

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ
СТЕФАНИКА
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

СЕРІЯ
«ВЧЕНІ ПРИКАРПАТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ»

СТЕПАН ІВАНОВИЧ ХОРОБ

*бібліографічний покажчик
(до 60-річчя від дня народження)*

Івано-Франківськ
2009

УДК 016
ББК 91.1
Г81

Хороб Степан Іванович : покажчик публікацій (до 60-річчя від дня народження) / Упоряд. О.Б. Гуцуляк, Г.І. Марчук. Відп.ред. М.В. Бігусяк. — Івано-Франківськ : Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2009. — с. — (Серія «Вчені Прикарпатського національного університету»).

*Друкується за ухвалою
Вченої ради Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника*

Відповідальний редактор: директор Наукової бібліотеки Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидат філологічних наук, доцент **М.В. Бігусяк**.

Упорядники: заступник директора Наукової бібліотеки Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидат філософських наук **О.Б. Гуцуляк**; кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури Інституту філології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника **Г.І. Марчук**.

Автори передмов:

доктор філологічних наук, професор **Голод Р. Б.**
кандидат філологічних наук, доцент **Чобанюк В.Я.**

У бібліографічний покажчик увійшли наукові студії та навчально-методичні праці доктора філологічних наук, доктора філології габілітованого, професора, директора Інституту філології, завідувача кафедри української літератури Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, дійсного члена Наукового товариства імені Тараса Шевченка, члена Національної Спілки журналістів, члена Спілки театральних діячів України Степана Івановича Хороба. Назви праць та їх бібліографічний опис подаються мовою публікацій матеріалу.

*Серія
«Вчені Прикарпатського національного університету»*

Відповідальний редактор серії М.В. Бігусяк
Науковий редактор серії О.Б. Гуцуляк
Технічний редактор серії Ю.М. Чернік

УДК 016
ББК 91.1

Інформаційно-бібліографічне видання

СТЕПАН ІВАНОВИЧ ХОРОБ

Упорядник

Олег Борисович Гуцуляк

Ганна Іванівна Марчук

Серія

«Вчені Прикарпатського університету»

Відповідальний редактор серії

Михайло Васильович Бігусяк

Науковий редактор серії

Олег Борисович Гуцуляк

Технічний редактор серії

Юлія Михайлівна Чернік

Серія друкується за ухвалою Вченої ради
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

Головний редактор

В.М. Головчак

Ідея серії

М.В. Бігусяк

Комп'ютерний набір

О.Б. Гуцуляк, Ю.М. Чернік

Комп'ютерна верстка

Ю.М. Чернік

Обкладинка

Д.Г. Радіонов

ЗМІСТ

На літературознавчих теренах Степана Хороба	
Драматургія долі.....	
Перелік наукових та навчально-методичних праць.....	
Упорядкування та наукове редагування.....	
Наукове керівництво дисертаційними дослідженнями.....	
Офіційне опонування дисертаційних досліджень.....	
Газетні літературно-мистецькі статті, огляди, інтерв'ю, переклади	
Вибрані публікації про творчість Степана Хороба (рецензії, статті, есе).....	
Інтерв'ю з ученим і довідкові матеріали про нього	
Біографічна довідка: Слово Вчителя про Учня	

На літературознавчих теренах Степана Хороба

Усі, кому коли-небудь доводилось зустрічатися на літературознавчих теренах з такою непересічною особистістю, як завідувач кафедри української літератури, директор Інституту філології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор філологічних наук, професор Степан Іванович Хороб, відзначали як основні риси його характеру інтелігентність і толерантність, комунікабельність і витончене почуття гумору, привітність і безпосередність у спілкуванні, вміння, коли потрібно, підбадьорити й додати наснаги співрозмовнику. Ця душевність, навіть великодушність, Степана Івановича була й залишається генератором потужної магнетичної сили, що приваблює до нього найрізноманітніших людей – учених, письменників, мистецтвознавців, студентську й аспірантську молодь. Степан Іванович, скільки б відвідувачів не приходило на зустріч із ним, ніколи не дозволяє собі формального, байдуже-лаконічного спілкування з ними, завжди вникає в суть тих проблем, із якими до нього звертаються, в кожному окремому випадку намагається прийняти зважене оптимальне рішення, або дати людині мудру пораду.

Ця душевність, трансформована у високу духовність, раз у раз пробивається крізь об'єктивізм наукового стилю і в літературно-критичних працях професора Хороба. Вона знаходить вияв не тільки у м'якому, зваженому й водночас достатньою мірою вимогливому аксіологічному підході автора, не тільки у відсутності в його розвідках менторського тону, надмірного дидактизму, категоричних висновків і суджень, але й у певних світоглядно-засадничих настановах. Серед яких, зокрема, самовіддане обстоювання національних духовних цінностей, визначення художньої вартості явищ словесності з урахуванням їхніх етноестетичних, етнопсихологічних особливостей, повага до принципів історизму та народності як стрижневих концептів культурного процесу, збереження та продовження вітчизняних методологічних традицій у галузях історії, теорії літератури та літературної критики.

У науці, як і в щоденному житті, Степан Іванович Хороб стоїть на міцному національному ґрунті, що не заважає, а, навпаки, дозволяє йому, як закликав колись Михайло Драгоманов, бути головою в Європі, а руками обіймати весь слов'янський світ. Бо не можна любити весь світ, не вмючи любити малу батьківщину.

Любов до рідного слова, рідної пісні, рідного звичаю, до рідної ббтьківщини і Батьківщини Степан Іванович виніс із рідної батьківської хати в селі Драгомирчани Тисменицького району Івано-Франківської області, де, 19 червня 1949 року, привела на світ його мати і де він пізнавав першу науку життя. Далі були інші життєві університети: навчання на філологічному факультеті Івано-Франківського педагогічного інституту імені Василя Стефаника (нині Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника); військова служба; праця вчителем української мови та літератури у школі і журналістом у редакціях газет Івано-Франківщини; наукова діяльність у вітчизняних і зарубіжних університетах; але ту першу свою науку Степан Іванович несе в серці через усе життя. Повагу до цієї високої науки підтримували і примножували в

ньому авторитетні вчителі й водночас старші друзі – Леонід Іванович Рудницький, Неоніла Іванівна Міщенко, Іван Овксентійович Денисюк, Тарас Юрович Салига.

Наукова кар'єра Степана Хороба розпочалася в аспірантурі при кафедрі української літератури Львівського національного університету імені Івана Франка, де у 1988 році він підготував, а в Одесі захистив кандидатську дисертацію “Проблема конфлікту в українській радянській драматургії 70-х років”. У 1997 році після захисту докторської дисертації “Українська драматургія кінця XIX – початку XX століття: напрями, течії, стилі” в Українському Вільному Університеті (Мюнхен, Німеччина) здобув науковий ступінь доктора філософії. Там же у 1999 році за захист дисертації “Українська релігійно-християнська драма кінця XIX – початку XX століття: жанрово-стильова своєрідність” отримав науковий ступінь доктора філології габілітованого. У 2002 році захистив докторську дисертацію “Українська драматургія кінця XIX – початку XX століття в системі модерністського художнього мислення” (Львівський національний університет імені Івана Франка).

Корпус наукових праць Степана Хороба нараховує близько двох сотень позицій. Основна сфера його наукових інтересів – теорія та історія драми, сценічного мистецтва, специфіка художнього мислення в українській і зарубіжній драматургії, поетика української та західноєвропейської релігійно-християнської драми, літературна компаративістика, літературна й театральна критика. Індивідуально-авторською ознакою наукового стилю Степана Хороба є діалектичне поєднання сміливих апріорних ідей, гіпотез, припущень, породжених його дослідницькою інтуїцією з ретельністю і скрупульозністю в збиранні фактичного матеріалу, здатного ці гіпотези підтвердити. На методологічному рівні науковцеві вдається так само гармонійно поєднати здобутки найсучасніших світових шкіл і напрямів із традиціями вітчизняного літературознавства.

Професор Степан Хороб є автором широко відомих у науковому світі одноосібних літературознавчих праць – “Українська драматургія: кризь виміри часу (теоретичні та історико-літературні аспекти драми)” (1999), “Слово-образ-форма: у пошуках художності” (2000), “Українська релігійна драма кінця XIX – початку XX століття: проблематика, жанрово-стильова своєрідність” (2001), “Українська модерна драма кінця XIX – початку XX століття (Неоромантизм, символізм, експресіонізм)” (2002), “Українська драматургія 20–30-х років у Західній Україні та діаспорі” (2008), збірника наукових досліджень “На літературних теренах” (2006). У співавторстві та науковій редакції Степана Хороба вийшли монографії “Василь Стефаник – художник слова” (1996), “Нариси з поетики української літератури кінця XIX – початку XX століття” (2000), збірників наукових праць “Шевченко. Франко. Стефаник” (2001), “Покутська трійця” в загальноукраїнському літературному процесі кінця XIX – початку XX ст.” (2006), „Нариси з поетики: теоретико-методологічні та історико-літературні виміри” (Маловідомі праці з українського літературознавства Михайла Роздольського, Святослава Гординського, Володимира Державина) (2008). Перераховані вище книги стали “настільними” для багатьох науковців, адже загальновідомо, що Степан Хороб нині вважається одним із провідних спеціалістів у галузі історії та теорії української драматургії та театрознавства.

Завдяки подвижницькій праці дослідника в український культурний процес вдалося повернути цілі пласти жанрів і стилів художньої літератури, масив літературно-критичних праць донедавна заборонених материкових і діаспорних літературознавців, які перебували на межі повного забуття й остаточної втрати. Зокрема, вчений неспростовно доводить факт існування в українському літературному процесі “зламу віку” таких стильових течій модернізму, як неоромантизм, символізм, експресіонізм тощо. У літературознавчій і театрознавчій обіг знову вводяться п’єси релігійно-християнського спрямування, “стрілецькі” п’єси, драми письменників-емігрантів. За посередництвом Степана Хороба, широкий читацький загал отримує можливість познайомитися з драматичними творами, історико- та теоретико-літературними розвідками Мирослави Ласовської-Крук, Григора Лужницького, Михайла Роздольського, Василя Руснака, Володимира Безушка, Василя Хорольського, Лариси Залеської-Онишкевич, Степана Волинця, Володимира Державина. До видавничих здобутків Степана Хороба належить упорядкування драматичних творів Григора Лужницького – “Посол до Бога” (1996) та “Вибране” (1998) і Василя Лімниченка (Мельника) “Убите щастя” (1999), збірника теоретичних та історико-літературних досліджень Володимира Державина “Література і літературознавство” (2005), збірника поезій “Серця живе джерело” (2000, 2001), приурочених кардиналу Йосифу Сліпому, а також книг, присвячених творчості видатних сучасників і колег, з якими зводила його доля на літературознавчих теренах – В.Т.Полека (“Сівач духовності”, 2002), Степана Пушика (“Творчість і доля”, 2004).

Своїми знаннями і вміннями, багатим науковим і життєвим досвідом Степан Іванович щедро ділиться з колегами по роботі, студентською та аспірантською молоддю. Працюючи на посаді завідувача кафедри української літератури і директора Інституту філології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, він постійно дбає про кадровий потенціал свого навчального підрозділу. Значною мірою завдяки його зусиллям при кафедрі української літератури відкрито аспірантуру і докторантуру, функціонує спеціалізована вчена рада із захисту кандидатських дисертацій. Сам Степан Іванович підготував вісьмох кандидатів філологічних наук, керує низкою кандидатських і докторських дисертацій, виступав офіційним опонентом на захистах кандидатських і докторських дисертацій у спецрадах Львова, Києва, Харкова, Тернополя, Херсона. Він очолює спеціалізовану вчену раду із захисту кандидатських дисертацій у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника та є членом спеціалізованої вченої ради із захисту докторських дисертацій у Львівському національному університеті імені Івана Франка.

Окремої розмови заслуговує редакторсько-видавнича та публіцистична діяльність Степана Хороба. Працюючи упродовж тривалого часу в різноманітних часописах Прикарпаття, він на практиці пізнав усі етапи та деталі журналістської та видавничої роботи: від творчого процесу написання статті – до мовно-стилістичної корекції та наукової редакції матеріалу. Багатючий редакторсько-видавничий досвід Степан Хороб сповна використовує, працюючи в редакційних колегіях п’ятьох наукових періодичних журналів і вісників. Сам професор Хороб друкувався у провідних вітчизняних часописах, а також у літературознавчих виданнях Варшави, Кракова, Любліна (Польща), Оломоуца (Чехія), Мюнхена

освіти, літератури і культури. Двоє доньок продовжують іти шляхами батьків. Старша Мирослава, завершивши навчання на польсько-українському відділенні філологічного факультету Прикарпатського університету ім. Василя Стефаника та аспірантуру, захистила кандидатську дисертацію із компаративістики (польсько-українські літературні зв'язки) і тепер працює на посаді доцента на кафедрі світової літератури. За монографію «Станіслав Виспянський і українська література кінця ХІХ – початку ХХ століть: рецепція і типологія» вона відзначена премією голови облдержадміністрації та голови обласної ради у номінації „Молодий учений року” за 2008 рік. Молодша Соломія в 11-му класі стала переможцем обласного туру та Всеукраїнського конкурсу-захисту наукових робіт Малої Академії Наук України за дослідження сучасної фантастики, зокрема роману «Дика енергія. Лана» Марини і Сергія Дяченків, а зараз навчається на першому курсі в Інституті філології (українське відділення) Прикарпатського університету, що носить ім'я славного земляка.

Мені як учителю української мови і літератури, який навчав Степана в стінах Драгомирчанської восьмирічної школи, приємно писати про свого Учня, який давно переріс свого Учителя, але я радий, що своїм словом, уроками словесності теж приклався до його вибору в житті і сходженні до вершин науки, всього того, чого він досяг. То ж з роси і води, Тобі, Степане, довгих, гарних творчих літ, мати таких здібних, працьовитих, розумних й інтелігентних учнів, як Ти, які б продовжили започатковане Тобою!

Федюк Михайло Андрійович
Колишній учитель
української мови і літератури
Драгомирчанської восьмирічної школи

(Німеччина), Мінська (Білорусь), Філадельфії (США), Торонто (Канада).

У навчально-методичному доробку вченого видання у співавторстві навчального посібника “Франкова криниця (Вивчення творчості І.Я.Франка у школі)” (1991), підручника з “Історії української літератури кінця ХІХ – початку ХХ століття” (2006). Крім того, Степан Іванович Хороб – член авторського колективу багатотомної (10 т.) академічної історії української літератури, підготовленої до друку Інститутом літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України (підрозділ “Українська драматургія 20-30-х рр. ХХ ст. в Західній Україні і діаспорі”, Т.8).

Як письменник Степан Хороб проявив себе передусім у перекладацькій діяльності. Він, зокрема, переклав із білоруської й опублікував в українській періодиці прозу Світлани Алексієвич (“Я поїхав з села...”, „У війни не жіноче обличчя”, 1985; “Цинкові хлопчики”, „Голоси революції” 1986), фрагменти драми Анатолія Делендика “Нічне чергування” (1982) і театрознавчої розвідки Анатолія Соболевського “Флоріан Жданович – корифей білоруської сцени” (1984).

Подвижницька, багатогранна наукова та суспільно-громадська діяльність Степана Хороба неодноразово належним чином поцінювалася державними органами влади та громадськими організаціями. Він, зокрема, став лауреатом Нью-Йоркської міжнародної літературної премії “Фонд Воляників-Швабінських” (2003) і премії імені Василя Стефаника в галузі літературознавства (2007).

Сьогодні Степан Іванович Хороб – завідувач кафедри української літератури, директор Інституту філології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор філологічних наук, доктор філософії, доктор філології габілітований, професор, Відмінник освіти України, дійсний член НТШ, член національної Спілки журналістів, член Спілки театральних діячів України – сповнений наснаги та нових задумів і планів, тож залишається побажати йому максимальної реалізації творого потенціалу та щедрих вживків на родючих теренах літературознавчої науки.

Роман Голод
доктор філологічних наук,
професор кафедри української
літератури Прикарпатського
національного університету
імені Василя Стефаника

Драматургія долі

Виняткова доля людини — народитися для справи, яка дасть можливість скористатися своїми здібностями, повністю реалізувати власну особистість. „Граємо ту роль, на яку нас призначили”, — писав Г.Сковорода. Це може бути головна чи, на перший погляд, малопримітна роль, однак усе залежить від майстерності виконання. Хтось творить ілюзію гри, хтось намагається „обхідними шляхами” здобути визнання, хтось маніпулює глядачами, хтось ретельно „програє” десятки разів кожен репліку, щоб не розчарувати зал...

Роль, що її з Божого благословення грає Степан Іванович Хороб, — цікава і складна, з кожним роком відсвічує новими яскравими гранями: учитель, журналіст, кандидат наук, завідувач кафедри, доктор, професор, директор Інституту. Ні, він не поспішав зробити кар’єру, досягти всіх земних благ, самоутвердитися, відкладаючи почуття й емоції на потім. Мабуть, тому кожен новий етап у цій життєвій грі давався нелегко, часом — із неймовірними труднощами. Довелось пройти складний шлях із задушливої атмосфери радянської журналістської напівправди у сповнені радісного галасу аудиторії, де не сприймалась найменша фальш, і тільки справжнє мистецтво слова могло захопити студентів. Нелегким було оте ходіння „між двох світів”, але нестримне бажання займатись улюбленою справою, власне „грати свою роль”, додавало сили й упевненості. Завдячую особисто Степану Івановичу тим, що була з-поміж тих зацікавлених студентів, завдячую тим, що багато років по тому він, уже завідувач кафедри, погодився стати моїм науковим керівником.

Згодом потрібно було переборювати консервативність радянського літературознавства, захищаючи кандидатську дисертацію у зрусифікованій Одесі. А потім — роки важкої праці над докторською (ба, не тому, що важко писалось!), виконуючи викладацьке навантаження й обов’язки завідувача кафедри української літератури. Власне С.І. Хороба можна назвати тричі доктором наук, бо захищав він своє ґрунтовне дисертаційне дослідження, щораз здобуваючи нові наукові звання, в Українському Вільному Університеті (Мюнхен) у 1997 році — „Українська модерна драматургія в європейському контексті: жанри, напрями, стилі”, у 1999 році — „Українська релігійна драма кінця ХІХ — початку ХХ століття: проблематика, жанрово-стильова своєрідність”, а також у Львівському національному університеті імені Івана Франка у 2002 році — „Українська драматургія кінця ХІХ — початку ХХ століття в системі модерністського художнього мислення”.

Як ученого С.І. Хороба визначає високий теоретичний рівень філологічного мислення, оригінальне бачення літературних явищ, поєднання точної наукової методології із захоплюючою легкістю викладу. Професор активно працює в спеціалізованих вчених радах із захисту кандидатських і докторських дисертацій. Сповнений задумів та ідей, постійно реалізовує себе у статтях, книжках. Це творча особистість, пошукова думка якої працює з особливою інтенсивністю. Монографії Степана Хороба стали, поза сумнівом, вагомим словом в українському літературознавстві. Він підготував вісьмох кандидатів наук, які продовжують і розвивають традиції свого наукового керівника.

Степан Іванович постійно поспішає, бо обіцяє написати рецензію, виступити з доповіддю, взяти участь у презентації... Його гостинно запрошують і

Але довелося здійснювати черговий виток написання і захисту докторської дисертації уже в материковій Україні, що відбулося в стінах рідного (ще за навчанням в аспірантурі) Франкового університету у Львові в 2002-му.

Хороб Степан Іванович, постійно працюючи без вихідних і відпусток над улюбленими об'єктами дослідження, опублікував шість одноосібних монографій, більше десятка в співавторстві, сотні статей і розвідок, що допомагають зрозуміти і осмислити український літературний процес в типологічному зіставленні із світовим красним письменством, починаючи з кінця ХІХ віку і по сьогоднішній день, професійно з'ясовуючи сутність та різноманітні вияви модерного художнього мислення в перших десятиліттях та впродовж різних періодів ХХ-го століття. До цього треба додати наукові книги в співавторстві, упорядкування і літературне редагування різних збірників статей, вступні передмови до літературознавчих праць чи художніх творів повернених в літературний процес учених чи письменників із діаспори, а також керівництво дисертаційними працями та опонування кандидатських і докторських дисертацій в університетах Львова, Києва, Харкова, Тернополя, Херсона...

Степан Іванович Хороб передає свої знання і шляхом підготовки молодими викладачами своїх кандидатських чи докторських дисертацій. Першою його науковою ластівкою була Вікторія Чобанюк, яка зробила добрий початок, а за нею пішли в літературознавчу науку інші його учні - Наталя Вівчарик, Святослав Кут, Леся Петренко, Сніжана Новак, Соломія Ушневич, Любов Процюк, Оксана Залевська. Усі вони осмислюють розвиток малознаних, повернених представників літературного процесу ХХ-го століття України й зарубіжжя чи то в драматургії, прозі, а чи в поезії, виявляють різні форми вияву традиційного й модерного художнього мислення, що доповнює й розвиває професійні уподобання Вчителя.

І, насамкінець, про його сім'ю. Кожен знає, яке велике значення в подружжі відіграє друга половина. Степану Хоробу пощастило, бо його обраницею стала Марта Мельник (дівооче прізвище), з якою вперше познайомився на філологічному КВВ, ще будучи студентом. Один фах, спільні уподобання – література, театр, музика, літературознавство, прагнення науково-професійного росту, спільні переживання задовго до завершення своїх дисертаційних досліджень (адже це були застійні роки, коли дозволяли брати наукові теми, як правило, пов'язані з українською радянською літературою, а сам захист відбувався або в іншому вищому навчальному закладі, або загалом в іншому місті, де були дозволені спеціалізовані вчені ради по захисту дисертацій). Тому Степан, навчаючись в аспірантурі Львівського держуніверситету ім. Івана Франка, свою працю на звання кандидата філологічних наук захищав аж у Одесі, а Марта, завершуючи наукову роботу в аспірантурі Київського педінституту імені О.М. Горького (тепер педуніверситет імені М. Драгоманова), захищалась в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. І таких дрібниць, які завжди ускладнюють життя тим, хто прагне чогось домогтися, було чимало, та справжні почуття, взаєморозуміння і підтримка один одного (як і рідних з одного і другого боку) допомагали і допомагають переборювати всякого роду труднощі і по сьогоднішній день. Двері їхньої оселі завжди відкриті друзям, товаришам, близьким і цікавим співбесідникам. Духовна і душевна атмосфера, що панує тут, притягує на яскравий вогник таких же інтелігентів, щирих трудівників на ниві

Мельником, Миколою Гуріним), кіноакторами (Володимиром Етушем, Ростиславом Пляттом, Наталією Наум...), режисерами (Сергієм Данченком, Аркадієм Кравчуком, Сергієм Сміяном, Едуардом Митницьким, Віталієм Смоляком, Ігорем Борисом) і, звичайно, письменниками (Романом Федорівим, Романом Іваничуком, Дмитром Павличком, Олексієм Коломійцем, Миколою Зарудним, Ярославом Стельмахом, Степаном Пушиком), театрознавцем і літературознавцем Наталією Кузякіною, доля яку закинула з України аж у Санкт-Петербург, нашим унікальним країнином, художником Михайлом Фіголем із Крилоса чи спілкування із оригінальним митцем Опанасом Заливахою ...Кожна із названих і не названих тут інтелектуальних особистостей залишила в душі Степана Хороба якусь часточку своєї душі, незабутні враження, що вічно живуть в його серці.

Власне, знання специфіки журналістської праці було використано ним і на посаді першого редактора університетської газети «Педагог Прикарпаття», хоча вже була рекомендована до захисту дисертація про українську драматургію 70-х років ХХ століття після закінчення аспірантури при Львівському національному університеті імені Івана Франка, науковим керівником якої була доктор філологічних наук, професор Неоніла Іванівна Міщенко. Ще працюючи в «Прикарпатській правді», виконував навчальне навантаження викладача-скімісника кафедри української літератури Прикарпатського університету імені Василя Стефаника. З того часу і по сьогоднішній день читає студентам, магістрантам і аспірантам рідного Інституту філології, де перебуває на посаді директора Інституту (з 2006 –го року) і завідувача кафедри української літератури (з 1994 року) та студентам режисерського й акторського відділення Інституту мистецтв курси лекцій «Теорія драми», «Актуальні проблеми сучасних літературознавчих досліджень», «Теорія літератури», «Методологічні концепції історії української літератури» тощо.

Особливо плідними в житті Степана Івановича Хороба були друга половина 90-х років ХХ-го століття, де він протягом літніх відпусток упродовж кількох років (п'яти) стажувався в Українському Вільному Університеті в Мюнхені, де мав можливість слухати лекції відомих учених-україністів із зарубіжжя: професорів Леоніда Рудницького (США, Філадельфія), Стефана Козака (Польща, Краків), Аркадія Жуковського (Франція, Сорбонна), Ігоря Качуровського, Юрія Бойка-Блохина, Івана Кошелівця (Німеччина, Мюнхен), Ярослава Розумного (Канада), Ореста Субтельного, Дмитра Штогрини (США) та ін. Багатющі книжкові та газетно-журнальні, архівні фонди, ознайомлення з якими сприяли освоєнню нових пластів літературознавчої науки, стимулювали інтерес до нових підходів в аналізі художніх явищ. Це сприяло роботі над докторськими дисертаціями зарубіжного зразка (доктор філософії за захист наукової праці «Українська драматургія кінця ХІХ – початку ХХ століття: напрями, течії, стилі», доктор філології габілітований за захист першої такого плану в українському літературознавстві роботи «Українська релігійно-християнська драма кінця ХІХ-початку ХХ ст.», що давало можливість викладати і за кордоном. Запрошення працювати в Німеччині та Польщі все-таки не прийняв через ностальгію за рідними, за своїм краєм, університетом, врешті (як це не звучить для декого дивним сьогодні – за Україною).

радісно вітають на конференціях, що відбуваються не лише в Україні, але й у Німеччині, Польщі, Чехії, Канаді, Філадельфії (США). Власне мовою бібліографії говорять роки напруженої праці талановитого науковця.

Сьогодні робота на посаді директора Інституту філології та завідувача кафедри української літератури передбачає постійний неповторний пошук нових рішень, нове ставлення до наявних проблем, активний розвиток ініціативи. Степан Хороб створює умови та ситуації, що максимально розвивають творчу активність викладачів, їх науковий потенціал. Завжди толерантно й ненав'язливо аргументує власну позицію, уміє створити атмосферу невимушеного, зацікавленого спілкування, сприятливу для літературознавчих дискусій, обговорень.

Це людина здорової народної моралі, яка живе у злагоді з довкіллям, знає високий смисл сімейних стосунків і красу товариства. Степан Іванович має ще один талант — чудовий голос, тому щира українська пісня в його виконанні перетворює будь-яку дружню зустріч на свято. Сердечність, наче дарована Степанові Івановичу із запасом для всіх людей, що зустрічаються на шляху. Вектор життєвої сили спрямований на активне спілкування, на публічне дійство. Іноді здається, що він розпорошує свою духовну енергію, понад міру емоційно сприймає навіть незначні, здавалось би, ситуації. Однак Степан Іванович не може по-іншому, бо сам пише сценарій дарованої йому долею вистави.

60 років — це життєва висота, фініш і старт водночас. Аплодуємо стоячи талановитому майстру — невтомному науковцю і справжній людині. Живіть із Божою іскрою в душі, з довірою до людей і до світу, щоб творче натхнення не покидало Вас!

Вікторія Чобанюк
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української
літератури Прикарпатського
національного університету
імені Василя Стефаника

Перелік наукових та навчально-методичних праць

1975

1. *Хороб С. І.* Повернення до подорожі [рец. на кн. нарисів Р.Федоріва «Яре зерно»] / С.І. Хороб // Прапор. — №3. — 1975. — С. 106-107.

1981

2. *Хороб С. І.* Пізнання конфлікту [рец. на монографію А.Погрібного «Художественный конфликт и развитие современной советской прозы»] / С.І. Хороб // Жовтень. — 1981. — №10. — С.178-180.

1983

3. *Хороб С. І.* Становлення й утвердження особистості (До проблеми героя у молодій українській драматургії) / С.І. Хороб // Дзвінке джерело: Творчість молодих. — Ужгород, 1983. — С. 100-109.
4. *Хороб С. І.* Новая пьеса Иона Друце («Святая святых») / С.І. Хороб // Литературное обозрение. — 1983. — № 3. — С.244-247.

1984

5. *Хороб С.І.* Оновлення конфлікту: сучасна радянська драматургія і її театральні моделі на Україні / С.І. Хороб // Ідейно-художнє багатство української літератури : Збірник статей аспірантів і пошукачів КДП ім. Максима Горького. — К., 1984. — С.26-29.

1985

6. *Хороб С.І.* Активность авторской позиции в структуре драматического конфликта: изменение форм украинской советской драматургии 70-х годов / С.І. Хороб // Современная советская литература : тенденции и пути развития : Сборник материалов научной конференции молодых ученых. — Запорожье, 1985. — С.94-100.

1986

7. *Хороб С. І.* До проблеми конфлікту в українській радянській драматургії 70-х років / С.І. Хороб // Українське літературознавство. — Львів, 1986. — С. 10-20.

під керівництвом незабутнього проф. Володимира Полека, виступи на студентських конференціях – був старостою студентського наукового гуртка, захоплення театральними виставами (свою першу роль Діда він зіграв у інсценізованій казці «Ріпка» у другому класі під керівництвом свого першого вчителя Анастасії Сергіївни Філіпової), що ставились в обласному театрі (навіть стимулювали навчання Степана в театральній студії при обласному музично-драматичному театрі, керівники якої – заслужені артисти України Олександр Світланов та Інна Нікітченко) поступово формуватимуть улюблені уподобання – драматургія, театральна рецензія, осмислення драматичного дійства... Хоча, докопуючись першовитоків цього захоплення, уже після закінчення педінституту, сам ювіляр вкаже на свою активну участь у дитинстві та шкільних роках у релігійних новорічних своєрідних виставах «Звізди», «Шопки», «Вертепу» та «Кози», де виконував ролі ледь не всіх учасників дійства.

Після короткочасної роботи в Перегінській середній школі №1 на посаді вчителя-словесника (1971-1972рр.) Степана призивають до військової служби в ті місця, що так чи інакше були пов'язані з літературою (пощастило ж!). Спочатку до Новоград-Волинська - батьківщини Лесі Українки (це, вочевидь, сприяло професійному захопленню її драматургічним феноменом), а згодом до містечка Щучина Гродненської області, що зв'язане з ім'ям відомої народної білоруської письменниці Елоїзи Цьотки (Пашкевич), під впливом якої вивчив білоруську мову і згодом перекладав твори Світлани Алексієвич, Анатолія Делендика, Алеся Жука, Івана Чароти, Анатолія Соболевського. Перебуваючи в Гродно, в літературно-меморіальному музеї Елізи Ожешко, особисто познайомився з відомими білоруськими письменниками Іваном Шам'якіним, Ригором Барадуліним та Іваном Навуменком. А ще під час військової служби запам'яталися концерти із його ж участю, де звучали не лише українські, білоруські чи російські пісні, а й литовські, азербайджанські, молдавські...

А згодом шкільна потаємна мрія стати журналістом реалізувалась після армійських буднів. Розпочинав у багатотиражній газеті «Геофізприладу» «За ударну працю», в Тисменицькій районній газеті «Вперед», та найбільш продуктивною була робота в відділі культури і освіти обласної газети «Прикарпатська правда» (1983-1987). Попри виснажливу газетну буденність (а загалом журналістиці Хороб Степан віддав 14 років життя), а це розуміють журналісти, коли щодня треба давати в номер запланований чи непередбачений матеріал, Справжнім святом були відвідування, а потім написання рецензій не лише на вистави свого рідного обласного музично-драматичного театру імені Івана Франка, а й різних театральних колективів України чи тодішніх союзних республік. Назавжди закарбувались в пам'яті зустрічі з видатними людьми, про яких ним написано не один десяток публікацій-інтерв'ю – співаками (Анатолієм Солов'яненком, Анатолієм Мокренком, Беллою Руденко, Марією Стеф'юк, Олександром Ведерніковим, Галиною Туфтіною, Дмитром Гнатюком), естрадними співаками (Софією Ротару, Василем Зінкевичем, Назарієм Яремчуком, Надією Чепрагою, Віктором Вуячичем), театральними акторами (Богданом Ступкою, Федором Стригуном, Степаном Олексенком, Адою Роговцевою, Наталією Сумською, Анатолієм Хостікоєвим чи Христіною Фіцалович, Юрієм Суржею, Оксаною Затварською, Юрієм Шиманським, Василем

Слово Вчителя про Учня (бібліографічна довідка)

Неподалік міста Івано-Франківська, тодішнього Станіславова, в селі Драгомирчани, в Параскевії та Івана з роду соцького Хороб-Хороброго Сави, народився найменшенький синок, якого назвали в честь найстаршого брата Степаном. І хоч справжня дата народження дитини 9 червня, але записали 19-го, тому й по сьогоднішній день, ювілейний, рідні та деякі друзі вітають його двічі. З дитинства Степанко завжди чув улюблені мамині народні пісні, нерідко стародавні, які вона часто співала, намагаючись в сутужні повоєнні роки прогудувати немаленьку сім'ю. З того часу, як тільки доля зводить братів і сестру бути разом, а це найчастіше відбувається на Святий вечір, Великодні свята чи ювілейні дні народження (ця народна традиція підтримується активно всіма), вони чудово виконують колядки-щедрівки, народні пісні, знані ними з дитинства від Мами, Тата чи односельців. Їхній родинний співочий гурт завжди виділяється і на весільних церемоніях. Маючи від Бога добрий музичний слух і голос та любов до співу, залишається тільки пожаліти, що через відсутність спеціальної освіти, можливо, і пропав талант оперного співака, бо під впливом свого сусіда Антона Білогубки, музиканта за фахом, Степан на все життя полюбив і оперу, нерідко в юності влаштовуючи майбутній дружині Марті двох годинні концерти, де звучали й оперні партії з італійської. А загалом сім'я була дуже дружна, і від кожного з найрідніших малий хлопець узяв щось особливе – від матері, як вже було сказано, любов до народної пісні, музики, а ще - особливу чуттєвість, емоційність сприйняття, від надзвичайно доброї, милосердної й роботящої сестри Анни (не випадково вона обрала медичний фах- допомогати породіллям із щойно народженими немовлятами) – доброту, від батька та старшого від нього на 12 років Антона – любов до книги (бо бачив, як брат запоем читав, вмів малювати, різьбити по дереву, міг поремонтувати світло чи якісь електричні прилади, одним словом мав у зародку багато талантів, які аж набагато пізніше поєднав у інженерній професії). Найстарший брат Дмитро, якому генетично передалась особлива любов до землі, до хліборобської професії, якоюсь мірою передав наймолодшому братові залюбленість у свій рідний край, батьківську оселю, бо не раз Степан зізнавався, що не міг би проживати в якомусь іншому регіоні України, далеко від Карпат, від щемкої до сліз гуцульської музики, всього свого, рідного...А завжди по-військовому зібраний, акуратний, педантичний Прокіп, очевидно, передав любов до порядку, акуратність в паперах, повагу до професії військового.

З любові до книги починається і особлива любов до Слова, бо якусь його магію Степан-школяр відчув уже в шостому класі, коли вперше надрукував до газети замітку і не міг ще довго повірити, чия вона. Та з того часу він видрукував у газетах і за незначні гонорари купував собі книги (тоді вони були дешеві), формуючи власну бібліотеку. Ще трохи сумніваючись, що вибрати для майбутньої життєвої дороги – музику, спорт чи журналістику, він остаточно пов'язує свою долю із Словом, вступивши на філологічний факультет тодішнього педінституту, якому в 1971-му нададуть ім'я Василя Стефаника. Робота в архівах

1987

8. *Хороб С.І.* Драматизм як рушійна сила конфлікту (на матеріалі п'єс сучасних українських радянських драматургів) / С.І. Хороб // Литература народів ССРСР: Сборник исследований молодых учёных Украины. — Одеса, 1987. — С.65-71.

1988

9. *Хороб С.І.* Довбуш як герой біографічної драми / С.І. Хороб // Карпатське опришківство: Збірник матеріалів наукової конференції. — Івано-Франківськ, 1988. — С. 37-46.

1989

10. *Хороб С.І.* Активність авторської позиції і проблема конфлікту в українській радянській драматургії (О.Коломієць, М.Зарудний, О. Левада, О.Підсуха) / С.І. Хороб // Рад.літературознавство. — 1985. — С.74-78.
11. *Хороб С.І.* Проблема конфликта в украинской советской драматургии 70-х годов: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. — Одесса, 1989. - 17 с.

1990

12. *Хороб С.І.* До проблеми „Стефанік і театр” / С.І. Хороб // Стефаніківські читання. — Івано-Франківськ, 1990. — Вип.1. — С.104-110.

1991

13. *Хороб С.І.* Функціонування і структурні особливості новелістики Василя Стефаніка / С.І. Хороб // Василь Стефанік і українська культура. — Івано-Франківськ, 1991. Вип. 2. — С.108-112.

1992

14. *Хороб С.І.* Взаємодія соціального і художнього пластів у структурах драматичних конфліктів п'єс сучасних українських письменників (на матеріалі драматичних творів Яр. Стельмаха, Лариси Хоролець, Яр. Верещака, В. Босовича, В. Фольварочного) / С.І. Хороб // Художні шукання української літератури: традиції і новаторство: Збірник наукових праць аспірантів і викладачів Київського педагогічного інституту. — К., 1992. — С.83-88.

1993

- 15.Хороб С.І.** Сучасний український театр : проблеми драматургії чи режисури? : полемічні нотатки на полях виданих п'єс / С.І. Хороб // Дебют: Збірник статей і досліджень. — К., 1993. — С.23-30.
- 16.Хороб С.І.** Фольклор та етнографія в інсценізаціях повістей Ольги Кобилянської / С.І. Хороб // Світ ідей Ольги Кобилянської. — Івано-Франківськ, 1993. — С. 84-91.

1994

- 17.Хороб С. І.** До проблеми жанрів в українській релігійній поезії / С.І. Хороб // Вісник Київського університету імені Тараса Шевченка : Літературознавство, мовознавство, фольклористика. — 1994. — Вип.1. — С.74-79.
- 18.Хороб С. І.** Жанрова поліфонія української релігійної літератури / С.І. Хороб // Вісник Київського університету імені Тараса Шевченка : Літературознавство, мовознавство, фольклористика. — 1994. — Вип.2. — С.87-98.
- 19.Хороб С. І.** З піснею в серці / С.І. Хороб // Співає Михайло Сливоцький. — Тернопіль : Тарнекс. — 1994. — С.3-4.

1995

- 20.Хороб С. І.** Експресіонізм та символізм у новітній українській драмі (До типологічної характеристики п'єс М. Куліша, В. Винниченка, С. Черкасенка та І. Кочерги в західноєвропейському контексті) / С.І. Хороб // Українське літературознавство. — Львів, 1995. — Вип.61. — С.11-29.
- 21.Хороб С. І.** “Мої п'єси – то мій смуток”. Театр І. Франка. «Украдене щастя» : конфлікти, характери, сценічна історія / С.І. Хороб // Франкова криниця (Вивчення творчості І. Я. Франка у школі): Навч. посібник (у співавт.).— К., 1995. — С.209-221.
- 22.Хороб С. І.** Поетика експресіонізму в драматургії М. Куліша / С.І. Хороб // Вісник Прикарпатського університету: Філологія. — 1995. — Вип.1. — С.20-28.

1996

- 23.Хороб С. І.** Генеза українського експресіонізму / С.І. Хороб // Наук. зб. Українського Вільного Університету. — Мюнхен, 1996. — С.49-56.
- 24.Хороб С. І.** Категорії драматичного і трагічного // Василь Стефаник – художник слова. Монографія / За ред. В.В. Грещука, В.І. Кононенка, С.І. Хороба. – Івано-Франківськ, 1996. – С.51-65.
- 25.[Хороб С. І.]** Передмова // Василь Стефаник – художник слова. Монографія. – Івано-Франківськ, 1996. – С.3-6.
- 26.[Хороб С.І.]** Післямова / С.І. Хороб // Василь Стефаник – художник слова. Монографія. – Івано-Франківськ, 1996. – С.267-268.

Інтерв'ю з ученим і довідкові матеріали про нього

1. Хороб Степан // Просвіта Івано-Франківська: минуле й сучасне. Історико-біографічний довідник: У 2-х кн.- Кн. I / за ред. акад. В. Бойка.- Івано-Франківськ: Сіверсія, 2000.- С.159.
2. **Семенкович Надія.** На вітрах долі [теленарис про Степана Хороба заслуженої журналістки України Надії Семенкович] // ОТБ „Галичина”. – 2003. – 19 червня.
3. **Шалкітене Ірина.** Літературознавство – це мистецтво слова [інтерв'ю] // Анонс-Контракт. – 2003. — №8. – С.42.
4. Хороб Степан Іванович // Вчені Прикарпаття: Біографічний довідник (XX-XXI ст.). Гол. ред. О.Д.Джура. – Брошнів: Таля, 2003. – С.341-342.
5. Хороб Степан – лауреат Міжнародної премії Воляників-Швабінських // Літературна Україна. – 2003. – 27 квітня. – С.2.
6. **Мороз Василь.** Утверджувати вищість духу [інтерв'ю] // Галичина. – 2004. – 15 вересня.
7. Хороб Степан Іванович // Українська журналістика в іменах : Біо-бібліографічні матеріали до енциклопедичного словника [за ред. М. М. Романюка]. – Львів : Наукова бібліотека НАН України, 2004. – Вип.11. - С.390-392.
8. Хороб Степан – лауреат обласної премії імені Василя Стефаника // Галичина. – 2007. – 21 травня.
9. Хороб Степан Іванович // Наукова еліта Івано-Франківщини : доктори наук, професори Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника: довідник / Відповід. ред. І.Ф. Миронюк. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2007. – С.116-107.
10. Хороб Степан – дійсний член НТШ // Вісник НТШ. – Львів, 2008. – С.12.
11. Хороб Степан Іванович. Івано-Франківський осередок НТШ : біо-бібліографічний довідник 2000-2008 / Редактор-упорядн. В.М.Мойсишин. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2009. – С.593-600.
12. Chorob Stepan // Literatura swita. Encyklopedia PWN literatury narodowe : tworcy i dzieła prny i kierunki. — Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2007. — S.758.
13. **Семенкович Надія.** Світлиця Надії [інтерв'ю] // ОТБ „Галичина”. – 2009. – 19 квітня.
14. **Марчук Василь.** Учений. Педагог. Людина. [Електронний текст]. Режим доступу: http://www.politcenter.pu.if.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=70:2009-06-16-07-43-11&catid=41:2008-10-16-07-37-02&Itemid=60

слабкість. Якщо якийсь нахаба переступає межу дозволеного - дістає ненав'язливого, але конкретного відкоша.

— У твого шефа багато друзів?

— Друзі у нього є, думаю, що їх небагато. А от приятелів - повен міх. Я не впевнений, що всі вони по-людськи люблять і поважають пана Степана, що тут не домішується прагматизм, розрахунок. Гадаю, що це велика моральна проблема для нього...

Кульмінація

— Ну гаразд, піду за трафаретами. Чи був у тебе випадок у стосунках із Хоробом, що найбільше запам'ятався?

— Звичайно. Це було тоді, коли я лише починав працювати в університеті, а С І. Хороб ще не був завідувачем. У мене тоді була велика смуга особистих неприємностей і я занадто полюбив один допінг... Більшість були байдужі, дехто з того радів...

— Здогадуюся, цей допінг вже згубив не одного письменника.

— Мій кум Іван переговорив якось на цю тему зі Степаном Івановичем. І той запросив мене до себе додому, здається, вперше. Як він говорив тоді зі мною! Хоча нас нічого не пов'язувало, я лише починав епізодично працювати на кафедрі. Він підбирав якісь особливі слова, на очах перевтілювався то в батька, то в старшого брата. Словом, я ніколи не забуду цього вчинку. Цей випадок допоміг мені відтоді прохолодніше з'ясовувати стосунки із тим допінгом. Та й який був тоді із мене письменник? Хлопчисько...

Розв'язка

— Що ж, ти переконав мене остаточно, що іноді можна і про шефа писати. Хай щастить йому!

— Він сам часом каже, що щастя детерміноване часом і обставинами. Але коли людину люблять - це теж частинка її життєвого щастя, яке приходить до тих, хто його вартує.

(Перевал. – 1999. — № 1. – С. 177-179)

27. **Хороб С. І.** Світло її духовного генія / С.І. Хороб // Гуцульська школа. — Косів-Яворів, 1996. — Вип.1. — С.42-45.
28. **Хороб С. І.** Синтез символізму і неоромантизму в драматургії Лесі Українки / С.І. Хороб // Вісник Прикарпатського університету : Філологія. — 1996. — Вип.2. — С.26-36.
29. **Хороб С. І.** Українська релігійна драма і Григор Лужницький / С.І. Хороб // Григор Лужницький. Посол до Бога: українська історично-релігійна драма / [упорядкування і примітки Степана Хороба]. — Івано-Франківськ, 1996. — С.236-246.
Рец.: *Тарнашинська Л.* Посол до Бога (про однойменну книгу українського письменника-культуролога Г.Лужницького) // Літературна Україна. — 1997. — 22 травн.
30. **Хороб С. І.** Художній світ новелістики Василя Ткачука / С.І. Хороб // Джерела. — Івано-Франківськ, 1996. — Вип.1/6. — С.23-28.

1997

31. **Хороб С. І.** Естетичне “вірую” Миколи Євшана / С.І. Хороб // Галицько-Буковинський хронограф. — Чернівці, - 1997. Вип.1. — С.162-165.
32. **Хороб С. І.** Релігійні мотиви в наукових працях Івана Франка / С.І. Хороб // Іван Франко і національне та духовне відродження України: Зб. наук. праць. — Івано-Франківськ, 1997.— С.81-86.

1998

33. **Хороб С. І.** Леся Українка і Генрік Ібсен: типологія неоромантичного мислення / С.І. Хороб // Обрії. — Івано-Франківськ, 1998. — №1. — С.43-46.
34. **Хороб С. І.** Із когорти сподвижників (Ідейно-естетичні концепції творчості Григора Лужницького) : Вступна стаття / С.І. Хороб // Григор Лужницький. Вибране / [упорядник Степан Хороб]. — Івано-Франківськ, 1998. — С.5-10.
Рец.: *Полек В.* Повернутий із забуття // Українське слово. — Київ-Париж, 1998. — Ч.49. — 10 грудн.; *Стефурак Н.С.* Історія і віра — два крила // Тижневик «Галичини». — 1998. — 12 лист. — С.9.
35. **Хороб С. І.** Драматургія Лесі Українки на тлі європейської модерної драми / С.І. Хороб // Обрії. — Івано-Франківськ, 1998. — №2. — С.46-49.
36. **Хороб С. І.** Мотиви й образи княжого Галича в українській драматургії / С.І. Хороб // Галич і Галицька земля: Зб. наук. праць. — Івано-Франківськ, 1998. — С.127-132.
37. **Хороб С. І.** Поетика драматургії Григора Лужицького / І.С. Хороб // Галичина. — Івано-Франківськ, 1998. — №2. — С.114-118.
38. **Хороб С. І.** Поетика конфлікту в новелістиці Василя Стефаника: Матеріали міжнародної наукової конференції в Ягеллонському університеті / С.І. Хороб // *Krakowskie Zeszyty Ukrainoznawcze.* — *Kraków.* — 1998. — Т.VII-VIII. — S.79-90.
Рец.: *Кровицька Ольга.* Краківські українознавчі зошити. Том. VII-VIII. 1998-1999 // Записки Наукового Товариства імені Т. Шевченка. Праці філологічної секції. — Львів, 2000. — Т. ССXXXIX. — С.598-603.

39. *Хороб С. І.* Становлення експресіонізму в українській драмі / С.І. Хороб // Вісник Прикарпатського університету: Філологія. – 1998. – Вип.4. – С.90-98.
40. *Хороб С. І.* Франкові концепції драматизму і конфлікту крізь призму європейської теорії / С.І. Хороб // Іван Франко – письменник, мислитель, громадянин: Матеріали Міжнародної наукової конференції (Львів, 25-27 вересня 1996 р.). – Львів, 1998. – С.271-277.

1999

41. *Хороб С. І.* Апокаліпсис і Танатос в новелістиці Василя Стефаника / С.І. Хороб // Україна: державність, історія, перспективи. – Івано-Франківськ, 1999. – С.125-134.
42. *Хороб С. І.* Апокаліптичні ремінісценції в новелістиці Василя Стефаника (функціонування есхатологічного напрямку) / С.І. Хороб // Василь Стефаник: Матеріали наук. конф. – Івано-Франківськ, 1999. – С. 182-190.
43. *Хороб С. І.* Іван Кочерга – теоретик драми / С.І. Хороб // Українська філологія: постаті, проблеми: Зб. наук. праць Міжнародної наук. конференції, присвяченої 150-річчю від дня заснування кафедри української словесності у Львівському університеті (Львів, 23-25 жовтня, 1998р.). – Львів, 1999. – С.409-415.
44. *Хороб С. І.* Поетика ремарки в структурі сучасної української драми / С.І. Хороб // Література. Літературознавство. Життя: Збірник наук. праць на пошану проф. М.В. Теплинського. – Івано-Франківськ, 1999. – С.265-268.
45. *Хороб С. І.* “Просвіта” у розвитку аматорського драматичного театру / С.І. Хороб // Мат. науково-практичної конференції “Просвіта”: минуле і сучасне. – Івано-Франківськ, 1999. – С.29-38.
46. *Хороб С. І.* Релігійна концепція драми “Убите щастя” Василя Лімниченка / С.І. Хороб // Василь Лімниченко. Убите щастя. Драма з сільського життя у п’яти діях / [літературна редакція, післямова Степана Хороба]. – Івано-Франківськ, 1999. – С.80-87.
47. *Хороб С. І.* Українська драматургія: крізь виміри часу (теоретичні та історико-літературні аспекти драми): Зб. наук. статей. – Івано-Франківськ, 1999. – 200 с.
Рец.: *Бондарева Олена.* Частина національно-історичного лібрето // Перевал. – Івано-Франківськ, 2001. – № 3-4. – С.454-459; *Ясинська Л.* У вимірах часу // Літ. Україна. – 1999. – 18 травня. – С.6.
48. *Хороб С. І.* Українська модерна драма : специфіка одноактних жанрів / С.І. Хороб // Українознавчі студії. – Івано-Франківськ, 1999. – №1. – С.84-96.

2000

49. *Хороб С. І.* Володимир Державин – теоретик та історик літератури / С.І. Хороб // Українознавство : документи, матеріали, раритети. – Івано-Франківськ, 2000. – С.200-205.

культури та мистецтва.

— Як же йому вдалося написати дисертацію, будучи між двох вогнів: науки і журналістики?

— Так і писав, у прямому сенсі, ночами, ще й приховував це від колег, бо якому редакторові потрібен журналіст, що готує себе до науково-викладацької роботи? Підтримувала дружина - Марта Хороб. Зараз вона доцент нашої кафедри. Степан Іванович ще й на роботу асистента не міг влаштуватися без перешкод - навішували наличку так званого "кумівства", мовляв, чоловік і дружина не можуть працювати на одній кафедрі.

— Може, це "ізм" з точки зору того, що вони й так постійно спілкуються вдома, але щодо "кумівства" - викінчена абракадабра. Напевно, твій шеф і сім'янин зразковий?

— Думаю, що зразкових немає. Але він добрий чоловік для дружини, гарний батько своїм дочкам: Миросі - старшій та Соломійці - молодшій.

— Що ж було далі з дисертацією?

— Захистив її у 1988 році, аж в Одесі. Це окрема історія. Хто стикався з цим у радянські часи, той уявляє, що означало захистити кандидатську роботу з питань української драматургії у край зденационалізованій "южной столиці".

— Театр - його хобі чи суб'єкт професійного обов'язку?

— Не просто хобі, тобто хобі стало життям. Згадував, як вперше побував у обласному театрі 12-річним дітлахом, ставили "Циганку Азу". Чи то артисти грали геніально, чи доля так розпорядилася, але Степан Хороб віддав значну частину своїх сил саме театрові і драматургії...

— Він і зараз так його любить? У час занепаду і культурного руїнництва?

— Уяви собі. Минулого року, влітку, я був разом із ним на виставі. Як по-юнацькому горіли тоді очі у цього поважного доктора філософії і філології! А ще я побачив у його очах на хвилину пелену смутку... Саме тоді у театрі, бо Хороб чудово вміє стримувати свої емоції.

— Чекай, ти кажеш доктор філософії?

— Нещодавно у Мюнхені Степан Хороб захистив докторську, будучи вже завідувачем кафедрою. До речі, Хороб є автором кількох наукових монографій, присвячених розмаїтим питанням української драматургії.

— Що ж, хтось сказав би, що це блискуча кар'єра для сільського хлопця, принаймні на мірці обласного центру. У нього не появлялись часом симптоми зіркової хвороби?

— Хороб якось сказав мені, що кілька разів слухав в Українському вільному університеті Мюнхену лекції видатних літературознавців, які із гумором ставляться до власних набутків будучи блискучими вченими. Йому можливо й більше за деяких інших колег непритаманна гіпертрофована амбіційність чи зарозумілість.

— Він по-акторськи читає лекції, — може, в цій людині помер артист? - носить студентам повні портфелі книжок, ніколи не зневажає навіть жестом, навіть поглядом і найбезнадійнішого двійчника. Може, якраз йому треба було б мати більше... амбіційності?

— Але ж ця людина може бути розгніваною, знервованою?

— Він належить до того типу людей, у яких за добротою вчуваєш силу, а не

образливих реплік, іронічних кпинів, диктаторської інтонації.

— Це нічого не доводить. Ти працюєш в університеті.

— Є й в університеті різні кафедри. Але не в тім річ. Я можу порадитись із ним, поговорити відверто, сказати про те, що мені не подобається чи обурює.

— То, може, ти є улюбленцем свого шефа? Тоді що ж тут особливого?

— У нього всі улюбленці. Він зі всіма працівниками такий.

— Не повірю! Тоді твій шеф - ангел із крилами? Ти не бачив ніколи у ньому такого, що тобі не імponує?

— До речі, він сам любить повторювати, що він не ангел. А щодо другого... Може, іноді надмірна закритість під маскою привітності, може, елементи манірності.

— Ну, ще невідомо, чи це негативні риси... Але бачу, що говориш про нього не як про ювілейний портрет, а живу людину! Заінтригував ти мене, розкажи про свого шефа докладніше.

Розвиток дії

— Залюбки. Це Степан Хороб. Для студентів і молодших колег ще й Іванович. Я, між іншим, не зміг би йому сказати "Степане", хоча багато разів спілкувався у, використаю канцеляризм, неформальній атмосфері. У цьому випадку повага виключає панібратство. Він народився у 1949 році, в Драгомирчанах, під тоді ще Станіславом. Сім'я багатодітна, жили бідно, батько був будівельником, а мама нянею в дитячому садку.

— Що ж було особливого у цьому хлопчині? Зрештою, у його батьках?

— Я думаю, що його батьки були стихійними хранителями галицьких християнсько-духовних цінностей. Мати знала безліч казок і різних історій, а батько, маючи чотири класи, — польську і німецьку мови. Це були справжні сільські інтелігенти без формальної вищої освіти, котра ще ні про що не говорить за людину. Батько був церковним активістом, здається, до 1960 року і коли у 1988 році у селі відкрили церкву, то Івана Хороба першого у ній відспівували...

— А хлопець?

— А він любив вертеп. Різдвяну містерію. Йому прищеплювали пошану до святощів. З шостого класу почав друкуватися у газетах. Батько, тамуючи гордість за сина, сказав йому одного разу: "Ти собі там друкуйся, а мені ходи допоможи косити". Стихійна і влучна народна педагогіка...

— А у вузі? Він не був політично заангажованим?

— Він був філологом, так вже розпорядилися червневі зірки 1949 року. Чув себе у двох світах, розумів неповноту, науковий камуфляж. Знав, що багато недоговорюється. Але краща частина філологічної професури Івано-Франківського педінституту все ж прищепила йому любов до літератури.

— А інші люди?

— Він завжди згадує старшу жінку, архівного працівника, яка давала йому читати фактично заборонені видання під час обідньої перерви і на свій страх і ризик закривала його у кімнатці, аби ніхто не бачив.

— Зрозуміло. А як склалося його життя у, так би мовити, постстудентські роки?

— Нелегко. У нього ніколи не було трояндового шляху до успіху. Два роки працював учителем і чотирнадцять - у різних газетах журналістом з питань

- 50.Хороб С. І.** Вступна стаття / С.І. Хороб // Нариси з поезики української літератури кінця ХІХ – початку ХХ століття. – Івано-Франківськ, 2000. – С.3-5.
Рец. Ясинська Л. Крізь призму поезики // Літ. Україна. – 2000. – 18 червня. – С. 8.
- 51.Хороб С. І.** Джерела і самоусвідомлення українського неоромантизму / С.І. Хороб // Українознавчі студії. – Івано-Франківськ, 2000. – №2. – С.65-84.
- 52.Хороб С. І.** Драма в новелі: проза Василя Стефаника крізь призму драматургічних категорій / С.І. Хороб // Нариси з поезики української літератури кінця ХІХ – початку ХХ століття. – Івано-Франківськ, 2000. – С.26-60.
- 53.Хороб С. І.** Драматичний конфлікт у п'єсах Володимира Винниченка / С.І. Хороб // Нариси з поезики української літератури кінця ХІХ – початку ХХ століття. – Івано-Франківськ, 2000. – С.143-159.
- 54.Хороб С. І.** Драматургія Юліуша Словацького і Лесі Українки: типологія художнього мислення / С.І. Хороб // *Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze* X. – Warszawa, 2000. – S. 96-112.
- 55.Хороб С. І.** Експресіонізм у драмах В. Винниченка і М. Куліша / С.І. Хороб // Винниченко і сучасність: Зб. наук. праць. — Сімферополь: Видавництво Таврійського національного університету імені В. Вернадського, 2000. — С.158-168.
- 56.Хороб С.І.** Театральне мистецтво / С.І. Хороб // Мій рідний край – Прикарпаття. — Івано-Франківськ, 2000. — С.344-348.
- 57.Хороб С.І.** Преса, видавництва / С.І. Хороб // Мій рідний край – Прикарпаття. — Івано-Франківськ, 2000. — С.369-376.
- 58.Хороб С. І.** П'єси Василя Пачовського та Олександра Олеся в контексті західноєвропейської символістської драми // Вісник Прикарпатського університету: Філологія. – 2000. – Вип.5. – С.42-49.
- 59.Хороб С. І.** Слово-образ-форма: у пошуках художності. Літературознавчі статті і дослідження. – Івано-Франківськ, 2000. – 200 с.
Рец.: Бондарєва Олена. Міф і антиміф про українську драму // Українознавчі студії. – Івано-Франківськ, 2002. – № 3. – С.230-235; Бондарєва Олена. Міф і антиміф про українську драму (про книгу Степана Хороба “Слово-образ-форма: у пошуках художності”) // Наукові записки. Серія: Літературознавство. – Тернопіль: ТДПУ, 2002. – Вип.ХІ. – С.247-254; Стефурак Неоніла. У пошуках художності // Тижневик “Галичини”. – Івано-Франківськ. – 2000. – 12 жовтня. – С.9.
- 60.Хороб С. І.** Теоретичні та історико-літературні засади української символістської драми / С.І. Хороб // Обрії. – Івано-Франківськ, 2000. – №1. – С.48-51.
- 61.Хороб С. І.** Традиції “Руської Трійці” у творчості письменників літературного угруповання “Логос”: типологія художнього мислення / С.І. Хороб // Шашкевичіана : Нова серія. – Львів-Вінніпег, 2000. – Вип. 3-4. — С. 280-288.
- 62.Хороб С. І.** Чи модерна українська модерна драма? / С.І. Хороб // Кур'єр Кривбасу. – 2000. – №127. – С.141-146.

2001

- 63.Хороб С. І.** Драматургічні елементи в Біблії / С.І. Хороб // Біблія і культура: Зб. наук. ст. – Чернівці, 2001. – Вип.3. – С.88-91.
- 64.Хороб С. І.** Неоромантизм Лесі Українки в контексті західноєвропейської модерної драми / С.І. Хороб // Зарубіжна література в навчальних закладах. – К., 2001. – №6. – С.26-31.
- 65.Хороб С. І.** Молода українська драматургія: естетичне явище чи факт літературного процесу? / С.І. Хороб // Зерна. – Цвікау-Париж-Нью-Йорк-Львів, 2001. – С.287-295.
- 66.Хороб С. І.** Поетика української експресіоністської драми / С.І. Хороб // Вісник Прикарпатського університету : Філологія. – 2001. – Вип.6. – С.52-64.
- 67.Хороб С. І.** Українська релігійна драма: генеза, поетика / С.І. Хороб // *Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze XI–XII.* – Warszawa, 2001. – S.222-236.
- 68.Хороб С. І.** Українська релігійна драма кінця XIX – початку XX століття : проблематика, жанрово-стильова своєрідність. Монографія. – Івано-Франківськ, 2001. – 147 с.
Рец.: Rudnitsky Leonid. Ukrainion religious Drama // *The Ukrainian Quarterly–New-York.* – 2002. – № 6. – P.159-162.; *Лауреати премії імені Швабінських-Волянників // Літ. Україна.* – 2003. – 27 квітня. – С.2.

2002

- 69.Хороб С. І.** Витоки й самодостатність символістської художньої свідомості. / С.І. Хороб // *Українознавчі студії.* – Івано-Франківськ, 2002. – Вип.3. – С.87-105.
- 70.Хороб С. І.** Драматургія Галичини періоду міжвоєнтя: самодостатність українського і польського модернізму / С.І. Хороб // *Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze XIII–XIV.* – Warszawa, 2002. – S.76-89.
- 71.Хороб С. І.** Експресіоністський дискурс в українській і західноєвропейській модерній драмі: типологія художнього мислення / С.І. Хороб // *Українознавчі студії.* – Івано-Франківськ. - №4-5. – 2002-2003. — С.87-102.
- 72.Хороб С. І.** Історико-теоретичні засади становлення та функціонування українського експресіонізму / С.І. Хороб // *Літературознавчі студії.* – К., 2002. – Вип. 2. – С.309-331.
- 73.Хороб С. І.** Новітня українська драма: генеза й становлення / С.І. Хороб // *Проблеми освіти: наук.-метод. зб.* – К., 2002. — Вип. 28. — С.118-132.
- 74.Хороб С. І.** Особливості міфологічного мислення Станіслава Вінченца (на матеріалі роману-епопеї “На високій полонині”) / С.І. Хороб // *Сівач духовності: Збірник спогадів, статей і матеріалів, присвячений професору Володимирові Полеку.* – Івано-Франківськ, 2002. – С. 74-85.
- 75.Хороб С. І.** П’єси Володимира Винниченка в контексті західноєвропейської модерної драми: типологія драматичного конфлікту / С.І. Хороб // *Українське літературознавство.* – Львів, 2002. – Вип. 65. – С.34-48.

різноманітного і різножанрового масиву української художньої літератури і літературознавчої науки, як національного, так і зарубіжного письменства, як оригінальної, так і перекладної літератури.

І все ж домінують у новій праці Степана Хороба дослідження, статті, рецензії про драматургію: її теоретичні й історико-літературні аспекти, методологію її вивчення на сучасному етапі, п'єси українських і західноєвропейських авторів, драматургів давнішої і нинішньої епох тощо. Як зазвичай буває у такого типу виданнях, не позбавлене воно й деяких зауваг чи критичних застережень (скажімо, так і не зрозуміло, чому автор свідомо оминає розмови про ще одну характерну вітку модерністського типу художнього мислення – авангардизм, адже, зважаючи на його наукове зацікавлення, драматичних творів з такою авторською ідейно-естетичною свідомістю в українському письменстві є чимало), іноді він зараховує до притаманних ознак новаторської поетики драми 20-30-х рр. те, що українські майстри слова, порівняно із зарубіжними, здійснювали значно раніше (приміром, прийом „ущільнення” часопростору спостерігаємо у драматизованій медитації Івана Франка „Роздуми на схилі віку” (1901), що появився ще задовго до того, як його використав у своїй експресіоністській драматургії Август Стріндберг). Деякі положення і висновки рецензованого дослідження Степана Хороба викликають якщо й не полемічних заперечень, то принаймні додаткових аргументацій з його боку.

Водночас, висловлюючи такі чи з іншого приводу подібні міркування щодо нової праці івано-франківського дослідника (до речі, не такі вже й часткові, як можуть видатися вони на перший погляд), не можна не відзначити його уважності до будь-якої творчої індивідуальності, його настійливого прагнення збагнути й осмислити поліаспектні явища нашого національного письменства у процесі їх розвитку, міру й інтенсивність їх художності. Він у кожній літературознавчій студії, поданій у книзі „На літературних теренах”, веде мову зі знанням справи, з доброю мірою принциповості й толерантності, які, на мій погляд, є справою професійної честі осмислювача літератури загалом.

(«Етнос і культура» . — 2008. — № 4-5. — С.176-179)

**Степан Процюк
(м. Івано-Франківськ)**

**Маленьке оповідання-діалог про Людину
Зав'язка**

— Писати про свого шефа? Це ж банально: тебе одразу звинуватять у лестоцах!

— Повір, що є випадки, коли слово "шеф" і "Людина" є синонімічним рядом. Повір цим словам у час вичерпаності первинного значення слова.

— Чим доведеш це? Може, те, що ти щойно сказав - лише софізми? Літературна казуїстика ?

— Ось, послухай. Мені, звичайно, багато що не подобається в моїй роботі. Але завжди, йдучи на працю, знаю - від завідувача кафедрою ніколи не почую

письменників.

Окреслені проблеми внутрішньої і зовнішньої організації художнього тексту дослідник з'ясовує на матеріалі драматургії Івана Франка, Володимира Винниченка, Лесі Українки, Миколи Куліша, Олександра Олеся, Івана Кочерги, з одного боку, й типологічно близьких їм західноєвропейських творців сценічної літератури – Генріка Ібсена, Гергарта Гауптмана, Станіслава Пшибишевського, Августа Стріндберга, Франка Ведекінда, Антона Чехова, Бернарда Шоу. Причому робить це з акцентацією передовсім на мало вивчених питаннях, на перший погляд, і не таких вузлових, як конфлікт, драматизм, дія, сюжет, характер, сценічність, однак таких, без яких драма як рід літератури і вид мистецтва не можуть існувати.

Йдеться про пізнання і дослідження змін функціональності ремарки, реплік, діалогу, монологу, полілогів, епізації й ліризації драматичного дійства, надто в модерністській п'єсі українських письменників-драматургів. Степан Хороб має рацію, коли зауважує, що ці компоненти внутрішньої і зовнішньої організації художнього тексту драми ще й сьогодні залишаються своєрідною „terra incognita" для більшості дослідників теорії та історії української національної драматургії. І не тільки означеного часу, як зазначає літературознавець. Адже вони звикли найчастіше оперувати поняттями змістового наповнення твору чи принаймні його сюжетно-конфліктних складових, полишаючи здебільшого на маргінесі аналізу як „не надто помітні" названі компоненти п'єси.

Ще раз наголошуючи на цих моментах (ширше про них мовилося у попередньо виданих працях „Українська драматургія: крізь виміри часу (теоретичні та історико-літературні аспекти драми)" й „Українська модерна драма кінця XIX – початку XX століття (неоромантизм, символізм, експресіонізм)"), виходячи вже з досвіду літератури XX століття й актуальних завдань нинішньої літературознавчої науки, Степан Хороб робить висновок, що інтенсивні процеси в сфері розвитку драматургічної поетики, започатковані на зламі минулих сторіч, впливали не лише на її власну своєрідність, а й на загальну (внутрішню і зовнішню) структури драми, її жанрові та стильові особливості, зокрема у 20-30-і роки.

Загалом цей („Внутрішня і зовнішня організація драматургічного твору") і перший розділ книжки („Ранній український модернізм: шляхи і типи естетичної свідомості") з боку їх теоретико-методологічного та історико-літературного спрямування виписані дослідником чи не найґрунтовніше і, сказати б, чи не найохопніше. Хоча, звісно мають новаторський характер і його спроби визначити генезу „стрілецької драматургії", жанрово-стильові особливості „релігійно-християнської драми", додати свіжих творчих штрихів до знаних чи мало відомих художників слова як материкового, так і з діаспорного середовища (наприклад, літературознавця Володимира Державина, новеліста Василя Ткачука, драматурга Мирослави Ласовської-Крук, письменника-фольклориста Степана Пушика) або ж відгуки на недавно опубліковані видання, приміром, Василя Пачовського, Лариси Залеської-Онишкевич, Олени Бондаревої, Олександра Клековкіна, Романа Голода, Ярини Салиги. Тобто праці, відповідно, укладені в розділи „Штрихи до творчого портрета" і „Літературно-критичні етюди", що завершують структуру рецензованої книги. Вміщені тут студії, повторюємо, торкаються проблем як

- 76.Хороб С. І.** Трансформація античного світу в драматургії Лесі Українки / С.І. Хороб // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Література. Фольклор. Проблеми поетики. – К., 2002. — С.293-301.
- 77.Хороб С. І.** Українська модерна драма кінця ХІХ – початку ХХ століття (неоромантизм, символізм, експресіонізм). Монографія. – Івано-Франківськ, 2002. – 414с.
Рец.: *Іванюк Сергій*. З очікуванням на краще // Слово і час. — 2004. – №1. – С.68-71; *Ляшкевич Петро*. Генеральна репетиція читання драм // Дзвін. – 2004. – Ч.10. – С.146 – 147.
- 78.Хороб С. І.** Українська драматургія кінця ХІХ-початку ХХ ст в системі модерністського художнього мислення: Автореф. дис. ... докт. філол. наук / С.І.Хороб. – Львів, 2002. – 45 с.

2003

- 79.Хороб С. І.** Від водевілю до авангарду / С.І. Хороб // Ежен Лабіш. Мізантроп. Арман Салакру. Маргаритка. П'єси. Переклад з французької Ярини Салиги.– К., 2003. – С.104-109.
- 80.Хороб С. І.** Григор Лужницький і Володимир Блавацький в історії театру “Заграда”/С.І.Хороб //Просценіум.–Львів, 2003. – №4. – С.17-21.
- 81.Хороб С. І.** Духовний відсвіт молитвослова / С.І. Хороб // Слово про вченого : Тарас Салига. – Львів, 2003. – С.150-153.
- 82.Хороб С. І.** Знайомий незнайомиць – Ростислав Єндик / С.І. Хороб // Miedzy sasiadami. – Кракув, 2003. – №2. – С.16-21.
- 83.Хороб С. І.** Методологічні концепції інонаціонального буття літературно-мистецького твору / С.І. Хороб // Вісник Прикарпатського університету. Філологія. – Івано-Франківськ, 2003. – С.10-18.
- 84.Хороб С. І.** Українська і західноєвропейська експресіоністська драма : поетика діалогу й реплік / С.І. Хороб // Зарубіжна література в навч. закладах. – К., 2003. – №3. – С.42-49.
- 85.Хороб С.І.** Фольклорні та етнографічні елементи в інсценізаціях новел Василя Стефаника / С.І. Хороб // Етнос і культура. —Івано-Франківськ, 2003. — Вип.І. — С.129-137.

2004

- 86.Хороб С. І.** Василь Стефаник і театр (інсценізації новел письменника С. Пушиком) / С.І. Хороб // Слово і доля: Зб. на пошану письменника, професора Степана Пушика. – Івано-Франківськ, 2004. – С.230-235.
- 87.Хороб С. І.** Витоки великої любові (фольклорні засади художнього мислення у прозі С. Пушика) / С.І. Хороб // Слово і доля: Зб. на пошану письменника, професора Степана Пушика. – Івано-Франківськ, 2004. – С.108-113.
- 88.Хороб С. І.** Неоромантична концепція “волі” в драматургії Лесі Українки / С.І. Хороб // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – 2004. – Вип. 35.— С.257-266.

- 89.Хороб С. І.** Особливості художнього мислення в історично-релігійній драмі Г. Лужницького / С.І. Хороб // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: Ювілейний збірник на пошану член-кор. НАН України, професора М. М.Ільницького. – Львів, 2004. – Вип.12. – С.523-536.
- 90.Хороб С. І.** Поетика експресіонізму в українській модерністській драмі ХХ ст. / С.І. Хороб // *Ucrainica I. Souiasnb ukrajinityka: Problmy jazyka, literatury a kultury. K 65 narozeninb prof. Josefa Anderla.* – Olomouc, 2004. – S.201-208.
- 91.Хороб С. І.** Поетика української релігійної драми / С.І. Хороб // Записки Наукового Товариства імені Т.Шевченка: Праці філологічної секції.– Львів, 2004. – Т. ССXLVI. – С.57-86.

2005

- 92.Хороб С. І.** Вклад польських письменників у розвиток української прози про Гуцульщину: специфіка міфопоетики (на матеріалі роману Станіслава Вінценза “На високій полонині”) / С.І. Хороб // *Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze XVII–XVIII.* – Warszawa, 2005. – S.216-229.
- 93.Хороб С. І.** Генеза, творче побутування та історичне значення українського неоромантизму / С.І. Хороб // Українська література в загальноєвропейському контекст: Матер. Міжнар. наук. конф. 10-12 жовтня 2005. – Ужгород, 2005. – С.312-321.
- 94.Хороб С.І.** Драматургія Олександра Олеся і Моріса Метерлінка: типологія символістської ідейно-естетичної свідомості / С.І. Хороб // Вісник Львівського університету. – Вип.36. – 2005. – С.124-137.
- 95.Хороб С. І.** Історична драма Мирослави Ласовської-Крук „Володимир Великий”: взаємозв’язок дії й композиції / С.І. Хороб // Південний архів: Філологічні науки. – Херсон, 2005. – С.66-71.
- 96.Хороб С. І.** Методологічні концепції іонаціонального буття літературно-мистецького твору / С.І. Хороб // Українство : національно-духовні виміри: Зб. наук. праць Івано-Франківського осередку НТШ. — Івано-Франківськ: Плай, 2005. — Вип.1. – С.295-310.
- 97.Хороб С.І.** Міфологічність українських і польських драматургів : контактено-генетичні і типологічні аспекти / С.І. Хороб // *Krakowskie Zeszyty Ukrainoznawcze 19-20.* – Krakow, 2005. — S.228-240.
- 98.Хороб С. І.** Модифікація структури і принципів естетичної функції ремарки в українській модерній драмі початку ХХ ст. / С.І. Хороб // Актуальні проблеми сучасного українського літературознавства: Зб. статей і досліджень. – Львів, 2005. – С.37-46.
- 99.Хороб С.І.** Науковий універсум Володимира Державина / С.І. Хороб // Володимир Державин. Література і літературознавство. — Івано-Франківськ, 2005. — С.3-14.
- 100. Хороб С.І.** Невідома драма Василя Пачовського / С.І. Хороб // Василь Пачовський. Кров землі. Драма на 3 дії. — Івано-Франківськ-Львів, 2005. – С.3-9.

бачити не в антагоністичному протиставленні, а як закономірний розвиток певної тенденції в загальноукраїнському літературному процесі, органічність і зумовленість у ньому тих чи тих художніх явищ, що появляються у ньому як мистецьки необхідна даність. Лише крізь таку призму можна об'єктивно визначити міру інтенсивності письменницьких шукань, і вміння поета, прозаїка, драматурга чи критика конструктивно підходити до аналізу й осмислення життєвих і художніх з'яв зі своїми знову ж таки узаконеннями.

Так, Степан Хороб приходить до висновку, вивчаючи „стрілецьку" чи „релігійно-християнську драму", про доконечну потребу їх появи в національно-мистецькому процесі й об'єктивну зумовленість їх існування передовсім у культурному просторі Галичини 20-30-х років минулого століття; про те, що сама природа літературно-художньої творчості прагне об'єктивності і справедливості критичних суджень про неї. Подібні положення характерні і для аналітико-синтезованої праці літературознавця про сьогодення письменників Прикарпаття, прозові, поетичні, драматичні й публіцистичні твори яких він осмислює не тільки у річищі художніх шукань, а завжди вписує їх до нинішніх координат загальноукраїнського літературного процесу, науково аргументуючи будь-яке явище або факт „місцевого" значення, пояснюючи як творчі достоїнства, так й ідейно-естетичні прорахунки в світлі сучасного розвитку нашого національного письменства.

Можливо, не з усіма закидами можна погодитися зі Степаном Хоробом у висвітленні окремих граней літературно-художнього процесу як часів минулих, так і днів теперішніх, але зацікавленість дослідника у з'ясуванні особливостей та інтенсивності художніх пошуків різнопоколінневих майстрів слова, активність його позиції у цьому – незаперечні.

Ерудовано і достатньо фахово веде мову Степан Хороб про міжлітературні взаємозв'язки творів національного та зарубіжного письменства (вочевидь, тут позначилися його ґрунтовні знання як теоретико-методологічних, так й історико-літературних засад сучасної української компаративістики), про християнськість як основу літературної творчості (певно, до цього його підштовхнули вперше після тривалих років замовчувань ним же підготовлені і видані поетичні і драматургічні твори колишніх представників Львівського літературного угруповання „Логос" Григора Лужницького, Василя Мельника (Лімниченка), а також збірник лірики „Серця живе джерело...", мотиви й образи якого наскрізно зв'язані з трагічною постаттю Владики Йосипа Сліпого).

Літературознавець слушно наголошує на особливо актуальній сьогодні в нашій науці необхідності якомога частіше і ширше вводити явища української літератури до орбіти західноєвропейського культурно-художнього простору (в історико-типологічному й порівняльному аналізі яскравіше проступає письменницька постать чи літературний твір того або іншого періодів розвитку національно-духовного процесу), а також виявляти онтологічні засади творчості, однією із яких є до недавнього часу табуїтована у нас християнськість чи й релігійність загалом. Водночас Степан Хороб відзначає, і потребу прискіпливого підходу до осмислення рівня художності такого типу літератури, її ідейно-естетичної вартості. Адже за актуальністю нерідко може бути прихована схема, тінь, поверховість як у змістовному, так і формотворчому наповненні творів

персональних вимірах. Автор, ніби передбачаючи таке зауваження, відповідно згрупував свої розвідки в окремі розділи, приміром, про самодостатність функціонування модерністських типів художньої творчості в українській літературі кінця ХІХ – початку ХХ століття, про контактено-генетичні й історико-типологічні зв'язки національного і зарубіжного письменства, про християнськість як засадничне підложжя літературно-художньої творчості, про внутрішню і зовнішню організацію драматургічного тексту, про штрихи до творчих портретів поетів, прозаїків, драматургів, учених, зрештою, рецензії на абсолютно відмінні видання.

І все ж „На літературних теренах" Степана Хороба – не збірка довільних публікацій, а цілісна теоретико-методологічна й історико-літературна праця про рух і розмаїття українського письменства протягом тривалого часу, про різноманітні й різножанрові форми його розвитку, нарешті, про його виходи і вписуваність до координат якщо й не загальносвітового, то принаймні європейського літературно-мистецького процесу як у минулому, так і тепер. Вочевидь, це й не дивно, адже автор рецензованої книги далі розвиває свої пошуки в річищі попередніх монографій „Українська модерна драма кінця ХІХ – початку ХХ століття (неоромантизм, символізм, експресіонізм)" та „Українська релігійна драма кінця ХІХ – початку ХХ століття: проблематика, жанрово-стильова своєрідність", а також таких видань, як „Українська драматургія: крізь виміри часу (теоретичні та історико-літературні аспекти драми)" і „Слово-образ-форма: у пошуках художності", а водночас виходить і на нові обрії пізнання творчого процесу. Звертаючись до читача книжки в публіцистичній післямові „Замість коментарів", він акцентує на потребі інтенсивності пошуків художнього слова, жанру, стилю в найширшому обсязі – на проблемному, формотворчому та ідейно-естетичному рівнях авторської свідомості.

Залучаючи до розмови широкий матеріал (у тому числі зарубіжний), не оминаючи, здається, жодної більш-менш помітної дискусії як зламу минулих століть, так і всього ХХ століття та нинішніх днів, різноманітних явищ і процесів минулого і зовсім близького часу, спираючись на філософські, естетичні, міфологічні постулати, Степан Хороб зумів дати досить цікаву панораму розвитку, скажімо, раннього українського модернізму, який щодо європейських модерних напрямів і стилів ніс у собі не так „відставання" чи „випередження" (на цьому, впадаючи нерідко в крайнощі, часто акцентують увагу вітчизняні дослідники), як „змагальність" з новітніми західними літературно-мистецькими течіями, де зримо проступають і досягнення в українському письменстві (наприклад, творчість Лесі Українки, Володимира Винниченка, Миколи Куліша, Олександра Олесе), і художні невдачі в ньому. Вочевидь, звідси і його положення та висновки про самодостатність і самоцінність модерністських таких типів художнього мислення раннього періоду їх розвитку, як неоромантизм, символізм та експресіонізм в українській драматургії і театрі.

Звичайно, художні пошуки в національному письменстві відбувалися не лише в цьому аспекті (оновлення ідейно-естетичної авторської свідомості), але й в жанрово-стильовому, поетикальному, зрештою, у виявленні свіжих змістових і формотворчих засобів. Та головне все ж, мабуть, полягає в тому, на чому наголошує сам дослідник, щоб злободенне й вічне, новаторське і традиційне

101. *Хороб С.І.* Проза, що стала драмою / С.І. Хороб // Лепкий Б. Під тихий вечір. Драма на 3 дії. – Івано-Франківськ, 2005. – С.3-8.
102. *Іванчук Степан [Хороб С. І.]* „Просвіта” і розвиток українського аматорського театру в Галичині / С.І. Хороб // Українство : національно-духовні виміри: Зб. наук. праць Ів.-Франківського осередку НТШ. – Івано-Франківськ, 2005. – Вип.1. – С.99-108.
103. *Хороб С. І.* Просторово-часова організація структури драматичного твору / С.І. Хороб // Вісник Прикарпатського ун-ту : Філологія. – Івано-Франківськ, 2005. — Вип.9-10. – С.3-8.
104. *Бистрець Петро [Хороб С. І.]* «Русалка Дністровая» й історико-культурницькі змагання галицьких українців у першій половині ХІХ ст. / С.І. Хороб // Українство: національно-духовні виміри: Зб. наук. праць Ів.-Франківського осередку НТШ.– Івано-Франківськ, 2005. – Вип.1. – С.188-199.
105. *Хороб С.І.* «Руська Трійця» в контексті національно-визвольних змагань І пол. ХІХ ст. / С.І. Хороб // Українство : національно-духовні виміри: Зб. наук. праць Ів.-Франківського осередку НТШ.– Івано-Франківськ, 2005. – Вип.1. – С.188-199.
106. *Хороб С.І.* Субкультура бойків : традиції і тенденції / С.І. Хороб // Бойківщина. – Дрогобич, 2005. — Вип.2. – С.128-135.
107. *Хороб С.І.* Українська література: збірник тестів для абітурієнтів, які поступають на спеціальність «Українська мова та література», «Початкове навчання» / Є.М.Баран, С.І. Хороб, М.Б. Хороб, В.Я. Чобанюк та ін. — Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2005. — 174 с.

2006

108. *Бистрець Петро [Хороб С. І.]* Драма і міфопоетика (огляд праць київських театрознавців) / С.І. Хороб // Етнос і культура. – Івано-Франківськ, 2005-2006. – Вип. 2-3. —С.120-129.
109. *Хороб С. І.* Драма і міфопоетика : сучасні концепції дослідження / С.І. Хороб // Просценіум.— Львів, 2006. — № 1. – С. 59-61.
110. *Хороб С. І.* Іван Франко — теоретик драми / С.І. Хороб // Перевал. — 2006. — №2-3. – С.56-72.
111. *Хороб С.І.* Леонідові Рудницькому – 70! / С.І. Хороб // Українознавчі студії. – 2005/2006. – № 6-7. – Івано-Франківськ, 2006. – С. 425-426.
112. *Хороб С.І.* Літературно-художній процес на Прикарпатті: етнонаціональний модус / С.І. Хороб // Етнос. Соціум. Культура: регіональний аспект / Відп.ред. В.І. Кононенко. — Івано-Франківськ, 2006. — С.184-230.
113. *Хороб С.І.* Моделі оніричного простору в системі художнього мислення Франка-драматурга / С.І. Хороб // Іван Франко: дух, наука, думка, воля: Збірник матеріалів Міжнародного наукового конгресу, присвяченого 150-річчю від дня народження І.Я.Франка (Львів, 27 вересня — 1 жовтня 2006 р.). — Львів : Світ, 2006. — С.396-401.

- 114.Хороб С. І.** На літературних теренах. Дослідження, статті, рецензії. — Івано-Франківськ, 2006. — 416 с.
 Рец.: *Ivanenko Inna* On Literary Terrains // *The Ukrainian Quarterly*— New-York. — 2008. — № 3-4. — P.302-304.; / *Баран Євген*. Самодостатність літературознавчої ходи Степана Хороба. // *Кур'єр Кривбасу*. — 2007. — № 9-10. — С. 379-382.; *Качак Тетяна*. Науково-художній світ Степана Хороба. // *Перевал*. — 2008. — № 4. — С. 203-206.; *Іваненко Інна*. На літературних перехрестях. // *Етнос і культура*. — 2008. — № 4-5. — С. 176-179.
- 115.Хороб С.І.** Оновлення сценічних форм і модифікація драматичного конфлікту в п'єсі "Украдене щастя" Івана Франка / С.І. Хороб // "... З його духа печаттю": Зб. наукових праць, присвячений 150-річчю від дня народження Івана Франка. — Івано-Франківськ, 2006. — С.39-50.
- 116.Хороб С.І.** Проза Марка Черемшини : текст, контекст, метатекст / С.І. Хороб // «Покутська трійця» в загальноукраїнському літературно-художньому процесі кінця ХІХ-поч.ХХ ст. — Івано-Франківськ, 2006. — С. 147-159.
- 117.Іванчук С. [Хороб С. І.]** Символізм як вияв етнічної самоцінності бойків / С.І. Хороб // *Етнос і культура*. — Івано-Франківськ, 2005-2006. — Вип. 2-3. — С.76-89.
- 118.Хороб С.І.** Українська література: Зб. тестів для абітурієнтів, які поступають на спеціальність "Українська мова та література", "Початкове навчання" / Є.М. Баран, С.І. Хороб, В.Я. Чобанюк та ін. — Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2006. — 170 с.
- 119.Хороб С.** Українська релігійно-християнська драма кінця ХІХ-початку ХХ ст. / С.І. Хороб // *Історія української літератури. Кінець ХІХ — початок ХХ ст. : у 2 кн. / [за ред. проф.О.Д.Гнідан]*. — К., 2006. — Кн. 2. — С.465-492.
- 120.Хороб С. І.** Українська сакральна драма: трансформація містерійних форм і сюжетів / С.І. Хороб // *Етнос і культура*.— Івано-Франківськ, 2005-2006. — Вип. 2-3. — С.101-116.
- 121.Хороб С. І.** Франкова концепція структури драматичного твору / С.І. Хороб // *Записки Наукового Товариства імені Т. Шевченка. Праці філологічної секції*.— Львів, 2006. — Т.CVL. — С. 159-177.

2007

- 122.Хороб С.І.** Взаємозв'язок дії і композиції у драматичному творі (на матеріалі історичної драми Мирослави Ласовської-Крук „Володимир Великий”) / С.І. Хороб // *Вісник Прикарпатського університету: Філологія (літературознавство)*. — Івано-Франківськ, 2007. — Вип. ХІІІ—ХІУ. — С.30 — 34.
- 123.Хороб С.І.** Драматургія Олександра Олеся і Моріса Метерлінка : типологія символістської ідейно-естетичної свідомості / С.І. Хороб // *Теорія літератури. Компаративістика. Україністика: Зб. наукових праць з нагоди 70-річчя професора Романа Гром'яка*. — Тернопіль, 2007. — С.287 — 294.

автора, уміння аналізувати твори різних родів і жанрів літератури (від критичних текстів В. Державина, новел В. Ткачука, історичної драматургії М. Ласовської-Крук і до "фольклорної" прози С. Пушика), оцінювати творчість, інтерпретувати особливості художнього мислення і художнього світу письменників різних поколінь.

Жанр літературно-критичного етюда - своєрідної рецензії став формою для викладення Степаном Хоробом міркувань стосовно виходу антології драматургії української діаспори "Близнята ще зустрінуться", "Антології модерної української драми", монографій Романа Голода, Олени Бондаревої, Олександра Клековкіна, перекладів драматичних творів, здійснених Яриною Салигою, видання невідомої драми Василя Пачовського "Кров землі".

Звичайно, збірник досліджень, статей і рецензій С. Хороба є по-своєму своєрідним: за спрямуванням, добором матеріалу, стилем написання і манерою дискутування та викладу наукових позицій. Однак варто відзначити, що автор намагався бути максимально об'єктивним у своїх судженнях та оцінках, маючи на все суб'єктивну, але завжди наукову, сформовану й підтверджену висловлюваннями дослідників точку зору.

"На літературних теренах" – видання актуальне не тільки тому, що розкриває нові, доповнює і поглиблює існуючі сторінки у вивченні питань історії і теорії драми, розширює наукове осмислення різних літературних явищ, а й тому, що є своєрідним штрихом до літературного портрета автора, який "живе літературою", ключем до розуміння науково-художнього світу Степана Хороба.

(«Перевал». - 2008. - № 4. – С.203-207)

Інна Іваненко
(м.Харків)

НА ЛІТЕРАТУРНИХ ПЕРЕХРЕСТЯХ

Хороб Степан. На літературних теренах: Дослідження, статті, рецензії. – Івано-Франківськ, 2006. – 410 с.

Власне, саме така назва зібраних в один том наукових праць професора Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, завідувача кафедри української літератури, директора Інституту філології Степана Хороба, як на мене, більше і глибше, сказати б, точніше визначала б загальну сутність і пафос літературознавчих спрямувань, аніж означене ним же найменування книги „На літературних теренах". Адже укладені в окреме видання, написані ним в різні роки, з різних нагод теоретико-літературні, історико-літературні, критичні дослідження й статті наче перехрещуються, образно висловлюючись, на українській науковій ниві – і в часових, і в проблемно-тематичних, і в

літературного потоку і який засіб їх втілення?", "що несе за собою нове покоління прикарпатських художників слова, які уроки засвоює і розвиває?", через призму "поколінневої піраміди", аналізу різнородових та різножанрових творів, зосереджує увагу на творчості С. Пушика, Г. Турелик, Я. Дорошенка, Н. Стефурак, В. Фащука, Я. Яроша, В. Левицького, Д. Боривітра, М. Андрусяка, В. Качкана. У цій оглядово-аналітичній, номінативно-оцінній праці С. Хороб аналізує також поезії і прозу Ю. Андруховича, С. Процюка, В. Добрянського, О. Слоньовської, побіжно згадує авторів, які тільки шукають свій шлях в літературу.

У розділі "Міжлітературні взаємозв'язки: компативістський модус" літературознавець простежує традиції "Руської Трійці" у поетичній спадщині представників літературного угруповання "Логос". Дослідник наголошує на трансформації романтичного мислення поетів "Руської Трійці" в неоромантичний тип авторської свідомості "логосівців"; висвітлює характерне для представників цих літературних угруповань – використання фольклорних джерел, звертання до народної творчості у ліричних, епічних, драматичних творах; виявляє ствердження історичного минулого як одного із найголовніших проявів національної дійсності ("історичний романтизм"); з'ясовує питання актуалізації жанрових утворень: біблійних — послання, псалми, молитви, притчі; драматургічних форм — історичний фактомонтаж, релігійна містерія, історико-релігійна дума Григора Меріяма-Лужницького, релігійно-побутова драма Василя Мельника-Лімниченка. Мікроаналіз творів згаданих письменників здійснено в наступному розділі.

Дослідник провів типологічні паралелі драматургії Олександра Олеся і Моріса Метерлінка, врахувавши і узагальнивши наукові пошуки у розв'язанні поставленої проблеми М. Вороного, М. Євшана, М. Зерова, М. Сріблянського, П. Филиповича та інших літературознавців і критиків. Акцентуючи увагу на ідеях та образах, С. Хороб зіставив твори українського та бельгійського драматургів ("По дорозі в казку" і "Сліпі"; "Над Дніпром", "Ніч на полонині" і "Синій птах") і прийшов до висновку, що "це були чисті символісти відповідно у своїх письменствах, які у своїй драматургії представили завершений символ світоглядних тенденцій і спосіб думання своєї доби" (с.205). Виважені, аргументовані міркування щодо самодостатності (з тяжінням до символічно-неоромантичних, історико-національних узагальнень та образів) українського і польського модернізму, наукові переконання і погляди літературознавця і театрознавця, а також вивчення текстів В. Пачовського, Є. Шанявського, Г. Лужницького, С.-І. Віткевичата інших стали матеріалом для статті про драматургію Галичини періоду міжвоєн'я (1914-1939).

По-своєму оригінальним є розділ "Християнськість як засаднича основа літературної творчості", в якому автор розглядає драматургічні елементи в Біблії, містерійні сюжети в українській сакральній драмі.

Висвітлює С. Хороб і нові моменти у внутрішній і зовнішній організації драматургічного твору: структуру драми (Франкове розуміння драматизму, конфлікту, подієвості, просторово-часового компонування п'єси), просторово-часову площину (на матеріалі п'єс Лесі Українки і М. Куліша), побудову діалогу і драматичної дії (на матеріалі драм В. Винниченка, М. Куліша), модифікацію структури й естетичної функціональності ремарки.

Дещо несподівано, але цілком виправдано вміщено у збірнику розділ "Штрихи до творчого портрета", який ще раз переконує читачів у широкому колі зацікавлень

- 124.Хороб С.І.** Українська „стрілецька” драматургія: генеза, художні особливості / С.І. Хороб // *Ukraina: teksty i konteksty* [Книга на пошану професора Стефана Козака з нагоди його сімдесятирічного ювілею]. – Warszawa, 2007. – S.421-432.
- 125.Хороб С.І.** Оновлення сценічних форм і модифікація драматичного конфлікту в п'єсі „Украдене щастя” Івана Франка / С.І. Хороб // *Записки Наукового Товариства імені Тараса Шевченка. Праці театрознавчої секції.* – Т. ССCL. — Львів, 2007. – С.183-198.
- 126.Хороб С.І.** Сестра чи прислуга? (Деякі теоретичні та історико-літературні проблеми сучасної критики) / С.І. Хороб // *Перевал.* — Івано-Франківськ, 2007. — №3. – С.142-151.
- 127.Хороб С.І.** Творчі будні івано-франківських „ентешівців” / С.І. Хороб // *Вісник Наукового Товариства імені Т. Шевченка.* – Львів, 2007. – Вип. 3. – С.19.
- 128.Хороб С.І.** Українська сакральна драма: трансформація містерійних форм / С.І. Хороб // *Сакрум і Біблія в українській літературі: Зб. наукових праць.* – Liublin, 2007. – С.99-113.
- 129.Хороб С.І.** Український і польський драматургічно-сценічний модернізм зламу XIX – XX століть в інтерпретації Івана Франка: контактено-генетичний та історико-типологічний аспекти / С.І. Хороб // *Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze* 23-24. – Warszawa, 2007. – S. 421-432.

2008

- 130.Хороб С.І.** Володимир Державин : невідомі сторінки з історії української літератури / С.І. Хороб // *Вісник Прикарпатського національного університету. Серія філологія. Літературознавство.*— 2008. — Вип. XVI-XVII. – С. 241-242.
- 131.Хороб С.І.** Джерела і самоусвідомлення українського експресіонізму / С.І. Хороб // *На перехрестях культур: Зб. наук. праць на пошану Леоніда Рудницького з нагоди його 70-річчя.* – Львів-Філадельфія, 2008. – С. 344 – 376.
- 132.Хороб С.І.** Жанрова палітра давньої української драми / С.І. Хороб // *Вісник Прикарпатського національного університету. Серія філологія (Літературознавство).* — 2008. — Вип. XVI-XVII. – С. 302-305.
- 133.Хороб С.І.** Література періоду ЗУНРу / С.І. Хороб // *ЗУНР, 1918-1923. Ілюстрована історія.* – Львів-Івано-Франківськ, 2008.
- 134.Хороб С.І.** Літературознавчий концептуалізм Володимира Державина: еміграційна модель творчості / С.І. Хороб // *Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze* 25-26. – Warszawa, 2008. — S. 242-251.
- 135.Хороб С.І.** Михайло Роздольський – невідомий теоретик драми / С.І. Хороб // *Нариси з поетики: теоретико-методологічні та історико-літературні виміри.* – Івано-Франківськ, 2008. – С. 3-8.
- 136.Хороб С.І.** Міфопоетика прози С. Вінченза (на матеріалі роману „На високій полонині”) / С.І. Хороб // *Вінцензіана : статті, листи, фрагменти творів.* – Коломия, 2008. — С 104-114.

- 137.Хороб С.І.** Моделі оніричного простору в системі художнього мислення Франка-драматурга / С.І. Хороб // *Ucrainica II. Souiasna uhrainistyka: Probljmy jazyka, literatury, kultury.* – Olomouc, 2008. – S. 465-471.
- 138.Хороб С.І.** Модус українського драматичного експресіонізму і символізму : компаративістський „зріз” / С.І. Хороб // *Світ дослідницьких студій: Науковий збірник на пошану проф. М. Зимомрі.* – Дрогобич, 2008. – С. 278-285.
- 139.Хороб С.І.** Національне та інонаціональне буття літературно-художнього твору : перекладацька концепція Володимира Державина / С.І. Хороб // *Етнос і культура.* — № 4-5. – Івано-Франківськ, 2008. – С.150-156.
- 140.Хороб С.І.** Сильові засади літературно-художньої творчості в інтерпретаціях Володимира Державина / С.І. Хороб // *Нариси з поетики : теоретико-методологічні та історико-літературні виміри.* – Івано-Франківськ, 2008. – С. 137-140.
- 141.Хороб С.І.** Театральні візії і медитації Христини Фіцалович / С.І. Хороб // *Христина Фіцалович. „У ролях моя біографія...”.* – Івано-Франківськ, 2008 – С. 98-106.
- 142.Хороб С.І.** Теоретичні концепції драми Михайла Роздольського / С.І. Хороб // *Вісник Прикарпатського національного університету. Серія філологія (Літературознавство).* – 2008. — Вип. XVI-XVII.– С. 3-6.
- 143.Хороб С.І.** «Украдене щастя» Івана Франка : модифікація конфлікту в сценічній інтерпретації драми / С.І. Хороб // “Для добра мільонів хай вічно живе”: Зб. наукових праць на пошану 150-річчя від дня народження Івана Франка / (відповід. редактор, упоряд. Р. Голод). – Івано-Франківськ, 2008. – С. 120 – 132.
- 144.Хороб С.І.** Українська драматургія 20-30 років у Західній Україні та діаспорі. Монографія. – Івано-Франківськ, 2008. – 192 с.
- 145.Хороб С.І.** Українська сакральна драма: виміри структури модерністського тексту / С.І. Хороб // *Біблія і культура.* – Вип. 10. – Чернівці, 2008. – С. 78-89.

2009

- 146.Хороб С.І.** Драматургія Михайла Могилянського : конфлікти і характери / С.І. Хороб // *Слово: записки Івано-Франківського осередку НТШ.* — Івано-Франківськ, 2009. — Вип. 1. — С.197-205.
- 147.Хороб С.І.** Символ «жертвопринесення» у драматургії Юліуша Словацького і Лесі Українки: фольклорно-міфологічні виміри / С.І. Хороб // *Зарубіжна література в школах України.* – К., 2009. – №5. – С. 2-7.
- 148.Хороб С.І.** „І в житті, і в серці...” (передмова) / С.І. Хороб // *Степан Чарнецький. Нариси українського театру в Галичині.* — Івано-Франківськ, 2009. — С.12-16.
- 149.Хороб С.І.** Український драматургічно-театральний символізм у контексті вибору між Сходом і Заходом / С.І. Хороб // *Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze* 27-28. – Warszawa, 2009. – S. 186-195.

"датується останнім десятиліттям ХІХ ст.", а "найбільший пік у розвитку цієї модерністської моделі припадає на початок другого, а спадає на початку третього десятиліття ХХ ст." (с. 79). Два етапи розвитку цієї моделі авторської свідомості дають дослідникові підстави говорити про "ранніх і пізніх експресіоністів", відмінні світоглядні риси у їх творчості. Докладне вивчення праць західноєвропейських філософів, істориків і теоретиків літератури (Артура Шопенгауера, Анрі Бергсона, Едмунда Гуссерля, Джона Стайна, Курта Пінтгуса, Теодора Дублера та інших) дало можливість Степану Хоробу вибудувати чітку і цілісну характеристику експресіонізму (на рівні джерел, світоглядної концепції, поетики, домінуючих жанрових утворень, типологічних образів і схем, художніх засобів, притаманних цій стильовій моделі), виокремити його прояви у творчості письменників різних національних літератур. Чи не вперше в нашій національній науці систематично й зусебічно (на матеріалі окремих творів В. Винниченка, М. Куліша чи елементів поетики п'єс С. Черкасенка, Я. Галана та ін.) літературознавець вивчає становлення й творче побутування української експресіоністської драми, розкриваючи проблеми модернізації української літератури і мистецтва театру 20-30-х років ХХ ст.

Іншими за проблематикою і спрямуванням є статті другого розділу "Літературно-художній процес: грані історико-критичної рецепції". Зважаючи на те, що дослідження генези, естетики і поетики "стрілецької драматургії" Степаном Хоробом є одним із найновіших і найгрунтовніших, оскільки містить у собі аналіз як самих текстів, так і наукових розвідок інших літературознавців, зазначимо, що вивчення "стрілецької драматургії" породжено не тільки недостатнім осмисленням цієї проблеми в нашій науці про літературу й театр, а й тривалим і постійним дослідницьким зацікавленням Степана Хороба драмою як родом літератури і видом мистецтва. Тим часом інша його студія "Сестра чи прислуга?" відкриває нам погляди автора на цілковито протилежну галузь літератури – критику. Імпонує авторська манера викладу матеріалу: чітко, доступно, логічно, науково переконливо, зацікавлено. Даний матеріал – суцільні медитації, побудовані на запитаннях і відповідях, пошуках розв'язання поставлених проблем шляхом аналізу і пропозицій (змінити свій модус впливу, не бути пасивно-спостережливою, "бути такою, як вимагає час", шукати нові форми, бути вимогливою і об'єктивною, більш аналітичною), що дає нам уявлення про інший стиль, в якому поєдналися елементи наукового та художньо-публіцистичного викладу. Не можна заперечити автору, що "літературна критика приваблює, захоплює своїми можливостями й водночас відштовхує та застерігає певною неспроможністю" (с. 128). Так, літературознавець відзначає професіоналізм і талант В. Державина, характеризує поведінку уявних критиків-початківців, їх вибір і значення кон'юнктури. Навівши висловлювання сучасних літературознавців (М. Ільницького, В. Дончика, М. Наєнка, В. Панченка, Т. Салити, М. Стрельбицького), в яких ідеться про те, якою має бути сучасна критика, науковець все-таки переконує читачів, що критика - сестра, а не прислуга літератури. Вагомим внеском у розвиток літератури рідного краю стало дослідження С. Хоробом творчості письменників Прикарпаття кінця ХХ – початку ХІХ ст. Автор, зробивши спробу відповісти на питання: "що нового дали впродовж останнього часу публікації для глибшого й повнішого уявлення про творчість уже відомих поетів, прозаїків і драматургів?", "які основні мотиви, образи, характери, проблеми, сюжети

свідомості" складають дослідження конструктивної моделі символізму, історичного значення образних структур неоромантизму, особливостей експресіонізму.

Степан Хороб, опираючись на дослідження О. Потебні, "трактування слова" І. Франком, справедливо стверджує, що символістська модель авторської художньої свідомості виростала не лише "з протистояння традиційного і модерністського", адже "її витoki спостерігаються у самій іманентній сутності образного слова, яке несе в собі сугестивну силу, а отже, має символічне спрямування" (с.6). Літературознавець, відштовхуючись від теоретичних настанов французьких символістів (зокрема Жана Мореаса), оглядово розкриваючи риси російського, польського, німецького символізму, переходить до ґрунтового аналізу українського символізму, який "типологічно споріднений із західноєвропейським" (с. 24). Цікаво прокоментовано погляди на символізм (як літературне явище і модерністський тип художнього мислення) українських літературознавців початку ХХ століття - І. Франка, Лесі Українки, С. Єфремова, М. Вороного та ін. Окремі акценти автор розставляє в дослідженні поезики символістської драми, особливостях художнього мислення в драматургії Гергарта Гауптмана, Моріса Метерлінка, Лесі Українки, Станіслава Виспянського та ін.

Інший тип авторської свідомості літературознавець вивчає у праці "Творче побутування та історичне значення образних форм неоромантизму". Принципи і методи дослідження ті ж, що і у попередній розвідці. Тут подано характеристику і вияв неоромантизму у західноєвропейській літературі, простежено його витoki, проаналізовано і прокоментовано думки й оцінки французьких, німецьких, українських дослідників й теоретиків неоромантичної моделі авторської свідомості, здійснено порівняння неоромантизму з класичним романтизмом і романтизмом ХІХ століття. Водночас літературознавець розглядає і питання, пов'язані з виникненням терміну "неоромантизм", періодизацією українського неоромантизму. Особливу увагу автор звертає на роль Лесі Українки у становленні неоромантичної форми мислення в українській літературі. Саме аналіз статей, присвячених неоромантизмові, поетичних і драматичних творів цієї письменниці настановує Степана Хороба на висновок, що основними складниками неоромантичного типу художнього мислення виступають: "по-перше, чітко виражена концепція індивідуалізму з її інтелектуально-вольовою та емоційно-ліричною особистістю, наділеною гострим відчуттям екзистенцій життя; по-друге, світоглядні й філософсько-психологічні засади еволюції людини; по-третє, модерністські прийоми ідейно-естетичного вираження; по-четверте, зміна акцентів в образній системі творів, де органічно співіснують реальне та ірреальне, історія і міф, раціональне та ірраціональне, світське і сакральне, логічне й інтуїтивне тощо"(с.75).

Оцінку ще одному модерному типові художнього мислення – експресіонізмові – Степан Хороб подає у дослідженні "Джерела та функціонування принципів і поезики експресіонізму". Окреслюючи генеалогічні засади і специфіку експресіоністської форми мислення, автор критично сприймає міркування частини теоретиків та істориків літератури проте, що ця "ідейно-стильова модель літературно-мистецької творчості регламентується винятково першою чвертю ХХ століття, що її поява зумовлена насамперед соціальною кризою розвитку суспільних відносин на зламі століть й трагічними обставинами Першої світової війни, що вона виникла спочатку і лише в Німеччині" (С. 78). Натомість літературознавець переконує, що джерела експресіонізму

Упорядкування, наукове редагування

- 1. Григор Лужницький** Посол до Бога: Українська історично-релігійна драма / [упорядкування, примітки, художнє редагування Степана Хороба]. – Івано-Франківськ : Плай, 1996. – 242с.
Рец.: *Тарнашинська Людмила*. “Посол до Бога” (Про однойм. кн. укр. письм.-культуролога Г. Лужницького) // Літ. Україна. – 1997. – 22 травня. – С.10.
- 2. Василь Стефаник** – художник слова / [упорядкування і наукове редагування Степана Хороба]. – Івано-Франківськ : Плай, 1996. – 272с.
Рец.: *Ясинська Л.* Слово про Стефаника. // Літ. Україна. – 1996. – 10 вересня.
- 3. Григор Лужницький** Вибране (упорядкув., наукове редагування Степана Хороба). – Івано-Франківськ : Плай, 1998. – 274с.
Рец.: *Полек В.* Повернутий із забуття. //Українське слово. – Київ-Париж, 1998. – Число 49. – 10 грудня.; *Н.С.[Стефурак Н.]* Історія і віра – два крила // Тижневик «Галичини» – 1998. – 12 листопада. – С.9.
- 4. Василь Лімниченко** Убите щастя. Драма з сільського життя у п’яти діях / [упорядкув., худ. редагування Степана Хороба]. – Івано-Франківськ : Плай, 1999. – 88 с.
Рец.: *Б.К.[Козак Б.]* Ще один із когорти призабутих // Укр. театр. – К., 2000. – № 2. – С. 47.
- 5. Серця живе джерело** : Антологія поезій, присвяч. Йосифу Сліпому (упорядкув., примітки, худ. редагування Степана Хороба). – Івано-Франківськ, 2000. – 175с.
- 6. Нариси з поезики української літератури кінця XIX – початку XX ст.** / (упорядкув. та наук. редагування Степана Хороба). – Івано-Франківськ, 2000. – 232с.
Рец.: *Ясинська Л.* Кризь призму поезики // Літ. Україна. – 2000. – 18 червня. – С.8.
- 7. Шевченко. Франко. Стефаник: Матеріали міжнародної наукової конференції** / (упорядкув., наукове редагування Степана Хороба). — Івано-Франківськ: Плай, 2001. – 436 с.
- 8. Сівач духовності: Зб. спогадів, статей і матеріалів, присвячених професору Володимирові Полеку** / (упорядкув., наук. редагування Степана Хороба). – Івано-Франківськ: Плай, 2002. – 460 с.
Рец.: *Баран Є.* Світ духовності // Західний кур’єр. – 2003. – 12 листопада.
- 9. Слово і доля: Зб. на пошану письменника, професора Степана Пушика** / (упорядкув., наукове редагування Степана Хороба). – Івано-Франківськ: Плай, 2004. – 330с.
- 10. Українство: національно-духовні виміри: Зб. наукових праць Івано-Франківського осередку НТШ (Упорядкув., наукове редагування Степана Хороба).** — Івано-Франківськ: Плай, 2005. — Вип. 1. – 398 с.
- 11. Володимир Державин** Література і літературознавство: Вибрані теоретичні та літературно-критичні праці” / (упорядкув., наук. редагування, вступна стаття Степана Хороба). – Івано-Франківськ, 2005. – 491 с.
Рец.: *Астаф’єв Олександр*. Апокрифи Володимира Державина // Наукові записки ТНПУ.- Вип.1 (23). – Тернопіль, 2008. – С.324-331.; *Салига Тарас*. Повернення Володимира Державина //Слово і час. - № 4. – С.77-81.

- 12.** «Покутська трійця» в загальноукраїнському літературно-художньому процесі кінця ХІХ – початку ХХ століття (упорядкув., наукове редагування, передмова Степана Хороба). — Івано-Франківськ, 2006. – 496 с
- 13.** Нариси з поетики: теоретико-методологічні та історико-літературні виміри / (упорядкув., наук. редагування, вступні статті Степана Хороба). — Івано-Франківськ, 2008. – 186 с.
- 14.** Слово: Записки Івано-Франківського осередку НТШ / (упорядкув., наукове редагування Степана Хороба). — Івано-Франківськ, 2009. – 310 с

Тетяна Качак
(м. Івано-Франківськ)

НАУКОВО-ХУДОЖНІЙ СВІТ СТЕПАНА ХОРОБА

Хороб Степан. На літературних теренах: Дослідження, статті, рецензії. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. — Івано-Франківськ, 2006. — 410 с.

Академічне літературознавство за останні роки збагатилося багатьма науковими дослідженнями, аналізом літературних явищ, творчості письменників і художніх текстів різних історико-літературних епох. У річищі нових оцінок, поглядів, роздумів виокремлюються позиції літературознавців, які ґрунтовно і виважено інтерпретують ті чи інші літературні процеси. Причиною своєрідної "канонізації" їхніх тверджень (попри весь плюралізм нашого часу) є не тільки обрані методи дослідження, традиційність всебічного аналізу літературного об'єкта, базованого на спостереженнях і висновках попередників, логічних умовиводах, а насамперед глибина самого вивчення, системна характеристика обраного об'єкта з усіх можливих точок зору, через призму особливостей "внутрішньої побудови" і контекстуальних зв'язків. І якщо більшість молодих літературознавців надають перевагу з'ясуванню якогось одного із аспектів літературного явища, художнього твору, історико-літературної чи теоретичної проблеми, то досвідчені вчені аналізують їх в цілому, враховуючи внутрішні зв'язки, принципи функціонування, вивчаючи так звані "горизонтальну" і "вертикальну" площини. До таких скрупульозних дослідників літератури належить і Степан Хороб. Низка виданих ним монографічних праць, серед них "У вимірах часу: теоретичні та історико-літературні аспекти драми", "Українська релігійно-християнська драма кінця ХІХ – початку ХХ століття: жанрово-стильові особливості", "Українська модерна драма кінця ХІХ – початку ХХ століття", публікації в періодиці, виступи на конференціях засвідчують, що оцінки літературознавця завжди виважені і влучні, виведені на основі ґрунтовного і докладного спостереження над літературними явищами і процесами, оперті на глибокий аналіз і факти, підтверджені переконливими покликаннями на міркування інших науковців, вибудовані внаслідок критичного переосмислення окремих усталених положень, толерантної дискусії з твердженнями опонентів. Не стала тут винятком і нова книга літературознавця "На літературних теренах". Таку назву має збірник досліджень, статей і рецензій, написаних ним свого часу як апробаційні до докторських дисертацій, захищених в Українському Вільному Університеті (Мюнхен) та Львівському національному університеті ім. І. Франка.

Добре продумана структура книжки дає можливість читачеві ознайомитися з поглядами і міркуваннями автора, які стосуються теорії та історії української драми, творчості письменників Прикарпаття, проблем сучасної критики тощо. Як зацентровано у заключній частині збірника, "матеріали цієї книги подаються здебільшого за хронологічним принципом у кожному з окремих розділів, що відтак згруповані за проблематикою, спрямуванням, формою і способом викладу, а в сукупності творять літературознавчу цілість" (с.407).

Перший розділ "Ранній український модернізм: шляхи і типи естетичної

and the literatures of Western Europe are quite erudite and professional. An additional valuable contribution is his analysis of Ukrainian Christian literature, which was totally repressed in the Soviet period and to the revival of which he has contributed substantially. He has, after all, popularized the poetical works and plays of the "Logos Group," comprised of such authors as Hryhor Luzhnytsky and Vasyl Melnyk (Lim-nychenko), as well as the poetry written about Josyf Slipyj, which he published in the collection *Sertsya zhyve dzherelo* [*The Living Spring of the Heart*, Ivano-Frankivsk, 1999].

Khorob, quite correctly we might add, stresses the need to examine Ukrainian literary phenomena within the context of Western European literature and to delve more deeply into the ontological precepts of Ukrainian literature, i.e., into its religious, especially its Christian essence. He also accentuates the necessity to focus on the idea-content of literary works and their aesthetic value.

The author expounds all these aspects pertaining to the outer and internal schema of imaginative literature on the basis of the dramaturgy of such Ukrainian writers as Ivan Franko, Ukrayinka, Vynnychenko, Oles and Ivan Kocherha, while contrasting and drawing parallels to the works of such foreign luminaries as Henrik Ibsen, Gerhart Hauptmann, Stanislaw Przybyszewski, August Stringberg, Frank Wedekind, Anton Chekhov and George Bernard Shaw.

Khorob analyzes the functional changes in the remarks, dialogues, monologues, etc., found in dramatic works, as well as the lyrical and dramatic components in the plays of Ukrainian modernist playwrights. He is absolutely correct in stating that these outer and inner components of dramatic text are still a *terra ignota* insofar as most Ukrainian scholars of the theory and history of the drama are concerned. Traditionally, Ukrainian scholars of theater and dramaturgy focus on the content and plot of the work, not on the analysis of the above-mentioned aspects. He concludes that intensive processes in the development of the poetics of dramaturgy, initiated at the turn of the century, influenced the internal and external dramatic structure and the genre as a whole, especially in the 1920s and 1930s.

The chapters "Internal and External Organization of the Dramatic Work" and "Early Ukrainian Modernism: The Modes and Types of Aesthetic Consciousness" form a solid theoretical basis of this volume. They are informative and innovative. In attempting to identify the genesis of the plays about the Ukrainian Riflemen, the author draws on scholarship from the native Ukrainian realm as well as on the works of Diaspora scholars and on foreign non-Ukrainian sources.

As is often the case with publications of this type of volume and scope, the work is not free from some lapses. Thus, for example, it is not clear why Khorob avoids a separate discussion of the Ukrainian Avant-garde, which was an integral part of early 20th century literature. Other similar points may be raised, but it would be nitpicking. One thing is certain – each and every author discussed by Khorob is accorded his due in the work, which is a professional, objective analysis of an important segment of Ukrainian literature.

(“The Ukrainian Quarterly”. - 2008. - No.3-4. - P.302-304)

Наукове керівництво дисертаційними дослідженнями

1. **Чобанюк Вікторія Ярославівна.** «Сонет у творчості українських поетів-неокласиків: літературна традиція і новаторство». – Івано-Франківськ, 2000.
2. **Кут Святослав Михайлович.** «Своєрідність художнього мислення Тараса Мельничука». – Івано-Франківськ, 2001.
3. **Вівчарик Наталія Михайлівна.** «Творчість Григора Лужицького в контексті Львівської групи християнських письменників «Логос». – Івано-Франківськ, 2004.
4. **Петренко Леся Ярославівна.** «Поетика експресіонізму в українській літературі 20–40-х років ХХ століття». – Івано-Франківськ, 2008.
5. **Новак Сніжана Михайлівна** «Творчість Володимира Бірчака 20–40-х років ХХ століття в українському літературному процесі». – Івано-Франківськ, 2008.
6. **Ушневич-Штанько Соломія Едуардівна.** «Романи Віктора Домонтовича в контексті української інтелектуальної прози: особливості художнього мислення». – Івано-Франківськ, 2009.
7. **Залевська Оксана Михайлівна.** «Проза Ростислава Єндика: своєрідність художнього мислення». – Івано-Франківськ, 2009.
8. **Процюк Любов Богданівна.** «Драматургія Людмили Старицької-Черняхівської: конфлікти і характери». – Івано-Франківськ, 2009.

Офіційне опонування дисертаційних досліджень

1. **Мельник Ярослава Іванівна.** «Апокрифіка Івана Франка: проблема рецепції та інтерпретації» – на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук. – Львів, 2006.
2. **Барчан Валентина Володимирівна.** «Творча особистість Теодосія Осьмачки: художньо-естетичні та філософські константи» – на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук. – Львів, 2009.
3. **Голод Роман Богданович.** «Поетика натуралізму у творчості Івана Франка» на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. – Львів, 1997.
4. **Гуняк Михайло Федорович.** «Творчість Івана Франка початку ХХ ст. (особливості етико-антропологічного та історіософського синтезу)» – на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. – Львів, 1999.
5. **Горнятко-Шумилович Анна Йосипівна.** «Інтелектуалізм прози Валерія Шевчука» – на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. – Львів, 1999.
6. **Гром'як Лілія Мирославівна.** «Особливості християнської поезії в Західній Україні 20–40-х років ХХ століття : мотиви, жанри, поетика (Львівська група письменників «Логос»)» – на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. – Львів, 2000.
7. **Бондарєва Олена Євгенівна.** «Художня реалізація міфопоетичної свідомості в українській драмі 80-х років ХХ ст.» – на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. – Київ, 2000.
8. **Папушина Валентина Антонівна.** «Рецепція античної міфології в поезії українського і російського символізму (типологічний аспект)» – на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. – Тернопіль, 2006.
9. **Іваненко Інна Іванівна.** «Проблема «Природа-людина» у літературно-художній інтерпретації» Лесі Українки» – на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. – Харків, 2006.
10. **Лобас Наталя Павлівна.** «Карнавальна поетика та жанрові особливості міжвоєнної експериментальної прози Майка Йогансена та Вітольда Гомбровича (на матеріалі творів «Пригоди Мак-Лейстона, Гаррі Руперта та інших» та «Фердидурке»)» – на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. – Тернопіль, 2007.
11. **Будугай Ольга Дмитрівна.** «Пригодницько-шкільна повість для дітей 1960–1980-х років: жанрові особливості (О.Огульчанський, Б.Комар, А.Давидов)» – на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. – Херсон, 2007.
12. **Пастух Богдан Васильович.** «Рання романістика Володимира Винниченка: еволюція жанрової свідомості та динаміка морально-етичної концепції» – на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. – Львів, 2007.
13. **Вишинський Володимир Станіславович.** «Жанрово-стильові особливості драми Гергарта Гауптмана: натуралістичний об'єктивізм (німецько-українські типологічні паралелі)» – на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. – Тернопіль, 2007.

Inna Ivanenko
(Kharkiv, Ukraine)

ON LITERARY TERRAINS

Khorob Stepan Na literaturnykh terenakh: Doslidzhennya, statti, retsenziyi [On Literary Terrains: Studies, Articles, Reviews'], Ivano-Frankivsk, Ukraine: Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, 2006, 410 pages.

A more appropriate title for the work would have been "On Literary Crossroads" – the volume contains essays written by Professor Stepan Khorob on various occasions and on various topics focusing on diverse aspects of Ukrainian literature from the 19th and 20th centuries. It provides an in-depth survey of Ukrainian poetry, prose and drama, as well as selected scholars; it also offers reviews of diverse works.

And yet, Khorob's work is not a haphazard compilation of materials but rather a holistically composed theoretical, methodological and historical study of the development of Ukrainian literature, its diverse genres and its relations with European literatures. The present volume is a natural outgrowth of the author's previous works, such as *Modern Ukrainian Drama of the Latter Part of the 20th Century (Neo-romanticism, Symbolism, Expressionism)*, *Ukrainian Religious Drama at the End of the 19th and the Beginning of the 20th Centuries* (all in the Ukrainian language) and others. Of considerable value is also the author's "Afterword," in which he focuses on the need for the search of the *mot juste* and the writer's consciousness.

Drawing on a plethora of literary and philosophical studies, including those written outside Ukraine, Khorob manages to provide an extensive panorama of Ukrainian modernist literature, ranging from the turn of the century to the present. He evaluates the writings of such Ukrainian authors as Lesya Ukrayinka, Volodymyr Vynnychenko, Mykola Kulish, Oleksander Oles and others in the context of western European literary output and thus establishes their proper place within the literary realm and deepens our knowledge of Neo-romanticism, Symbolism and Expressionism in Ukrainian dramaturgy and theater.

To be sure, Khorob is not only concerned with the writers' consciousness, but also with their poetics, styles and genres. He sees the temporary and the eternal, the innovative and the traditional, not as opposing, contradictory elements, but rather as an organic growth of the Ukrainian literary process.

Thus Khorob arrives at the conclusion that by analyzing the plays about the "Ukrainian Riflemen" or the "Ukrainian Religious Christian Drama," one must see the organic necessity of their being primarily in the cultural process of Halychyna (Galicia) in the 1920s and 1930s and that their very nature demands an objective, critical appraisal. The same can be said about the literature of the pre-Carpathian region of Ukraine. Khorob views the prose, poetry, dramas and literary studies of that part of Ukraine not just as local phenomena, but as integral elements of the all-Ukrainian national literary process.

The author's commentaries on the relationships between the Ukrainian literature

в українській драматургії кінця ХІХ – початку ХХ століть зустрічаємо риси новітніх літературних методів, вже є елементом новаторським і науково важливим. Такі висновки ще раз переконують, що українська література доби раннього модернізму аж ніяк не була ізольованою від загальномистецьких процесів і віянь. І якщо не йшла у форватері цих шукань, то, усякому разі, не пасла задніх. А її деяке відставання обумовлене цілим рядом суб'єктивних і об'єктивних причин.

Заслужують уваги статті, у яких досліджуються міжлітературні взаємини, про релігійну драму (тут взагалі С.Хороб є одним з відкривачів цього пласту української драматургії) і статті теоретичного плану (про внутрішню і зовнішню організацію драматургічного тексту). Статті цих розділів є виваженими, аргументованими і науково доказовими.

Відрадно, що С.Хороб не замикається у рамках облюбованого ним дослідницького жанру – драматургії, – але й прагне подивитися й оцінити український літературний процес у його цілісності й тяглоті традицій. Цим проблемам присвячені його статті про генезу “стрілецької драматургії”, про роль і завдання критики (маємо тут дуже виважені і цікаві міркування), про сучасний літературний процес Прикарпаття (знову ж таки, фаховий аналіз, наукові оцінки, бажання показати тяглість літературних традицій зараховуємо до позитивів автора; тут маємо один прикрий недогляд, що стосується постаті прозаїка Василя Левицького (1957–1989), – помилково вказано неправильне місце народження, що робить недоречні накладання цієї трагічної постаті на його однофамільця, красзнавця Василя Левицького із Білих Ослав)).

Два останні розділи книги розширюють уявлення про наукові зацікавлення Степана Хороба. У розділі “Штрихи до творчого портрета” дослідник зупиняється на розгляді творчого шляху Володимира Державина (С.Хороб підготував видання наукової спадщини цього вченого: Володимир Державин. Література і літературознавство. – Івано-Франківськ, 2005), Василя Ткачука, Мирослави Ласовської-Крук, Степана Пушика. Як бачимо, поряд із відомими постатями розглядається творча спадщина забутих (Василь Ткачук) чи малознаних (Мирослава Ласовська-Крук) авторів. І в такому підході виявляється і новизна, і пошуковий елемент дослідження.

Останній розділ складають рецензії Степана Хороба на нові видання української драматургії (антологій драми, окремих повернених творів і наукових розвідок про українську драму). Одна з рецензій присвячена книзі літературознавця Романа Голода про натуралізм у творчості Івана Франка.

Звичайно, що перед нами ще не підсумок, а один із чергових етапів наукової праці. Такий етап можна тільки щиро привітати і по-товариськи йому позаздрити. Бо такого досвіду і такої самовіддачі новітньому українському літературознавству інколи бракує.

(«Кур'єр Кривбасу». - 2007. - № 9-10. - С. 379-382)

- 14.Заварзіна Євгенія Валеріївна.** «Щоденник» (1911–1925) Володимира Винниченка: авторська свідомість та літературний контекст» – на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. – Харків, 2008.
- 15.Мельник Марта Володимирівна.** «Літературний портрет Романа Купчинського: жанрові та художньо-стильові аспекти» – на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. – Львів, 2008.
- 16.Летнянчин Петро Петрович.** «Концепція особистості у драмах Б.Шоу, І.Франка, В.Винниченка : компаративний дискурс» – на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. – Тернопіль, 2009.
- 17.Горбатюк Олег Васильович.** «Степан Смаль-Стоцький як літературознавець: постаті та явища нової української літератури» – на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. – Львів, 2009.

Газетні літературно-мистецькі статті, огляди, інтерв'ю, переклади

1968

1. *Хороб С. І.* «Украдене щастя» [рец. на виставу за однойменною драмою І. Франка] / С.І. Хороб // Вперед. – 1968. – 17 грудня.

1969

2. *Хороб С. І.* «Наталка-Полтавка» на прикарпатській сцені / С.І. Хороб // Вперед. – 1969. – 11 вересня.
3. *Хороб С. І.* «Цвіт папороті» [рец. на виставу за повістю Р. Федоріва] / С.І. Хороб // Комсомольський прапор. – 1969. – 11 березня.

1970

4. *Хороб С. І.* Будитель руського духа [до ювілею А.Л. Могильницького] / С.І. Хороб // Вперед. – 1970. – 5 березня.
5. *Хороб С. І.* Гордість українського театру (до ювілею І. Карпенка-Карого) / С.І. Хороб // Комсомольський прапор. – 1970. – 29 вересня.
6. *Хороб С. І.* «Катерина» [рец. на виставу за однойменною поемою Т.Шевченка] / С.І. Хороб // Вперед. – 1970. – 4 червня.
7. *Хороб С. І.* Кропивницький і Прикарпаття / С.І. Хороб // Вперед. – 1970. – 7 травня.
8. *Хороб С. І.* Леся Українка і Гуцульщина (до 100-річчя з дня народження Лесі Українки) / С.І. Хороб // Вперед. – 1970. – 17 листопада.
9. *Хороб С. І.* «Пам'ять серця» [рец. на виставу за однойменною драмою О. Корнійчука] / С.І. Хороб // Вперед. – 1970. – 24 жовтня.
10. *Хороб С. І.* У земляків Стефаніка [рец. на кн. М.Кубика «У земляків Стефаніка»] / С.І. Хороб // Вперед. – 1970. – 17 березня.
11. *Хороб С. І.* «Я шукаю тебе» [рец. на виставу за однойменною драмою Л.Дмитерка] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1970. – 28 березня.

1971

12. *Хороб С. І.* З живої дійсності (до 100-річчя з дня народження Василя Стефаніка) / С.І. Хороб // Вперед. – 1971. – 21 квітня.
13. *Хороб С. І.* Іван Кочерга і театр (до ювілею драматурга) / С.І. Хороб // Комсомольський прапор. – 1971. – 5 жовтня
14. *Хороб С. І.* Із сценічної історії «Блакитної троянди» (до ювілею Лесі Українки) / С.І. Хороб // Вперед. – 1971. – 11 лютого.
15. *Хороб С. І.* Невідома рецензія на виставу «Земля» за творами В.Стефаніка / С.І. Хороб // Архіви України. – 1971. – №4. – С.29.
16. *Хороб С. І.* Нев'януча любов [до проблеми Стефанік і театр] / С.І. Хороб // Вперед. – 1971. – 13 травня.

письменників, антологій тощо. А з 1999 року виходять авторські книги Степана Хороба: “Українська драматургія: крізь виміри часу (теоретичні та історико-літературні аспекти драми)” (1999); “Слово – образ – форма: у пошуках художності (літературознавчі статті і дослідження)” (2000); “Українська релігійна драма кінця XIX – початку XX століття: проблематика, жанрово-стильова своєрідність” (2001); “Українська модерна драма кінця XIX – початку XX століття (неоромантизм, символізм, експресіонізм)” (2002). І у 2006 році виходить черговий збірник статей “На літературних теренах”. Ужинок, погодьтеся, чималенький (я мовчу про функціонерські обов’язки С.Хороба – з вересня 2006 року він є ще й директором Інституту філології Прикарпатського національного університету ім. В.Стефаника; про керівництво дипломними, магістерськими, кандидатськими дисертаціями, – під його науковим керівництвом захистилося вже 3 кандидатські дисертації і ще декілька на виході). Одним словом, напрацьовано, повторюся, чимало, і просто відмахнутися від цього ужинку, чи розкритикувати або ж удати, що нічого цього немає, – вже неможливо.

Рецензований збірник статей має чітку структуру. Він поділений на декілька розділів: “Ранній український модернізм: шляхи і типи естетичної свідомості”; “Літературно-художній процес: грані історико-критичної рецепції”; “Міжлітературні взаємозв’язки: компаративістський модус”; “Християнськість як засаднича основа літературної творчості”; “Внутрішня і зовнішня організація драматургічного тексту”; “Штрихи до творчого портрета”; “Літературно-критичні етюди”.

Я не буду називати всі статті цього збірника і зупинятися на кожній із них. Як на мене, у цьому немає такої потреби, бо тоді би прийшлося теж переповідати ті наукові проблеми, які ставить і вирішує дослідник. Тим більше, що окремі наукові теми і проблеми (особливо ті, що пов’язані з українською драматургією) я пізнаю через оцінку С.Хороба, де він є сьогодні беззаперечним авторитетом. Основний акцент його дослідження присвячений головним тенденціям і напрямам розвитку української драматургії доби раннього модернізму, з його акцентуванням на таких складних літературних напрямках, як символізм, неоромантизм та експресіонізм. Ці питання досить глибоко з’ясовані автором, розкрита специфіка й особливості кожного із напрямів на українських теренах, переломлених крізь жанрову специфіку й особливості драматургії. Не скажу, що у цих статтях я знайшов щось надто несподіване. Та і намір С.Хороба був дещо інший, – не здивувати, а проаналізувати, розкрити, показати, дослідити історію проблеми, зробивши аргументовані й логічно виважені висновки. У цьому плані, – такого статично-аналітичного викладу, аргументацій і висновків, – наукові проблеми виглядають не просто вивченими, а доведеними всією логікою викладу фактів. При цьому дослідник опирається не тільки на вітчизняні літературознавчі джерела, а широко використовує надбання зарубіжного літературознавства (насамперед польського і німецького). Корпус наукових посилань і посторінкових приміток заслуговує уваги ще й тому, що у них С.Хороб розвиває ту чи іншу наукову тезу чи гіпотезу, доповнює їх типологічними зіставленнями.

Сказавши про “нібито відсутність чогось несподіваного”, я б не хотів, аби читач зробив висновок, що наукової новизни у цих статтях немає. Я більше маю на увазі відсутність несподіваного у способі викладу, – але саме ствердження, що

ігнорування західноукраїнської передвоєнної літератури” (с.43). Вчений наголошував, що з європеїзмом не варто боротися, бо українська література дала багато його геніальних взірців, наприклад, бароко, або творчість поетів-неокласиків. Тож літературознавча книга Володимира Державниа, упорядкована професором з Івано-Франківська Степаном Хоробом, є цінним надбання національної науки про художню літературу.

(Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія: Літературознавство. – Вип. 1 (23). – 2008. – С.324-331).

Євген Баран,
м. Івано-Франківськ

САМОДОСТАТНІСТЬ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОЇ ХОДИ СТЕПАНА ХОРОБА

Хороб Степан. На літературних теренах: Дослідження, статті, рецензії. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. – Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ Прикарпатського національного університету, 2006. – 410 с.

Про Степана Хороба писати мені б хотілося найменше. Тому що багато об’єктивного і доволі суб’єктивного “є” у моїх візіях і оцінках цієї людини. Вже 12 років ми працюємо разом на кафедрі української літератури, де Степан Хороб є завідувачем. Він пройшов тернистий шлях, – хлопчина простих селян з Драгомирчан під Івано-Франківськом, названий на честь старшого брата, якого вбили енкаведисти у 1946, закінчив філологічний факультет Івано-Франківського педагогічного інституту; майже 20 років пропрацював у франківських газетах, а з 1986 року прийшов на кафедру української літератури: спочатку на посаду лаборанта, а відтак пройшов усі щаблі наукової кар’єри, у 1989 році захистив кандидатську дисертацію, а восени 2002 року – докторську (сфера наукових зацікавлень незмінна: українська драматургія).

Так склалося, що з середини 90-х років минулого століття жодне літературознавче видання на факультеті (а відтак й інституті) не пройшло без участі Степана Хороба: чи це наукові вісники, чи збірники і матеріали конференцій, чи колективні монографії, чи підготовлені видання творів

1973

- 17.Хороб С. І.** На сцені – нова вистава [театральний огляд] / С.І. Хороб // Комсомольський прапор. – 1973. – 15 листопада.

1974

- 18.Хороб С. І.** Марко Черемшина і сучасність (до 100-річчя з дня народження) / С.І. Хороб // Вперед. – 1974. – 12 червня.
19.Хороб С. І. Тривоги і радощі сьогодення [огляд театральних вистав] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1974. – 13 грудня.
20.Хороб С. І. «Яре зерно» [рец. на однойменну кн. нарисів Р. Федоріва] / С.І. Хороб // Вперед. – 1974. – 26 грудня.

1975

- 21.Хороб С. І.** На сцені — подвиг народу [театральний огляд] / С.І. Хороб // За ударну працю. – 1975. – 9 травня.
22.Хороб С. І. Утвердження таланту [рец. на книгу лірики М.Влад «Мелодії травня»] / С.І. Хороб // Комсомольський прапор. – 1975. – 17 вересня.

1976

- 23.Хороб С. І.** Дар перевтілення (Штрихи до портрета актриси О.Затварської) / С.І. Хороб // Комсомольський прапор. — 1976. – 30 грудня.
24.Хороб С. І. Напрями шукань [рец. на поетичну збірку М.Кубика «Два крила»] / С.І. Хороб // Комсомольський прапор. - 1976. – 10 липня.
25.Хороб С. І. Радість співачки [інтерв'ю з Софією Ротару] / С.І. Хороб // За ударну працю. – 1976. – 26 липня.

1977

- 26.Хороб С. І.** Окриленість вітряка [рец. на виставу за п'єсою М. Стельмаха «Зачарований вітряк»] // Комсомольський прапор. – 1977. – 12 травня.
27.Хороб С. І. Роздуми про сучасника [театральний огляд] / С.І. Хороб // Комсомольський прапор. – 1977. – 5 жовтня.
28.Хороб С. І. Утвердження людяності [рец. на виставу за драмою «Довгожданий» О.Салинського] / С.І. Хороб // Комсомольський прапор. – 1977. – 23 листопада.

1978

- 29.Хороб С. І.** 27 березня – міжнародний День театру [театральний огляд] / С.І. Хороб // Комсомольський прапор. – 1978. – 22 березня.
30.Хороб С. І. Дивосвіт мелодій Закарпаття [про гастролі Закарпатського заслуженого хору] / С.І. Хороб // За ударну працю. – 1978. – 15 лютого.

1979

40. *Хороб С. І.* Обличчя своє, неповторне [театральний огляд] / С.І. Хороб // Вперед. – 1979. – 20 червня.

1980

41. *Хороб С. І.* Нічне чергування (переклад з білоруської фрагментів драми А.Делендика) / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1980. – 10 травня.
42. *Хороб С. І.* Нові п'єси українських драматургів (зауваги на полях) / С.І. Хороб // Культура і життя. – 1980. – 14 травня.
43. *Хороб С. І.* Театр і головний режисер [театральний огляд] / С.І. Хороб // За ударну працю. – 1980. – 18 червня.

1981

44. *Хороб С. І.* Виміри людяності [рец. на виставу за романом «... І змовкли птахи» І.Шам'якіна] / С.І. Хороб // Вперед. – 1981. – 1 липня.
45. *Хороб С. І.* Герой сцени – герой життя [театральний огляд] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1981. – 21 червня.
46. *Хороб С. І.* «Нестерка» [рец. на виставу за однойменною драмою В.Вольського] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1981. – 6 вересня.
47. *Хороб С. І.* Параметри людяності [театральний огляд] / С.І. Хороб // За ударну працю. – 1981. – 1 липня.
48. *Хороб С. І.* Письменник і громадянин (до 100-річчя з дня народження І.Кочерги) / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. — 1981. — 6 жовтня
49. *Хороб С. І.* Погляд на сиву історію [рец. на виставу за драматичною поемою «Ярослав Мудрий І. Кочерги] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1981. – 28 серпня.
50. *Хороб С. І.* Роздуми про сучасника [театральний огляд] // Вперед. – 1981. – 27 червня.

1982

51. *Хороб С. І.* На порозі людського оновлення [рец. на виставу «Поріг» за драмою О.Дударєва] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1982. – 30 листопада.

1983

52. *Хороб С. І.* Біг підтюпцем, або Анатомія духовного убозтва [рец. на виставу «Спортивні сцени 1981 року» за однойменною драмою Е.Радзинського] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1983. – 26 серпня.

художнього знака, яким є твір. Думка, що вона є елементом художнього твору, але елементом особливим, який міститься і в творі, і поза ним і зближує літературу з широкою сферою людської культури, наскрізною ниткою проходить через інші літературно-критичні праці Володимира Державина – “Три роки літературного життя на еміграції,- 1945 – 1947” (Мюнхен, 1948), “Geld und Blau, moderne ukr. Dichtung in Auswahl” (1948), “Молода українська поезія” (Фенікс”, 1952, ч.3), численні розвідки про Павла Тичину, Євгена Плужника, Євгена Маланюка, Олену Телігу, Олега Ольжича, Богдана Бойчука, Емму Андіївську, Богдана Рубчака, Вадима Лесича, Теодора Курпіту, Марту Калитовську, Федора Коваля, Остапа Тарнавського, Олега Зуєвського, Леоніда Лимана.

У розвідці, яку С. Хороб особливо виокремлює, “Проблема клясицизму та систематика літературних стилів” (МУР, 1946, зб.ІІ) він подає своє розуміння культурно-історичних епох, не монолітно-послідовне, “сконструйоване” на історизмі, а нелінійне, поліцентричне, базоване на “морфології”. Саме на принципах монадного тлумачення цивілізацій та їх культур (що було характерно для Шпенглера і Тойнбі) він будує всі свої полемічні статті, спрямовані в основному проти Юрія Шереха та його “національно-органічного стилю”. На думку дослідника, з пегкої руки Юрія Шереха здійснюється “механічна заміна зільшовицької ідеології національною”. У розвідці “Проблематика : стилів і плужанство за кордоном” (1945) Володимир Державин – підкреслює, що гасло “національно-органічного стилю” може бути сприйняте як завуальоване “Геть від Європи!”. “Той новий стиль товинен бути національним і органічним. Національний стиль – це звучить пишно, але в аспекті літературної специфіки тут змісту до болю мало – менше, ніж мало, бо позитивного літературного змісту тут немає зовсім. Принципова відмова від усього чужого і ворожого українській нації не становить у мистецтві позитивної програми, це лише нагадування (зрештою, само з себе зрозуміле) про те, чим українське мистецтво не повинно бути; а яким воно повинно бути – з цього не випливає, бо український національний світогляд не є монополією жадного літературного стилю, і жаден літературний стиль – чи то насьогодні наявний, чи то прийдешній – на таку монополію претендувати не сміє. Український символізм раннього П.Тичини тією самою мірою є український національний стиль, що й український клясицизм М. Рильського або український романтизм Шевченкових “Гайдамаків”. Українське бароко становить один із наших національних стилів в архітектурі, і це ніякою мірою не заважає – і не повинне заважати – цвітінню інших національних стилів в українській архітектурі. Національне – це те, що відповідає істотним думкам, емоціям і прагненням значної частини нації або еліти. Світогляд І.Франка є національний; але так само й світогляд П.Куліша, ба навіть світогляд М.Хвильового (незважаючи на властиві йому неподоланні внутрішні суперечності)” (с.44–45). Доповідь Юрія Шереха “Стилї української літератури на еміграції” на Першому з’їзді МУРу звульгаризувала літературний процес, бо в ній “незрозумілим лишається ігнорування української імпресіоністичної лірики, блискуче репрезентованої в недавньому минулому генієм Є.Плужника, ігнорування символізму, досить виразно репрезентованого в сьогоднішній українській поезії, насамперед лірикою В. Барки, ігнорування поезії і впливу М. Рильського (оригінальний засіб, яким доповідач не вперше розправився з рештою неоклясиків і з неоклясицизмом у цілому)... нарешті – майже тотальне

слід не оцінений. Світоглядні засади В.Державина сформувалися під впливом глибоких студій та ідей Ніцше, вихідним пунктом усієї його духовно-подвижницької діяльності стало відстоювання ідеалів гармонійної краси та захист класичної естетики. На думку Д.Чижевського, глибокі і змістовні праці В.Державина є спробою переборення канонічної тенденції “історизму” в науці і наближення до “морфології” культурних та літературних явищ. Перші теоретичні праці вченого з’явилися ще у 30-х роках: “До питання про ліричний жанр” (“Література”, 1928, зб.І), “Про літературні засоби” (“Критика”, 1928, №8), “До питання про сучасну рецензію” (“Критика”, 1929, №3). У своїх дослідженнях “Античне вчення про тропи в світлі сучасної стилістики” (“Наукові записки Науково-дослідчої катедри історії європейських культур”, Харків, 1929, вип. ІІІ), “Вчення античної риторики про фігури сенсу (Schemata diamoias)” (Мюнхен, 1954) під впливом лінгвістики вчений намагається підвести багатий сучасний матеріал під найпоширеніші теорії тропів і фігур, що йдуть від Квінтіліана. Його праця випереджує відомі у цьому плані дослідження С.Левіна, Ж.Коена, Т.Тодорова. На думку вченого, співвідношення двох (або більше) слів у тексті може стати тропом або фігурою, однак їх потенційна можливість реалізується лише тоді, коли читач сприйме цей троп (або фігуру) як таку, як текст. Це сприймання забезпечене або уже присутніми у нашій свідомості схемами (звідси – часта повторюваність тропів і фігур, що ґрунтується на повторі, симетрії, протиставленні), або через навмисне “підкреслення” у тексті певних співвідношень, на які треба звернути увагу. Протилежні до тропів і фігур прозорість, непомітність словесної оболонки є певною ідеальною межею, до якої наближаються функціональні та утилітарні тексти. На відміну від інших учених, як пише С. Хороб, Володимир Державин не просто аналізує фігури і тропи у світлі “теорії порушення”, а намагається побачити за ними зміст, який не може щезнути і не може бути тільки посередником при передачі значення.

У працях “Національна література як мистецтво” (“Україна і світ”, 1949, зош.1), “Українська поезія і національна чинність” (“Авангард”, 1962, ч.І), “Теорія літератури. Поетика” (Сарсель, 1952, зош.1–2) дослідник актуалізує проблему взаємин між літературою і національно-етнічною свідомістю. Під феноменом національно-етнічного, вважає він, можна розуміти кілька речей: 1) спонтанне ставлення представника тієї чи іншої нації до дійсності, не тільки тоді, коли він хоче її змалювати, а й тоді, коли думає про неї або впливає на неї; 2) певну національну ідеологію, яка може впливати на людську поведінку, мислення і творчість і змінюватися разом з ґносеологічною базою або ж відставати від неї, що призведе до нерівномірності розвитку; 3) певну філософську систему, яку можна виявити або через близькість твору до національно-філософської доктрини, або через дослідження цієї “філософії” у самому тексті та його елементах. Звичайно, ці способи можуть переплітатися, та все ж, при перекладі їх на мову понять, існує небезпека суб’єктивного трактування. Так само варто піддати аналізу і поняття “література”, знайти його характерну прикмету і обґрунтувати живий контакт з національно-етнічною свідомістю. Національна чинність мистецтва, переконує вчений, існує не тільки поза художнім твором як засіб вираження, але є також безпосереднім принципом художньої побудови, впливає на взаємовідношення між його елементами і на загальне значення

1984

53. **Хороб С. І.** Іспит на людську зрілість [рец. на виставу «Санітарний день» за драмою О.Коломійця] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1984. – 15 серпня.
54. **Хороб С. І.** На сцені — сучасник [огляд театральних вистав] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1984. – 29 серпня.
55. **Хороб С. І.** Осягаючи правду історії [рец. на виставу «Сон князя Святослава» за драмою І. Франка] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1984. – 27 червня.
56. **Хороб С. І.** Прозріння [рец. на виставу за драмою «Інтерв'ю в Буенос-Айресі» Г.Боровика] // Прикарпатська правда. – 1984. – 23 грудня.
57. **Хороб С. І.** Традиції зобов'язують [огляд театральних вистав] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1984. – 21 серпня.
58. **Хороб С. І.** Утвердження життя [рец. на виставу «Вечір» за однойменною драмою О.Дударєва] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1984. – 26 вересня.
59. **Хороб С. І.** Читаючи класику [рец. на виставу «Василиса Мелентьева» за п'єсою О. Островського] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1984. – 8 липня.

1985

60. **Хороб С. І.** «Вербиченька не плакуча» [рец. на виставу за однойменною п'єсою М.Алексєєва] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1985. – 2 липня.
61. **Хороб С. І.** Вічні дзвони пам'яті [рец. на художній фільм «Іди і дивись»] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1985. – 20 грудня.
62. **Хороб С. І.** Дві ролі Богдана Ступки [Микола Задорожний - «Украдене щастя» і Тарас Шевченко - «Здавалося б, одне лиш слово...»] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1985. – 16 червня.
63. **Хороб С. І.** Джерела творчості (до 45-ліття з дня заснування Державного гуцульського ансамблю пісні і танцю) / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1985. – 4 серпня.
64. **Хороб С. І.** Должны знать (инсценизация документальной повести С.Алексиевич «У войны не женское лицо») / С.І. Хороб // Сов. культура. – 1985. – 15 мая.
65. **Хороб С. І.** Освячена пам'яттю (про творчість С. Алексієвич) / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1985. – 2 квітня.
66. **Хороб С. І.** З піснею в серці [інтерв'ю зі співаком Анатолієм Мокренком] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1985. – 9 квітня.
67. **Хороб С. І.** Зустріч без прощання («Прикарпатська весна – 85») [інтерв'ю із співачкою Галиною Туфтіною] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1985. – 2 квітня.

- 68.Хороб С. І.** І весело, і серйозно [рец. на виставу «Моя професія – синьйор з вищого світу» за п'єсою Д. Скарначчі та Р.Тарабузі] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1985. – 29 червня.
- 69.Хороб С. І.** Мелодії оновленого краю (з нагоди висунення Державного гуцульського ансамблю пісні і танцю на Шевченківську премію) / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1985. – 19 лютого.
- 70.Хороб С. І.** Митець. Людина (інтерв'ю зі співаком Анатолієм Солов'яненком) / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1985. – 3 лютого.
- 71.Хороб С. І.** Пізнання життя [інтерв'ю з режисером Сергієм Сміяном] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1985. – 18 серпня.
- 72.Хороб С. І.** Сонячна посмішка Мельпомени [діалог з режисером Сергієм Данченком] / С.І. Хороб // Вперед. – 1986. – 10 липня.
- 73.Хороб С. І.** Про щастя співають трембіти (на здобуття Державної премії імені Тараса Шевченка Державного Гуцульського ансамблю пісні і танцю Івано-Франківської обласної філармонії) / С.І. Хороб // Культура і життя. – 1985. – 20 лютого.
- 74.Хороб С. І.** Світло душі людської [огляд театральних вистав] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1985. – 25 червня.
- 75.Хороб С. І.** Світло сонця [рец. на виставу «Олександр Невський» за п'єсою М.Ворфоломеєва] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1985. – 7 липня.
- 76.Хороб С. І.** Святість життя людського [рец. на виставу за драмою Й. Друце «Святая святих»] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1985. – 2 березня.
- 77.Хороб С. І.** Серцем до подвигу [рец. на виставу за п'єсою І.Рачади «Маршал Жуков»] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1985. – 10 травня.
- 78.Хороб С. І.** Сцена – моя любов, моє життя [інтерв'ю зі співачкою Марією Стеф'юк] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1985. – 27 серпня.
- 79.Хороб С. І.** Щаслива людина [інтерв'ю з артисткою Л.Коликовою] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1985. – 21 липня.

1986

- 80.Хороб С. І.** Батьківський дім [переклад з білоруської документальної повісті С. Алексієвич] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1986. – 17 грудня.
- 81.Хороб С. І.** Вибираю пісню [інтерв'ю зі співаком Віктором Вуячичем] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1986. – 8 червня.
- 82.Хороб С. І.** Доля, війною обпалена [рец. на виставу «Рядові» за однойменною драмою О.Дударєва] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1986. – 14 червня.
- 83.Хороб С. І.** Естрада не терпить нудьги [інтерв'ю зі співаком Василем Зінкевичем] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1986. – 21 березня.
- 84.Хороб С. І.** До чистих джерел [інтерв'ю зі співаком О.Ведерніковим] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1986. – 4 травня.
- 85.Хороб С. І.** З поглядом у день завтрашній [обговорення вистави «Олекса Довбуш» за романом В. Гжицького «Опришки»] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1986. – 2 листопада.

до збірника не потрапила “Теорія літератури. Поетика” (Сарсель, 1952, зош. 1–2). У силу жорсткого відбору матеріалу Степаном Хоробом поза берегами книги залишилися праці з історії Сходу, теорії перекладу, компаративістики, мовознавства, класичної філології, орієнталістики, зокрема, єгиптології та арабістики, численні передмови та післямови, бібліографічні та методичні розробки, переклади, афоризми. Не увійшли до збірника праці, написані чужими мовами: німецькою, французькою, англійською та іншими.

Володимир Миколайович Державин (крипт. В.Д., 1899–1964) – людина енциклопедичних знань у сфері гуманітарних наук. Я.Гординський у своїй книзі “Літературна критика підсоветської України” (Львів, 1939), у розділі “Інтелектуалісти”, називає людей, які у 20–30-х роках були “творцями нової української теорії та методології поезії й прози і літературознавства”: О.Білецький, В.Державин, М.Доленго, Г.Майфет, О.Лейтес, М.Йогансен, О.Фйкель. Свою долю вони пов'язали із Харківським Інститутом Народної Освіти і визначали його “духовне обличчя”. Про це ж ідеться і в книзі “Наукові установи та організації УСРР” (Харків 1930). Як зауважує Степан Хороб В.Державин був “знавцем і російської, і західноєвропейської та американської літератури”, притягував її “для зрозуміння українських явищ”, щоб “шляхом такого порівняння вияснити їх генезу й вартість” (с.85). “У цій великій ерудиції, спертій на пізнання чужих творів в оригіналах, лежить головна підвалина глибини й поваги його помічень, що виступають не відірвані, але в зв'язку з духовним життям Європи й Америки” (с.85). Нагадаємо, що В.Державин володів українською, російською, санскритом, арабською, давньо- і новогрецькою, латинською, німецькою, французькою, англійською, італійською, давньогрузинською та іншими мовами.

Народився учений 30 січня 1899 року, в Петербурзі, у дворянській сім'ї. Навчався у німецькій класичній гімназії (1909–1917), від 1917 року – студент відділу класичної філології Петербурзького, а від осені 1918 по 1921 – Харківського університету. Від березня 1922-го – аспірант секції античної культури при Науково-дослідчій кафедрі історії європейської культури Харківського ІНО, від 1925 року, після написання праці “Панщина в римському колонаті”, науковий співробітник цієї ж кафедри. Від 1927, на підставі праці “Проблеми мистецького перекладу”, співробітник Науково-дослідчої кафедри літературознавства. У 1930, за працю “Лірика й гумор у Шевченковому “Щоденнику”, призначений керівником теоретико-літературознавчого семінару підготовки аспірантів при Харківській філії інституту літератури імені Тараса Шевченка. У 1931 році перейшов на роботу до Харківської філії Інституту мовознавства, де невдовзі за працю “Причини фонетичних змін” одержав посаду керівника теоретико-лінгвістичного семінару для аспірантів, від 1935 по 1938 – доцент німецької мови, в 1938 – доцент латини за лекції з римської літератури, а в 1940 – доцент історії Давнього Сходу. У 1941 році захистив дисертацію “Атенська поліція Ксенофонта” і отримав учений ступінь кандидата історичних наук. З 1941 року – надзвичайний професор давньої історії та куратор Історичного кабінету Харківського університету. Від 1944 року – в еміграції, від 1946 – професор Українського Вільного Університету у Мюнхені, член Наукового товариства імені Шевченка в Європі, дійсний член УВАН.

Науковий доробок Володимира Державина, на жаль, до цього часу, ще як

Олександр Астаф'єв,
професор,
м. Київ

АПОКРИФИ ВОЛОДИМИРА ДЕРЖАВИНА

Володимир Державин. Література і літературознавство. Вибрані теоретичні та літературно-критичні праці. Упор. та автор передмови – Степан Хороб. - Івано-Франківськ: “Плай”. – 2005. - 491 с.

З ініціативи директора Інституту філології і завідувача кафедри української літератури доктора філологічних наук, професора Степана Хороба в Україні вперше перевидано твори відомого культуролога, літературознавця, критика, перекладача, фахівця у галузі загального і порівняльного літературознавства, мовознавства, класичної філології, орієнталістики (зокрема, єгиптології та арабістики), історії Сходу, західноєвропейської літератури Володимира Державина. Після його виїзду на еміграцію твори вченого радянська влада трактувала як апокрифи, які за своїм змістом не відповідають ленінському віровченню. Пощастило лише деяким перекладам Володимира Державина: зокрема з давньогрецької (Лонг) та латини (Горацій, Сенека, Марціал), які О.Білецький включив до хрестоматії античної літератури (1938, 2-е вид. 1968), та й то лише на тій підставі, що на той час був живий російський перекладач, теж Володимир Державин, який так само перекладав із античної, і зі східних літератур, отже тут, ймовірно, спрацювала аберація чужого імені.

Степан Хороб, кілька років працюючи над докторською дисертацією в бібліотеці та архівах Українського Вільного Університету, безперечно, мав нагоду ознайомитися з фантастично багатим за обсягом (понад 2000 наукових праць) і змістом (бо деякі ідеї вченого випередили пошуки нинішніх структуралістів С.Левіна, Ж.Коена, Ц.Тодорова та ін.) доробком Володимира Державина, ретельно вивчив його особистий архів, і в результаті маємо чудово впорядкований том “Література і літературознавство” з ґрунтовною передмовою. Цілковито представити Володимира Державина в одному томі – завдання неможливе, тож С.Хороб зосередив свою увагу на трьох розділах спадщини вченого: 1) теоретико-літературознавчі праці; 2) дослідження з української літератури; 3) дослідження із зарубіжної літератури. Не увійшли до збірника літературно-критичні і теоретичні праці В.Державина, написані у 20–30-их роках: “До питання про ліричний жанр”, “Проблеми мистецького перекладу”, “Про літературні засоби”, “До питання про сучасну рецензію”, “Античне вчення про тропи в світлі сучасної стилістики”, “Лірика й гумор у Шевченковому “Щоденнику”, “О русском литературном языке Г.Ф.Квитки-Основьяненко” та інші. Шкода, що із праць “еміграційного періоду”

- 86.Хороб С. І.** За кожен день прожитий [інтерв'ю з кіноактрисою Наталією Наум] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1986. – 19 грудня.
- 87.Хороб С. І.** І знову зустріч [творчий вечір акторів Василя Мельника і Валерія Струнникова] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1986. – 18 березня.
- 88.Хороб С. І.** Мелодії молдавських кодр [інтерв'ю зі співачкою Надією Чепрагою] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1986. – 15 червня.
- 89.Хороб С. І.** На порозі нових пошуків [відкриття нового театрального сезону] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1986. – 2 листопада.
- 90.Хороб С. І.** Пісня — перлина народна [інтерв'ю зі співачкою Ольгою Басистюк] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1986. – 12 грудня.
- 91.Хороб С. І.** Право на зустріч [інтерв'ю з акторами театру Жанною Добряк-Готв'янською, Юрієм Шиманським, Терезою Перетою] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1986. – 21 лютого.
- 92.Хороб С. І.** У руслі життя [інтерв'ю з кіноактором Володимиром Етушем] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1986. – 16 липня.
- 93.Хороб С. І.** Співець правди і людяності [до ювілею І.Франка] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1986. – 29 серпня.
- 94.Хороб С. І.** Уроки людяності [інтерв'ю зі Степаном Олексенком] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1986. – 14 серпня.
- 95.Хороб С. І.** Час перемін у театрі [інтерв'ю з актрисою Христиною Фіцалович] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1986. – 14 грудня.
- 96.Хороб С. І.** Що грає оркестр? [інтерв'ю з диригентом і композитором В.Гуцалом] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1986. – 18 липня.
- 97.Хороб С. І.** Я поїхав з села [переклад з білоруської документальної повісті С. Алексієвич] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1986. – 15 листопада.
- 98.Хороб С. І.** Як чисте джерело (театр-бенефіс «Ваш вихід, актор!» - Ю. Суржа, Х.Фіцалович) / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1986. – 11 лютого.
- 99.Хороб С. І.** Якщо добро і віра душу огорнули [роздуми після вистави «Тринадцятий голова» за п'єсою А.Абдуліна] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1986. – 7 червня.

1987

- 100.Хороб С. І.** Голоси революції / [переклад з фрагментів білоруської документальної повісті С. Алексієвич] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1987. – 20 і 23 вересня.
- 101.Хороб С. І.** Жити по совісті [рец. на виставу «Кімната» за комедією Е. Брагінського] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1987. – 28 липня.
- 102.Хороб С. І.** І доброта, і совість [інтерв'ю зі співачкою Беллою Руденко] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1987. – 22 листопада.
- 103.Хороб С. І.** І проросте зерно... (нарис про педагога В.Вакалюк) / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1987. – 28 березня.

- 104.Хороб С. І.** Совість велить (діалог з приводу спектаклю «Диктатура совісті» за п'єсою М.Шатрова) / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1987. – 29 квітня.
- 105.Хороб С. І.** У світі совісті [рец. на виставу «Срібне весілля» за п'єсою О.Мишаріна] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1987. – 12 червня.
- 106.Хороб С. І.** Уроки людяності [інтерв'ю з учителем Євгеном Ільїним] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1987. – 17 травня.
- 107.Хороб С. І.** Шлях починався зі слова (літературна діяльність Леся Курбаса) / С.І. Хороб // Комсомольський прапор. – 1987. – 28 лютого.
- 108.Хороб С. І.** Фонд душі і совісті людської [інтерв'ю з культрацівником Христиною Стебельською] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1987. – 23 грудня.

1988

- 109.Хороб С. І.** З любов'ю до спадщини [огляд театральних вистав] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1988. – 29 вересня.
- 110.Хороб С. І.** Літературу живить коріння [інтерв'ю з письменником Романом Федорівим] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1988. – 3 січня.
- 111.Хороб С. І.** На терезах совісті [рец. на виставу «Гамлет» за трагедією В.Шекспіра] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1988. – 7 серпня.
- 112.Хороб С. І.** Не втратила душі [переклад рец. білоруського критика І.Чароти на поетичну збірку Д. Павличка «Таємниця твого обличчя»] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1988. – 17 липня.
- 113.Хороб С. І.** Преображенський, Шарик-Шариков та інші [рец. на виставу «Собаче серце» за творами М. Булгакова] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1988. – 14 серпня.
- 114.Хороб С. І.** Світ, зітканий з любові і добра [інтерв'ю з режисером Едуардом Митницьким] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1988. – 31 серпня.
- 115.Хороб С. І.** Таїна таланту [відомій співачці Марії Стеф'юк присуджено Державну премію Української РСР імені Тараса Шевченка] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1988. – 17 квітня.
- 116.Хороб С. І.** Тернистий шлях до істини [рец. на виставу «Майстер і Маргарита» за романом М. Булгакова] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1988. – 19 липня.
- 117.Хороб С. І.** Щедрий вечір почуттів [про гастролі Державного заслуженого академічного українського народного хору імені Гр. Верьовки] / С.І. Хороб // Галичина. 1988. – 2 квітня.

1989

- 118.Хороб С. І.** «Це — голос наш. Це — пісня. Це — душа» [діалог з приводу вистави «Маруся Чурай» за віршованим романом Ліни Костенко] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1989. – 23 липня.

суми творів певного етнічно-національного чи мовно-національного середовища, а тільки найціннішу специфічність, бо своєю ідейною цілеспрямованістю формує його духово і позначається тривало на його ментальності"¹.

На нашу думку, майже усталену тезу сучасних літературознавців, що Державин як симпатик неокласицизму під цей стиль "ладен був підігнати усе, що мало форму канонічного вірша", якої також дотримується упорядник статей та автор передмови до них, не слід абсолютизувати. Державин, хоч і вирізняв неокласицизм як свій улюблений стиль і стиль перспективний, однак не перетворював його в культ і нічого під нього не підганяв. Варто прочитати його передмову до "Антології української поезії" (Лондон, 1957) "Українська поезія і національна чинність", щоб багато чого спростувати. Зокрема "хворобу" неокласицизму.

До речі, Р. Єндик наголошував, що Державин так схарактеризував теоретичні засади поезії Олега Ольжича, що їх можна вважати за метод його літературної праці взагалі. При цьому він цитував державинські літературознавчі висновки: "В модерній українській поезії творчість Ольжича є явищем найсвоєріднішим і найнеповторнішим. Ольжич створив власний поетичний стиль, в українському письменстві доти небувалий; і цей стиль він у численних творах підніс до абсолютної мистецької досконалости, до граничного блиску й артизму, ні в чому не поступаючись щодо його самобутньої своєрідности... Вже самий вірш Ольжичів – просякнений незрівняною концентрацією речень та образів, стриманим і тим драстичнішим патосом дикції та рідкісним в українській поезії багатством звучання – підносить поезію Ольжича до найвищих вершин світового мистецтва"².

До речі, Володимир Державин і в поезії Ольжича часом бачив стиль неокласицизму. Тільки це аж ніяк не означає, що він під нього силоміць підганяв поетові вірші. В. Ольжича яскраво присутні й риси неокласицизму. "Чистих" стилів немає – це аксіома, хоч і банальна. Сам В. Державин твердив: "Нема канонів форми і нема канонів "поетичної" мови... Форма і мова змінюються беззаперечно на вимоги того змісту, яким кричить трудна душа поета"³.

"Трудна душа" Володимира Державина теж "кричала" своє, те, чим вона жила, що її боліло, звідси вся складність і суперечливість його натури. "Хибно було б думати, – зізнавався він, – що моя національна свідомість виховувалась читанням книжок. Національна свідомість моя, як кожного, виховувалась впливами оточення..."⁴. До цього варто додати таки його ж слова: "Справжній учений – не той, хто здатний займатись своєю наукою, а той, хто зовсім не здатний займатись абичим іншим"⁵. У цьому увесь Володимир Державин.

(«Слово і час». - 2007.- № 4.- С. 77-81)

¹ Єндик Р. Володимир Миколайович Державин. Передмова // Державин В. Афоризми. – Мюнхен, 1966. – С.19.

² Поет героїчного світогляду (О.Ольжич) // Українська Думка. – 1951. – Ч.27 / 226.

³ Державин В. Афоризми. – С.26.

⁴ Там само. – С.26.

⁵ Там само. – С.40.

монографій з певним акцентом вивчення літературного життя діаспори. Це "Українська драматургія: кризь виміри часу" (1999 р.); "Слово. Образ. Форма (у пошуках художності)" (2000 р.); «Українська релігійна драма кінця ХІХ – початку ХХ століття: проблематика, жанрово-стильова сворідність» (2001); "Українська модерна драма кінця ХІХ – початку ХХ ст. (неоромантизм, символізм, експресіонізм)" (2002 р.) та збірник наукових досліджень "На літературних теренах" (2006 р.). Отже, специфіка предмета розмови йому близька. Аналізуючи наукову й літературно-критичну спадщину В. Державина, С.Хороб у передмові "Науковий універсум Володимира Державина" зумів із тактом високопрофесійного дослідника увійти в інтелектуальний простір цього універсуму, тобто у світ наукових зацікавлень ученого. Перебувати в цьому світі, а ще на віддалі часу майже півстоліття після смерті Державина (1899 – 1964) важко. Це немов опинитись в еміграції, де все слід відкривати для себе та до всього призвичаюватись. Непросто ж бо собі уявити, наприклад, загальну атмосферу МУРу (Мистецького українського руху), в якому В. Державин відігравав одну з поважних ролей. Він сам казав, "чи спечеться хліб з отого всього". Мається на увазі з усіляких мурівських розбіжностей між його організаторами – розбіжностей політичних і естетичних. Але "оте все" якщо й зафіксовано в розмаїтих альманахах, збірниках, газетах, спогадах та публічних виступах, то його сьогодні нелегко віднайти. Степан Хороб і старається це зробити. Він шукає всіляких стежок та доріг, які ведуть до Державина. А втім, головним його завданням був не так "портрет" ученого, як публікація його праць. Власне, на їх основі (на тих статтях, що увійшли у збірник) він намагається пізнати методологічні засади літературознавчих досліджень Володимира Державина. І це йому в основному вдається. "Якщо синтезувати праці Володимира Державина літературознавчого змісту, – вважає С.Хороб, – то можна зробити висновок, що вони так чи інакше несуть у собі три домінуючі концепції його дослідницького мислення: **естетичну, моральну й національну**. І тут не так важливо, чи то теоретико-літературні або ж історико-літературні розвідки, чи то статті про українське та зарубіжне письменство... Загалом Володимир Державин однаковою мірою володів даром проникнення в будь-які літературознавчі явища, тонким розумінням та інтерпретацією їх як у контексті українського, так і європейського літературного та культурного процесів, завжди виокремлюючи в них художні, національні й загальнолюдські онови"¹.

Такої ж думки, щоправда, дотримувався Ростислав Єндик, який був в еміграції чи ненайщирішим прихильником його творчості. Він також визначав ці три основні концепти в загальній матерії державинських праць. Звідси Єндик і виводив природне залюблення Державина в неокласицизм – у неокласицизм, розумів він, що стане класичним. Адже поезика неокласицизму й поезика української віршової традиції – у найорганічнішому зв'язку. "Велику літературу, – був переконаний В. Державин, – становить лише служіння своєму народові у високомистецькій і досконалій формі та вможливує і то єдино завоювання собі голосу та авторитету в світовому мистецтві. Великий поет не шукає національного, а творить його"². Ідучи за Державиним, як це робить Р. Єндик, інтерпретуючи його творчість, національний пафос художнього слова збагачує, "поглиблює і поширює світогляд народу", і все ж при цьому національна література "не становить арифметичної

¹ Хороб С. Науковий універсум Володимира Державина // Державин В. Література і літературознавство. – С.7.

² Державин В. Українська еміграційна література // Календар-альманах за 1948 рік. – Мюнхен. – С.132.

1990

119. *Хороб С. І.* «Все, що мав у житті, він віддав для одної мети» [рец. на виставу за романом «Шрами на скалі» Р. Іваничука] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1990. – 14 січня.
120. *Хороб С. І.* Долаючи відстані часу [огляд вистав] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1990. – 26 червня.
121. *Хороб С. І.* Журавлине крило його творчості: Романові Федоріву — 60! / С.І. Хороб // Західний кур'єр. – 1990. – 1 грудня.
122. *Хороб С. І.* Криниця живлющої духовності (Романові Федоріву — 60!) / С.І. Хороб // Галичина. – 1990. – 1 грудня.
123. *Хороб С. І.* «Ми вертаємося звідти...» [переклад з білоруської розділів з документальної книги С. Алексієвич «Цинкові хлопчики»] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1990. – 23 січня.
124. *Хороб С. І.* Осмислюючи день сьогоднішній «Березіль – 90» [рец. на виставу «Звалище» за п'єсою О.Дударєва] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1990. – 13 квітня.
125. *Хороб С. І.* Світло надії людської «Березіль – 90» [рец. на виставу «Тев'є Тавель» Ш.Алейхема] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1990. – 11 квітня.
126. *Хороб С. І.* «Усе жиє, має душу і голос...» «Березіль – 90» [рец. на виставу «Свята святих» за п'єсою Й.Друце] / С.І. Хороб // Прикарпатська правда. – 1990. – 15 квітня.
127. *Хороб С. І.* «Який він самотній, Боже правий! Невже йому не можна допомогти?...» [рец. на виставу «Бояриня» за Лесею Українкою] // Галичина. – 1990. – 26 червня.

1991

128. *Хороб С. І.* «І Полуботка доля, і України шлях...» [рец. на виставу «Павло Полуботок» за п'єсою Костя Буревія] / С.І. Хороб // Західний кур'єр. – 1991. – 13 липня.
129. *Хороб С.І.* Новели — театральною мовою [В. Стефанік] / С.І. Хороб // Західний кур'єр. — 1991. — 3 жовтн.
130. *Хороб С. І.* Світло її духовного генія [до 120-річчя від дня народження Лесі Українки] / С.І. Хороб // Західний кур'єр. – 1991. – 23 лютого.

1992

131. *Хороб С.І.* Культура: явище духовне чи матеріальне? / С.І. Хороб // Світ молоді. — 1992. — 10 травня.

1993

132.Хороб С.І. Якщо глядач не відвідує театр ... / С.І. Хороб // Світ молоді.
— 1993. — 14 лист.

1994

133.Хороб С. І. Чи знаєте ви своє місто так, як знаю його я? [рец. на кн.
В.Полека «Майданами та вулицями Івано-Франківська»] / С.І. Хороб
// Галичина. — 1994. — 10 липня.

1995

134.Хороб С. І. Довга дорога до ... себе [роздуми над сторінками роману
«Єрусалим на горах» Р.Федоріва] / С.І. Хороб // Молодь України.—
1995. — 14 лютого.

1996

135.Хороб С.І. Християнськість наукових праць Івана Франка (до ювілею
письменника) / С.І. Хороб // Галичина. — 1996. — 24 серпня.

1997

136.Хороб С.І. Культура відпочинку, або Відпочинок без культури / С.І.
Хороб // Західний кур'єр. — 1997. — 2 квітн.

1998

137.Хороб С.І. За законом поетичного театру [рецензія на виставу «Ніч на
полонині» за драмою Ол.Олеся] / С.І. Хороб // Галичина. — 23 березн.

2006

138.Хороб С.І. Людини дух і поступу чин: [до 150-річчя від дня
народження Івана Франка] / С.І. Хороб // Галичина. — 2006. — 14
вересня.

високоавторитетним письменником та високоавторитетним професором-енциклопедистом, що за однакових причин змушені були покинути Батьківщину, вимагає окремого і глибокого аналізу. Усе тут складніше, ніж на перший погляд може здатися. Історики літератури, якщо не сьогодні, то завтра, на основі вивчення полемічних першоджерел зобов'язані будуть ці першоджерела тлумачити. Зрозуміло, що тоді будуть під оглядом статті Володимира Державина, наприклад, такі, яких у цьому збірнику "Література і літературознавство" нема. Скажімо:

Українська еміграційна література 1945–1947 // *Календар-альманах* на 1948 рік. – Мюнхен;

Співець земної природи й надземної правди (Михайло Орест) // *Українська Думка*. – 1952. – Ч.1/251;

"Російське "Testimonium paupertalis" // *Українська Думка*. – 1951. – Ч.32/231;

Філософ безмежного індивідуалізму (Фрідріх Ніцше) // *Українська Думка*. – 1950. – Ч.37/185;

Майстер іронії (В. Домонтович) // *Українська Трибуна*. – 1948. – Ч.14/136;

Правда про неокласиків // *Українська Трибуна*. – 1948. – Ч.1/123;

Нечувана безграмотність чи провокація? // *Українська Думка*. – 1952. – Ч.11/261;

Войовничий неокласицизм Святослава Гординського // *Українська Трибуна*. – 1947. – Ч.79/03;

Юрій Клен – поет і провидець // *Українська Думка*. – 1953. – Ч.1/302;

Великий український поет-європеєць (Микола Зеров) // *Українська Думка*. – 1950. – Ч.35/183;

Відродження символізму (Олег Зуєвський) // *Українська Трибуна*, 1947. – Ч.91/115;

Поезія Юрія Клена та її місце в українському письменстві // *Український Самостійник*. – 1952. – Ч.45/146;

Поет воюючого ідеалізму (Юрій Клен) // *Українська Думка*. – 1950. – Ч.47/195;

Письменник-громадянин Олекса Слісаренко // *Українська Думка*. – 1951. – Ч.14/313;

Поет героїчного світогляду (О. Ольжич) // *Українська Думка*. – 1951. – Ч.27/226;

Із проблем україніки в світовому контексті // *Український Самостійник*. – 1952. – 44/145;

Українська поезія і її національна чинність // *Антологія української поезії*. – Лондон, 1957.

Думаю, що вельмишановний упорядник праць Володимира Державина не образиться на мене за таку "підказку", адже він має право відповісти: "міг зробити краще...". Та, мабуть, таки не міг. Багато праць, що їх опублікував С. Хороб, мені були й незнані, і недоступні. Їх непросто зібрати з розмаїтої української еміграційної періодики, що друкувалась у Німеччині, Англії, Канаді, США і, мабуть, десь інде. А професор С. Хороб таки зібрав. Зібрав і написав до них поважну передмову. Принагідно зазначу, що С.Хороб – автор кількох ґрунтовних

Знов же канадійський "Наш Вік", коментуючи цю подію, підкреслює, що *ніхто* в тому часі (1930 р.) Державина не примушував до таких виступів, а це він робив з "власної пильності", призводячи до халепи багатьох людей. Тепер цей самий "марксо-ленінець", в порядку відворотності, з неменьшим "рвенієм" клеймить комуністичним тавром, всіх, хто не належить до табору його теперішніх хлібодавців. Характеристика Державина, зладжена Багряним, повинна була б звучати: "це вже не просто бандерівський приплентач, а звичайна ракалія в естетично-професорській шкурі".

Звичайно ж, і В. Державин не здавався. У листі до редакції "Українських вістей" 3 вересня 1950 р. він писав: "Що ж до моєї надрукованої в тій самій "Критиці" (1930 р.) статті "Історична белетристика Богдана Лепкого", то я й на сьогодні вважаю, що Б. Лепкий не мав рації робити в своїй трилогії з гетьмана Мазепи, по-перше, принципового пацифіста, по-друге – республіканця, по-третє – полонофіла, і нарешті – багатомовного та малодіяльного сентиментально-солодкавого резонера (на зразок багато кого з інших літературних героїв Б. Лепкого). Я навіть гадаю, що дане антиісторичне зниження постаті Великого Гетьмана, до того ж пов'язане з надто численними анахронізмами та іншими помилками супроти історії Гетьманщини, ризикує на Наддніпрянщині скорше компромітувати собою ідеї українського націоналізму, аніж їм сприяти. Звичайно ж, опублікувати оці думки про трилогію Б. Лепкого в підсоветській пресі 1930 р. можна було лише в формі натяків, "езопівською мовою", та під навколишньою заслоною советської офіційної фразеології – з усякими гострилі висловами на адресу "ундо-фашизму" тощо. Чи допустився я при цьому перебільшення, тобто вжив тієї фразеології більше, ніж було б конче потрібно для опублікування такою ціною деяких власних думок? Можливо, але на це в мене були серйозні причини".

В. Державин "боронив" себе, і його у свій спосіб "захищали" ті, що розпалювали війну між ним і Багряним. Із газетних публікацій, спрямованих з одного боку проти Багряного, а з протилежного – проти Державина, можна б укласти окремі томи. Наклепи та суперечки тривали, а істина залишалася збоку. По смерті Івана Багряного його великий друг Григорій Костюк згадував: "появилось багато статей, спогадів, заміток з висловами суму, смутку й пошани його як славетного й перманентно неспокійного письменника і громадського діяча"¹. А за життя йому доводилось витримувати найболючіші удари. Та найкраще це видно з останнього листа письменника, який він надіслав Г. Костюкові. "Друже мій! – писав він. – Я вже задихаюсь. Щоб уявити якого несамовитого напруження нервів і волі треба мені для витримання всієї зливи мерзості (такої безконечної і такої немилосердної), треба взяти лише до уваги, що моя душа від природи – це душа поета і мистця. А значить, вона зовсім не пристосована таку мерзость витримувати – не має панцера, та я все це витримувати мушу. Мушу..."

Стільки задумів лежить нездійснених – вже виношених, вже розпрацьованих, але не доведених до завершення речей! І чи зможу я їх завершити з угробленим серцем, з дірваними легенями і з такою несамовитою втомою, що хочеться просто стати каменем"².

Безперечно, ця зтяжна, швидше сварка, ніж гостра дискусія між

¹ Костюк Г. Відійшов у безсмертя // Багряний І. Публіцистика. - С. 830.

² Там само.

Вибрані публікації про творчість Степана Хороба (рецензії, статті, есе)

Олена Бондарева (м. Київ)

ЧАСТИНА НАЦІОНАЛЬНО-ІСТОРИЧНОГО ЛІБРЕТО

Хороб Степан. Українська драматургія: крізь виміри часу. — Івано-Франківськ, 1999. - 200с.

За влучним спостереженням Вадима Скуратівського, "театральний спектакль – лише частка спектаклю загальнонаціонального, його семіотична краплина. Театрознавство – розділ народознавства. Звідси історія будь-якого національного театру співпадає з усією подієюю та іншою сумою національної ретроспективи. Драматургія ж у будь-якій літературі – частина натомість цілого національно-історичного лібрето"[1].

Щодо української драматургії, то їй не завжди таланило на дослідницьку увагу, як, власне, і на читацький попит. У передньому слові до нещодавно опублікованого дослідження "Українська драматургія: крізь виміри часу" його автор, івано-франківський науковець Степан Хороб, справедливо окреслив іманентні стосунки між літературознавством та національною драматургічною літературою: "Так склалося, що українська драматургія традиційно, порівняно з іншими родами літератури – лірикою й епосом, досліджується нашим літературознавством недостатньо, іноді перебуваючи на якійсь науковій обочині, надто, коли йдеться про її теоретичні та історико-літературні проблеми розвитку, спричинені нинішніми змінами національно-духовного життя України... Навіть якщо й здійснюються окремі спроби теоретичного осмислення драми як роду літератури (здебільшого в дисертаційних роботах), то мають вони радше принагідний, спорадичний характер щодо інших проблем та питань художньої творчості"[2].

Дослідження С. Хороба тут є приємним винятком, оскільки являє собою системну наукову розвідку, присвячену теоретичним та історико-літературним аспектам української драматургії. Передусім приваблює, що дослідник у визначеннях специфіки драми, враховуючи постулати світових корифеїв теорії цього жанру, ґрунтовно спирається на суто національні теоретичні джерела і демонструє ментальну спроможність нашої естетичної думки опанувати складні теоретичні та історико-літературні явища, давати їм гідне тлумачення та моделювати національний культурний космос.

Цілісні, системні культурологічні та літературознавчі студії, суголосні національній ідеї, сьогодні необхідні як повітря, оскільки будь-яка національна ідея, в тому числі й українська, з'ясовує сутність буття народу, аналізує форми прояву його самосвідомості, виокремлює його культурно-історичну місію. Серед етноконсолідуючих чинників художньої літератури завжди посідала поважне місце. Проте саме сьогодні ми усвідомлюємо, що в наших знаннях щодо вітчизняного

літературного процесу є безліч лакун, які ще чекають на своїх дослідників або інтерпретаторів. Одна з таких лакун – це, безумовно, наша драматургія в цілому, і особливо – драма ХХ століття.

Степан Хороб робить шляхетну спробу систематизувати численні уривкові уявлення про українську драматургію ХХ, репрезентувати її як явище, як сукупність імен, творів, тенденцій та часопросторових форм, проаналізувати національну драматургію останнього століття як відцентрове явище, розімкнене у відкритий простір загальноєвропейської культури. В контексті праць Д. Вакуленко, Л. Дем'янівської, Г. Семенюка, О. Клековкіна, М. Кудрявцева дослідження "Українська драматургія: крізь виміри часу" з'ясовує місце драматичної літератури України в європейському культурологічному космосі, долаючи нещодавно популярний міф про кризу української драми.

Згадаймо, що "міф кризи" стосовно драми активно проголошувався протягом 80–90-х років. Приміром, Р. Коломієць писав: "Криза української драми розпочалася, що й зрозуміло, не вчора і не зненацька. Вона вкорінена у драматичних обставинах, що були пов'язані зі становленням національної культури спершу під невсипущим імперським контролем (у всіляких утисках, обмеженнях, забобонах), згодом – в уніфікованій політиці радянської держави стосовно народів, які її населяли, – у нав'язуванні неорганічних для них регламентацій, у терорі, репресіях. І в якомусь прадавньому сенсі – неповнота, нецілісність побутування національної культури на всьому її шляху, наявність в ній, поруч із найвищими елементами національного духу, прикрих деформацій відбувається від історичної непройденості, нерозробленості важливих культурних підвалин, обов'язкових для засвоєння"[3].

В. Заболотна нарікала на те, що "український театр переживає період занепаду. Національна драматургія ледь жевріє, а україномовних драматургів лічені одинці"[4], а В. Фіалко взагалі порушував питання про "історично утворене неблагополуччя української культури в цілому", додаючи щодо драми й театру: "кривава екзекуція, що відбулася над українським театром у 30-ті роки, спотворення його національної природи відбилися на завуженні, обмеженні діапазону можливостей. Сьогоднішня криза – закономірна відплата за зруйнування театру, що воно тяглося впродовж десятиліть[5]. Цитувати подібні думки можна довго, і їхня тотожність шокує. У 1990 році О. Клековкін взагалі висунув припущення про наявність чіткої державної позиції, офіційного табу, згідно з яким "української драматургії – не було, не може бути і ніколи не буде"[6].

Степан Хороб не лише спростовує хибні твердження про відсутність національної драматургії, не тільки заперечує "міф кризи", але й переконливо доводить плідність українських драматургічних традицій та нероздільність драматичних текстів із вагомою етнотеорією драми. Книга містить три розділи, кожен з яких, на нашу думку, можна вважати цікавим і змістовним дослідженням. В них автор послідовно розглядає форму художнього часу, типи художнього мислення, ідею художнього часу, проєкціює її на сталі драматичні форми і сміливі експерименти.

На початку дослідження С. Хороб прилучає читачів до цікавих спостережень у сфері теорії драми, котрі висловлювали корифеї української літератури Іван Франко та Іван Кочерга. Він не обмежується цитуванням та

В. Державина, не може зрозуміти безкомпромісності конфлікту "між двома силами". Шкода, бо виходить нерівний бій – одну статтю надруковано, а протилежну їй – ні. Аналогічна ситуація зі статтею І. Багрянного "Відповідь ворогам великим і ворогам манюньким", яку О. Коновал теж умістив у багрянівський том "Публіцистики", а ось стаття В. Державина "Неокомунізм і його літературна пропаганда" (що, власне, стала приводом для появи статті І. Багрянного "Відповідь ворогам великим і ворогам манюньким" у збірнику праць В. Державина, які впорядкував С. Хороб) теж відсутня.

Іван Багрянний, опонуючи Володимирові Державину, тобто спростовуючи свою "диверсію" проти "Вапліте", пригадує йому його "ваплітянський" період творчості, в який він надрукував розгромну статтю "Історична белетристика Б. Лепкого" в журналі "Критика" (Харків, 1930). "Так ось в цій статті, – пише Багрянний, – Державин довів з граничною ясністю, хто він був, як не марксо-ленінський критик. В цій статті наш витончений і так тяжко нами ображений естет п. Державин взяв на марксо-ленінський багнет Богдана Лепкого за його "націоналістично-фашистські" твори – трилогію "Мазепа", повість "Полтава" та повість "Сотниківна"¹. Аргументуючи своє ставлення до Державина, Багрянний рясно цитує його статтю. Хоч би такий приклад: "Як бачимо, культурно-історична компетентність Богдана Лепкого цілком відповідає рівневі його стилістичного такту, сюжетної оригінальності й історичної сумлінності. "Трилогія" Б. Лепкого – це суцільний історичний фальш, добірна колекція ундо-фашистських концепцій і ідейок, невдало замаскованих подобою об'єктивного історизму. З-за цього "історизму" визирає обличчя клясового ворога, західньоукраїнського фашиста, який на втіху собі, хоч уявно, в історичній давнині конструює те, що безсилий він створити реально" (С. 48).

А звідси й багрянівське резюме: "Ось так пописувався вишуканий ідеаліст і рафінований естет Володимир Державин уже не в "Вапліте", а в органі культпрому ЦК КПБУ, що розпинав при допомозі Державиних Богдана Лепкого і "Вапліте", і Хвильового, і всіх інших. І ось це справжнє обличчя Державина. Це воє не просто марксо-ленінець, це московський великодержавник у бандерівській шкурі. І цей пан ховається за "Вапліте"!"²

Зрозуміло, що еміграційна преса, залежно від того, на якій вона політичній платформі стояла, по-своєму той чи той виступ підтримувала або його опротестовувала. Зокрема, газета "Громадський голос" (1950. – Ч. 19) від імені редакції констатувала: "В. Державин, донедавна співробітник "Українських Вістей", а тепер стовп бандерівської "естетики", піймав від Івана Багрянного облизня. Новоспеченому націоналістові Багрянний пригадав, що не так ще давно В. Державин, перед своєю втечею з України, виступав в якості учителя ортодоксального марксизму-ленінізму. А саме в харківській "Критиці", В. Державин, рецензуючи "Трилогію" Б. Лепкого, висміявся з ідейної безсилості "класового ворога – західньо-українського фашиста, з ундо-фашистської літератури й т.п. "Ось так пописувався вишуканий ідеаліст і рафінований естет В. Державин!" Викрикує патетично Багрянний: "це вже не просто марксо-ленінець, це московський великодержавник у бандерівській шкурі".

¹ Багрянний І. А це проти кого диверсія? // Українські вісті. - 1950. - №67/428.

² Там само.

російської групи науковців, а тільки на еміграції став 105%-им українським патріотом і пише статті, повні наклепів, отрути й доносів, наприклад, викриваючи твори В. Винниченка як комуністичні" ("Українські вісті" – 1950. – №72). Протибагрянівська преса, зокрема часопис "Український самостійник", звинувачували Івана Багряного в "політичному диктаторстві і вождівстві", "крутійстві та неокomuністичній поведінці". Усі ці "вивихи" йому "приписували" за публікацію роману В. Винниченка "Нова заповідь" на сторінках "Українських вістей", які редагував І. Багряний, та за його лідерство в Українській революційно-демократичній партії (УРДП), що він її заснував разом із Г. Костюком та С. Підгайним 1948 року й очолював до кінця свого життя (див.: "Український самостійник". 1950. – №34).

Іван Дзюба вже в наші дні, вивчаючи творчість Івана Багряного та його громадсько-політичну діяльність, у передмові до його публіцистичних праць (доповідей, статей, памфлетів, рефлексій, есе) доходить висновку: "УРДП, – твердить він, – ставила своєю метою боротьбу за незалежну демократичну Україну, орієнтуючись на всі трудові та національно-свідомі елементи в самій УРСР, – і це була принципово акцентована орієнтація, що вимагала змін в ідеології українського визвольного руху. Одна з найчисельніших, з чималим інтелектуальним потенціалом, УРДП багато зробила для еволюції політичної думки української еміграції в бік європейськи зрозумілого демократизму, хоч і залишала місце для стереотипів революційності та класовості, що пояснювалося саме апеляцією до реалій УРСР. Реалістичність і динамізм політичного мислення Івана Багряного, його ентузіастична постава забезпечили йому послідовників у всіх країнах розселення української політичної еміграції. Газета "Українські вісті", яку він заснував, яку провадив і яка, його словами, була "трибуною нової з-підрадянської робітничо-селянської еміграції, бідної матеріально, але сильної духом", – і досі залишається однією з найкомпетентніших українських газет у діаспорі.

Іван Багряний поєднував ідею національного визволення України з ідеями соціальної демократії та соціальної справедливості. Основною силою визвольного руху в Україні він вважав робітників, селян, трудову інтелігенцію. У цьому він був близький до Микити Шаповала – діяча і теоретика українських соціалістів-революціонерів у першій третині ХХ століття"¹.

Але це оцінка, скажете, стороння, з відстані часу. Володимир Державин та Іван Багряний, воюючи між собою, знали свою правду і кожен жадав власної перемоги і власного реноме. Ось приклад: газета "Український самостійник" надрукувала статтю В. Державина "Диверсія Ів. Багряного проти "Вапліте" (1950. – №31), на яку І. Багряний зреагував своїм виступом в "Українських вістях" (1950. – №67/428) під назвою "А це проти кого диверсія?" Обидві публікації надзвичайно войовничі і принципові, може, і кульмінаційні в суперечці цих далеко неординарних постатей. До речі, О. Коновал – упорядник великого тому "Публіцистики" І. Багряного вже в нас в Україні, з якого передмову І. Дзюби вище зацитовано, умістив статтю І. Багряного "А це проти кого диверсія?" С. Хороб як упорядник державинських праць теж мав би обов'язково ввести статтю "Диверсія Ів. Багряного проти "Вапліте". Але, на жаль, він цього не зробив. Сучасний читач, який не має під руками "Українського самостійника" з критичним виступом

¹ Дзюба І. Громадянська снага і політична прозорливість // Багряний І. Публіцистика. - К., 1996. - С. 8.

коментарем, а вибудовує науково доцільні системи аналізу методологічної спадщини цих теоретиків драми. Зокрема, Франкові концепції драматизму і конфлікту витлумачуються крізь призму європейської теорії драми. Автор книги обстоює Франкове тлумачення драми як роду жанру, об'єктивною умовою виникнення якого є не просто суперечності, протиріччя життя, а тільки ті з них, що несуть в собі печать справді драматичного і можуть зусебічно розкрити характери дійових осіб.

У поглядах І. Франка на драматургію дослідник виділяє "епічність" та "драматичність" – саме ті підґрунтя, котрі за умов переакцентування концептуально розроблюються в європейському мистецтві Гордоном Крегом, а згодом і Бертольдом Брехтом. І якщо Брехт, скажімо, віддає перевагу "епічності" драматургічного твору, то симпатії Франка дзеркально протилежні. Справді, критикуючи в рецензіях на театральні вистави "епічність" більшості п'єс, Франко вбачає в них відсутність драматизму подій і драматизму характерів. Повз увагу Франка не проходить і зміщення акцентів у самому понятті "драматизму": від чисто зовнішньої драматичної дії (драматизм=подієвість) до внутрішнього відображення драматичних конфліктів, психологічних колізій (драматизм=характер).

Дослідник справедливо наголошує на еволюції поглядів Франка-теоретика щодо специфіки драматизму: від сприйняття його як своєрідного ядра драматичної дійсності Франко доходить до визначення драматизму як напруженого переживання героями певної дисгармонії, "до якої драма тяжіє більше, ніж усі інші сюжетні твори" (с. 11). Погоджуємося з твердженням С. Хороба, що саме дисгармонія, котру переживають дійові особи, сприяла розвитку драматизму багатьох творів українських драматургів нової генерації – Лесі Українки, Володимира Винниченка та інших.

У процесі аналізу окремих етапів історії та теорії драми Степан Хороб порушує і більш загальні теоретико-культурні проблеми. Приміром, у руслі теоретичних постулатів драматизму в інтерпретації Івана Франка дослідник веде мову про театральні форми поведінки людини (а це одне з ключових соціокультурних питань ХХ століття!). Заслуговує на увагу спостереження С. Хороба щодо включення до сфери драми, поряд із драматизмом, патетичних та ексцентричних дій людини – ігрових, святкових тощо. "Хоча тут же необхідно зауважити, – пише дослідник, – що власне театральні форми поведінки людини як матеріал драми, як імпульсатор драматизму становлять тільки один бік специфіки драматичної форми, котрий зв'язаний переважно зі сценічним побутуванням п'єси. Інший же – це власне діалогічна структура драматизму, себто специфічно літературний бік цього жанру" (с.11-12). Автор дослідження слушно зауважує, що драматизм діалогічного мовлення як взаємодія різноспрямованих реакцій мовленнєвої поведінки персонажів і прояв у цьому поліголоссі авторського голосу ще не стали предметом ґрунтовного аналізу.

З приводу драматичної дії С. Хороб аналізує цікаві спостереження Івана Кочерги, котрий вважав, що без дії не існує драми, і визначив дію як образну структуру драми, через яку можна з'ясувати своєрідність драматичного наповнення п'єси і її спрямування. Тут важливо відзначити розгалуження дії, яка не обов'язково визначається у суто фізичних параметрах: дослідник наводить

спостереження І. Кочерги над п'єсами Ібсена, котрі містять самі розмови, але в котрих при цьому весь час іде напружена дія.

Детально проаналізована автором і проблема драматичного конфлікту. Відмітивши хибність теорії "безконфліктності" або генералізованих типів конфліктів, на кшталт "новатор – консерватор", дослідник прагне збагнути конфлікт зусібіч, на різних рівнях, як категорію художності, "без розуміння якої драматургові годі обійтися, а науковцеві годі збагнути й проаналізувати" (с. 28) п'єсу.

Справді, драматичний конфлікт посідає особливе місце в системі поезики жанрів, то ж вчений має рацію, коли на прикладах української драми 70-х років ХХ століття проголошує різні типи драматичних конфліктів:

- * різке протиставлення сторін конфлікту (зображення моральних, духовних антиподів і протагоністів);

- * конфлікти, в центрі яких відсутні активні протагоністи, рушійна сила яких – це підтекст, а драматична напруженість досягається духовним розвитком дійових осіб;

- * конфлікти, побудовані за принципом "позитивної" однополюсності, себто в яких антагоністи відсутні, а драматичне напруження створюють різні психологічні властивості позитивно визначених персонажів;

- * конфлікти за принципом "негативної" однополюсності, де головним є зіткнення життєвих принципів, психології і моралі "антигероя" з самим автором;

- * конфлікти, що ґрунтуються на внутрішньо-психологічних колізіях.

Наведена класифікація, на нашу думку, є однією з найбільш фундаментальних стосовно драматургічного конфлікту у вітчизняному літературознавстві. Як бачимо, С. Хороб справедливо акцентує увагу на тому, що в драмі найчастіше протиставлені не фізичні антагоністи, а дві домінуючих, щиросердних орієнтації героя, його негативний і позитивний потенціали, або активний, вольовий персонаж і його *fatum* – доля, людина і її тінь, примара, позатілесна субстанція.

Автор дослідження вдається і до аналізу функціонування ремарки в драматургії 60–80-х років ХХ століття, розглядаючи це явище на широкому контекстному тлі європейської драми, генезу новітнього витлумачення ремарки в національній драмі С. Хороб виводить із драматургічної спадщини Лесі Українки, яка чи не вперше в історії української драматургії використала ремарку "не стільки з метою її відповідної службової функції, скільки з метою поглиблення образно-художнього змісту твору – його місця дії, настроїв героїв, естетичного і ідейного пафосу тощо, що імпульсувало в її драматичних поемах, драмах, драматичних новелах та етюдах багатющу динаміку внутрішньої теми, ускладнило темпоритм" (с. 55). Увагу дослідника зосереджено на переосмисленні традиційних функцій ремарки в структурі сучасної драми, що дає змогу розглядати ремарку, як один із новаторських засобів організації драми в цілому, як імпульсатор численних суміжних жанрів.

Щодо загального розвитку національної драматургії Степан Хороб пропонує власні спостереження, які по-новому висвітлюють динаміку цього руху і заслуговують на увагу. Приміром, генетичний ланцюжок до драми 80-х, як правило, вибудовується від модерного театру кінця ХІХ – початку ХХ століть, хоча її витoki можна знайти не лише там. Драматург В. Шевченко, зокрема,

ПОВЕРНЕННЯ ВОЛОДИМИРА ДЕРЖАВИНА

Державин Володимир. Література і літературознавство. Вибрані теоретичні та літературно-критичні праці. Упоряд. та автор передмови Степан Хороб. – Івано-Франківськ, 2005. – 492 с.

Тримаю в руках том літературознавчих праць Володимира Державина, і якимось чином не віриться, що ще "вчора" цього видання не було. Адже Державин у свідомості кожного, хто вивчає літературу, і зокрема літературу ХХ ст., по-своєму існував. Мені особисто, кому довелося вивчати творчість Євгена Маланюка, поетів "празької школи", еміграційне літературне життя й одному з перших "підрадянських" філологів навчатись і викладати літературу в Українському Вільному Університеті (Мюнхен), ім'я Володимира Державина аж добре знайоме. Окрім того, що в бібліотеці УВУ можна було без жодних проблем знайти діаспорною періодикою, в якій Державин друкував свої статті, рецензії та розмаїті полемічні матеріали, я з питань "державинознавства" мав таких унікальних консультантів, як В. Янів, І. Кошелівець, І. Качуровський, В. Леник, Л. Рудницький, Д. Штогрин, П. Гой, О. Вінтоняк.

Власне, названий том, що його впорядкував і випустив у світ доктор філологічних наук, професор Прикарпатського університету ім. Василя Стефаника Степан Хороб, і збудив у мені цей спогад. Він радісний і сумний водночас. За роки нашої державної незалежності в українську літературознавчу історіографію з вимушених еміграційних вигнань повернулось "додому" багато чого: зокрема, літературознавчі й культурологічні спостереження Є. Маланюка, праці Л. Білецького, Ю. Лавріненка, Ю. Луцького, О. Гриця, Г. Костюка, Ю. Шереха (Шевельова), С. Гординського, Б. Кравціва, І. Кошелівця, І. Качуровського, О. Тарнавського, Ю. Бойка-Блохина, Л. Луціва, І. Фізера, Б. Бойчука, Б. Рубчака, Л. Рудницького, О. Черненко, а ще, скажімо, праці українців із т. зв. не емігрованої діаспори М. Ласло-Куцюк, М. Неврлого, С. Козака, М. Павлишина, О. Ільницького, Ю. Войчишин... Але парадокс: праць Володимира Державина досі не було. Та цей парадокс ми "сотворили" самі – нині суцільні філологи материкової України, які мовби не відчули "відсутності" імені Володимира Державина. Щоправда, не цілковиту його відсутність, бо все ж його працями ми послуговувались. Ідеться ж бо про окреме видання його досліджень, хоча б про подібний том, як зараз маємо. Таке спізнення, думаю, пояснюється складністю постаті вченого. Скажімо, його багатолітня "війна" з Іваном Багряним, що велася на сторінках української еміграційної періодики, а головно "Українських вістей" та "Українського самостійника" багатьом "зв'язувала руки", бо причини ведення цієї війни за своєю природою ментально українські, які ніколи нікому не приносили користі.

Здавалося де-де, а на еміграції вигнанським силам краще було б єднатись, а не розпалювати між собою конфлікти. Та виходило так, як виходило. Українці вмюють між собою конфронтувати. "Українські вісті" неодноразово писали про В. Державина як про ідеолога "бандеріади", що "ніколи не був симпатиком українців, який ще в УРСР належав до яскраво підкресленої протиукраїнської

базувалася на запереченні загальноприйнятої в мистецтві традиційної моделі художнього пізнання реальної людини в реальних соціокультурних та історичних координатах буття. Правда, в українських реаліях не відбулося ефекту бінарної опозиції: конфронтація модернізму з реалістичною естетикою була спорадичною, на практиці часто відбувалися процеси взаємопроникнення. Характерним прикладом такого породичання антагоністичних естетик є збірка І.Франка “Зів’яле листя”. С.Хороб чутливо вловив цю українську специфіку літературного модернізму, яка найрельєфніше проявилася в неоромантичній драмі у формі “органічного співіснування з реалізмом” (с.15). Уважне вчитування в тексти убезпечило дослідника від модного нині накладання художнього матеріалу на певні теоретичні матриці та мистецькі моделі, характерні для західноєвропейського модернізму. Не акцентуючи цієї позиції в теоретичних засадах, автор все ж послідовно як об’єкт дослідження тримає у фокусі оту “розчинену” модерність – своєрідний український варіант нової естетики. Хоча в загальнотеоретичних міркуваннях (яких без шкоди для змісту могло би бути менше) монографіст, буває, використовує словосполучення типу “українські митці, як і західноєвропейські творці” (с.275), однак не зіставляє ці явища в суто абстрактних естетичних параметрах.

Дослідник ефективно вибудував структуру монографії, зосередившись на аналізі текстів у трьох розділах про неоромантичну, символістську та експресіоністську драму. Проблему “нездоланності” терміна “модернізм” він доручив “українському академічному літературознавству”, якому закидає відсутність ґрунтовної узагальнюючої праці про типологію нереалістичних моделей художнього мислення. Однак розуміє цей термін подібно, як академічні С.Павличко і Т.Гундорова (модернізм – “ціла сфера культури”).

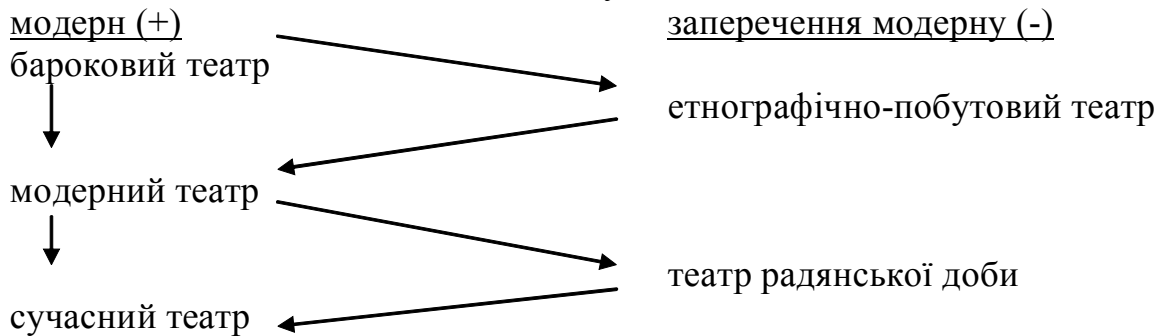
Усе дослідження модерної драматургії зроблене не у вузькому історико-літературному контексті, а як функціональний феномен культури з виразною національною специфікою. Тому запевнення С.Хороба у “Вступі”, що в монографії модернізм “вживатиметься як специфічний синтез різноманітних напрямів, течій, стилів тощо” (с.3), як окрема форма авторської свідомості, у дослідженні корисно не дотримане. Аналіз впливу модерних художніх технологій на розвиток драматургійно-театрального процесу, набування самобутніх національних рис в романтичній драматургії, відстеження явищ синхронізації українських та західноєвропейських мистецьких ідей роблять це монографічне дослідження переконливо аргументованим як культурологічним контекстом, так і безпосереднім текстовим матеріалом.

З-поміж наявних монографічних досліджень українського модернізму рецензована книга С.Хороба вирізняється продуктивним засадничим підходом: західноєвропейські впливи автор досліджує на текстовому рівні як трансформований художній досвід, а не як запозичення, наслідування чи моделювання. У цьому сенсі монографія може «вписуватися» до функціонування в активному науковому обігу.

(«Дзвін». - 2004. - Ч. 10. - С.146-147)

виділив кілька епох у загальному розвитку української драми та театру[7], вибудовуючи ланцюг історії національної драми за принципом "заперечення заперечення", що ми для наочності подано у вигляді схеми:

Як на нашу думку, подібне спрощене трактування не є справжнім генетичним ланцюжком до сучасної української драми, хоча схема ця відбиває ідею ритму, в якому живе фундаментальна культура (ця схема наслідує так званий "маятник Дмитра Чижевського", згідно з яким, починаючи з епохи Відродження, ритмічно чергуються два протилежних типи культури – зорієнтована на зміст і зорієнтована на форму). Цілковито погоджуючись з цим як зі схемою, хочу наголосити на тому, чим особисто мене приваблює дещо відмінна від цієї схеми історико-літературна концепція С. Хороба. Сьогодні таврувати драму радянської доби модно, це стало загальноприйнятою нормою, але будь-яке тавро позбавлене історичної перспективи. Мені видається, що С. Хороб справедливо вистоює в історії драми принцип "спадкоємності та наслідування", демонструючи лояльне і поважне ставлення до драматургії радянської доби як до сторінки в історії української культури. Заставивши українську драму 70-х років ХХ століття з тогочасною російською сценічною літературою, де спостерігався своєрідний буч "виробничої драми", С. Хороб наголошує: "Слід одразу зауважити, що всупереч твердженням деяких критиків про ідентичність чи "майже" схожість шляхів розвитку "багатонаціональної" радянської драматургії (адже єдиний-бо метод "соцреалізму", як же інакше!), українська драма того часу все ж мала дещо відмінні ознаки свого побутування" (с. 29). Це, як відзначає дослідник, були часи не суто "виробничої" п'єси, а передусім соціально-проблемної та філософської драм (приміром, "Фауст і смерть" О. Левади, "Сторінка щоденника" О. Корнійчука, "Зачарований вітряк" М. Стельмаха та ін.), традиції якої йшли ще від часів М. Куліша, І. Дніпровського, Я. Мамонтова, І. Микитенка, І. Кочерги тощо" (с. 30). Дослідник підкреслює і те, що: «українська соціально-проблемна драма зосередила багато уваги на морально-етичних аспектах, розвиваючи традиції "позиційного" конфлікту, взагалі властивого українській драматургії. Ця точка зору також дає логічне пояснення інтелектуальної специфіки "нової хвилі".

Серед типів художнього мислення, що потрапили до аналітичного поля С. Хороба, можна назвати неоромантизм, модерн, експресіонізм та символізм. Показовою для дослідження є тенденція до побудови моделей аналізу локальних творчих світів, де будь-яка модель налічує безліч відцентрових напрямків і розімкнена в широкий євроконтекст. Зокрема, неоромантичну свідомість Лесі Українки дослідник аналізує на тлі інтуїтизму М. Метерлінка, естетично-умовного світу Г. Гофмансталя, індивідуалізму Г. Гауптмана, авторських неоромантичних новацій Г. Ібсена, М. Б'єрнсона, Ю. Стріндберга тощо.

Дослідник наводить цілу низку цікавих спостережень щодо типології неоромантичного мислення Лесі Українки та Генріка Ібсена, простежує типологічні паралелі в ранніх драматургічних творах Лесі та Ібсена, сфери впливу більш досвідченого європейського корифея на драматургію української поетеси; зокрема, йдеться про його вплив на поетику прозової драми "Блакитна троянда". Погоджуємося з висновками С. Хороба про "закон розбіжності у схожостях" щодо поетики обох драматургів і про "визволення" Лесі Українки від впливу Ібсена за умов, коли безліч значних європейських драматургів стає його епігонами. Степан Хороб пояснює це визволення реалістичним спрямуванням пізніших Ібсенових драм, у протилежність ідеалістичному світоглядові Лесі (згадаємо, що в 70-ті роки в нашому літературознавстві йшлося переважно про реалістичні тенденції в творчості Лесі Українки).

Концептуально проаналізовано в монографії специфічні риси драматургічних світів М. Куліша, В. Винниченка, С. Черкасенка, І. Кочерги; висвітлюючи ці риси крізь призму європейських культурних течій, автор дослідження по суті робить спробу типологічного прочитання новітньої української драми, доходячи висновку, що національна драматургія початку ХХ століття не просто рухалася в рідні загалноєвропейських традицій, а й виходила за їх межі.

Аналіз тенденцій української драматургії межі століть дає дослідникові можливість увиразнити в ній принаймні дві орієнтації: першу – спрямовану на зображення національно-культурної ідентичності, другу, зорієнтовану на загальноєвропейський драматургічно-театральний процес та його універсалізм. Виходячи з цих орієнтацій, С. Хороб розводить поняття так званих "народницької теорії" і "теорії модерністичної всеохопності". Полеміку навколо багатьох п'єс цього періоду, зокрема, навколо драм Лесі Українки, С. Хороб розглядає як свідчення про наявність гострого конфлікту в самому драматургічно-театральному процесі України. Вчений звертає увагу на самотність національних інваріантів загальноєвропейського модерну і на європеїзацію вузько національної української ідеї в новітній драмі, на її "прикордонний" характер між двома означеними орієнтаціями.

Дослідник охоплює глибинний пласт драматургічного матеріалу. В полі його аналізу – п'єси драматургів на межі століть Івана Карпенка-Карого, Бориса Грінченка, Любові Яновської, Степана Васильченка, Гната Хоткевича, Олександра Олесья, Василя Пачовського, Спиридона Черкасенка, Якова Мамонтова, Мирослава Ірчана, Аркадія Гака; окремих представників діаспори, зокрема, Григора Лужицького; драматургів "нової хвилі" – Ярослава Верещака, Василя Босовича, Ярослава Стельмаха, Марії Віргінської, Лідії Чупіс, – перелік далеко не повний.

Нарешті літературознавча розвідка, що видана в Україні, а не в діаспорі, зацікавила читачів постановкою проблем щодо вивчення генези і шляхів розвитку української релігійної драми, обидві концепції виникнення якої (перша – згідно з котрою цей різновид драми є вродженим виявом духовно-християнської моралі українців, друга – яка вбачає родовід релігійної драми в церковно-обрядовому, а відтак в літургійному дійстві) сприяють укріпленню вельми актуальної ідеї української соборності. С. Хороб щодо української релігійної драми пропонує

зарахувати до митців нереалістичного, тобто нетрадиційного способу письма, їх недиференційовано виписали поіменно з кола митців “Молодої Музи” та “Української хати”.

Спершу найвищим виявом модернізму вважалася українська поезія цього часу, однак вже тоді деякі дослідники зауважували, що якраз у поезії модернізму було найменше, оскільки культурні традиції (народництво), культурні реалії (процес креації національного духу, а не новітньої естетики) та “відсутність непересічних талантів вибухової сили” (М.Зубрицька) породили тільки малооригінальні тематичні й стилістичні наслідування європейського модернізму.

Дещо пізніше змінилися оцінки І.Франка, з борця проти декадентства й модернізму він перетворився на “соромливого модерніста” (С.Сімонек). Спроможності українського слова в застосуванні новітньої художньої практики найпотужніше були реалізовані прозаїками (В.Стефаник, М.Черемшина, М.Коцюбинський) та драматургами (Леся Українка, О.Олесь, С.Черкасенко). Дослідники українського літературного модернізму (Т.Гундорова, С.Павличко, Я.Поліщук, В.Моринець) синтезували проблему на основі аналізу літературного матеріалу всіх причетних жанрів. Проте у їхніх монографіях драматургія як предмет аналізу посідала найменше місця й уваги, коли брати пропорційно до поезії та прози. Лише в монографії Я.Поліщука “Міфологічний горизонт українського модернізму” дослідження проведене головно на драматургійних текстах, позаяк автор знає, що “в період раннього модернізму виняткова роль у жанровій системі європейських літератур належить драматургії й театрові”. Ця специфіка є характерною і для нашої культури.

Епічна монографія С.Хороба “Українська модерна драма кінця ХІХ – початку ХХ століття (неоромантизм, символізм, експресіонізм)” стала формально завершальним етапом наукового комплексу – вивчення новітньої естетики в усій літературній тріаді – поезії, прозі, драматургії. Великий обсяг історико-літературних джерел, їх жанрово-стильова розмаїтість та неоднорідність, а також тривала часова тяглість були для дослідника проблемними стартовими обставинами. Однак, думається, найбільше клопотів виникало з поняттями й термінологією теоретичного модерністського дискурсу, які потрібно було окреслити й пов’язати в систему робочих критеріїв. Автор монографії користувався, наголошуючи на цьому у вступі, науково-методологічним інструментарієм майже виключно українського виробництва (І.Дзюба, І.Денисюк, М.Ільницький, Т.Салига, Д.Наливайко, Р.Гром’як, Т.Гундорова, М.Кодак, С.Павличко, М.Наєнко, Г.Грабович та ін.), що позначилося – корисно й некорисно – на рівні осмислення проблеми. Очевидна користь у тому, що попередні дослідження допомогли систематизувати й синтезувати суму часткових узагальнень з драматургійної проблематики в певну типологічну систему нереалістичних моделей і текстів. А позаяк модернізм не є лише літературним явищем, а новою системою художнього мислення взагалі, вґрунтованою на неокласичній філософії (А.Шопенгауер, С.К’еркегор, Ф.Ніцше), і виникнув як опозиція до раціонального філософського й мистецького мислення (реалізм, народництво), тому він не має тяглості в традиції, що в деяких місцях пробує встановити автор. Якраз на цю непродуктивну схему його спробували заманити літературознавці – “модерністи” з середовища вчених викладачів. Однак естетика модернізму

Малахій Стаканчик не мученик індивідуалізму, а тиран колективізму. Якщо вже вдаватися до таких дефінітивних характеристик цього персонажа, то друга незмірно ближча до суті образу, ніж перша.

Пов'язана з попередньою дискусійність спостерігається й тоді, коли С. Хороб пише про інший персонаж цієї ж п'єси, а саме про "...жертвовну смерть доньки Любуні..." (с.288). Жертвовною можна назвати смерть людини, яка свідомо приносить себе в жертву або яку свідомо приносять у жертву. Щодо Любуні така теза навряд чи доречна. Радше слід говорити про її жертвне життя, а про смерть – як визнання поразки, розпачу з приводу того, що зусилля виявилися марними, батька врятувати не вдалося. Вчинивши найбільший християнський гріх, Любуня саме ним вимірює вартість батькових "реформ", дає їм страшну й нищівну оцінку. Але це вже промисел автора п'єси, а не героїні.

Подібна спроба об'єктивації сюжету, перенесення авторських інтенцій на персонажа і навпаки простежується не лише в цьому випадку. Ось цитата для порівняння: "І можлива з'ява на його (Падура. – С. І.) шляху малолітньої Маклени – це не стільки сюжетний хід драматурга, скільки потреба, нагальна необхідність для цього персонажа повернутися в своє минуле, радше через душу такої дівчини знову діткнутися віри, надії, наївності й оптимізму" (с.351). Фактично тут сюжет сприймається як незалежна від автора й майже реальна, а не метафізична субстанція. Втім, це, по суті дрібниці. Адже в цілому дослідникові вдається подолати недовіру, з якою читач береться за його наукову працю.

Можливо, одним із вирішальних чинників, яким це зумовлено, є... категорія публіцистична. Йдеться про оптимізм. Здавалося б, монографія С. Хороба – про глухий кут, про обрубану гілку української літератури. Зважаючи на високий патріотичний пафос, навіть піднесений голос автора на захист вітчизняної культури, можна було чекати й надривно-трагічних нот у фіналі, принаймні ми до такого вже звикли. Степанові Хоробу вдалось уникнути цієї пастки. Він закінчує свою працю рівно й виважено, не нагнітаючи страхів, і вже тим самим дає всі підстави дивитися в майбутнє з очікуванням на краще.

(«Слово і час». – 2004. - №1. - С.68-71)

Петро Ляшкевич
м. Львів

ГЕНЕРАЛЬНА РЕПЕТИЦІЯ ЧИТАННЯ ДРАМ

Степан Хороб Українська модерна драма кінця XIX – початку XX століття (неоромантизм, символізм, експресіонізм). – Івано-Франківськ: Плай. – 412 с.

Наукові дослідження українського літературного модернізму розпочалися наприкінці 80-х років паралельно з публікаціями текстів письменників рубежу XIX–XX ст., яких найочевидніше за формальними ознаками можна було

читачам майже раритетну інформацію і власні цікаві спостереження над особливостями цього маловідомого явища, моделює академічний простір для майбутніх дослідників української драми, пропонує цікаву й плідну нішу для подальших літературознавчих студій.

В цілому від книги Степана Хороба можна отримати не лише наукову, але й естетичну насолоду: в ній органічно поєднуються висока наукова думка, енциклопедична інформативність – і невимушеність й прозорість мови; глибина літературознавчого аналізу – і белетристичність; вмотивованість авторських новацій – і велика повага до попередників-літературознавців. Автор доводить нам естетичну значущість української історії і теорії драми, наочно демонструючи і тактовно нагадуючи, що саме драматургія є ключовою частиною національно-історичного лібрето.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Скуратовский В.* Из истории одного несуществующего государства (Опыт украинской глоссы к русскому мастеру) // Современная драматургия. – 1991. – №10. – С.195.
2. *Хороб С.* Українська драматургія: крізь виміри часу. Зб. статей. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1999 (далі, посилаючись в тексті на це видання, вказуємо в дужках сторінку).
3. *Коломиец Р.* В своих дерзаниях всегда мы правы? // Современная драматургия. – 1990. – №6, – С.185-186.
4. *Заболотная В.* "The time is out of Joint" // Театр. – 1990. – №10. – С.83.
5. *Фишко В.* Театральные художники Украины // Театр. – 1980. – №8. – С.127.
6. *Клековкин А.* Незаконные дети «бывшей Украины» // Современная драматургия. – 1990. – №4. – С.154.
7. Див.: Жежера В. Вісім риторичних запитань: Інтерв'ю з В.Шевченком // Український театр. – 1995. – №4. – С.4-5.
8. Див.: Руднев В.П. Словарь культуры XX века. – М.: Аграф, 1999. — С. 258-259.

(«Перевал». – 2001. - №3-4. - С.454-459)

Олена Бондарева (м. Київ)

МІФ І АНТИМІФ ПРО УКРАЇНСЬКУ ДРАМУ

Хороб Степан Слово – образ – форма : у пошуках художності. – Івано-Франківськ, 2000.- 200с.

Я – драматург. Я обертаю дім на планетарій, де кожен слідує накресленій орбіті і сяє відображеним світлом автора... Я оживляю тіні й мумії і перетворюю вогонь тіла у попіл слів і пожовкле листя рухів... Я – драматург. Я падаю у

безодні людей і дістаю вугілля для зіпсованих машин мандрівних сьюїсетів...

Неда Неждана "І все-таки я тебе зраджу"

Ми живемо у бурхливій і непередбаченій реальності, яка більше схожа на міф, ніж на дійсність. Інстинкт самозбереження примушує нас за подібних обставин швидко засвоювати міфологічні регламентації і розвивати далі стійкі соціальні, культурологічні та естетичні міфи. О.Гриценко зазначає, що в українській історії "міфічний дискурс опановував дедалі ширші терени, що попередньо належали або національно-індиферентному раціо, або цинічному прагматизмові, або ж конкуруючій радянській міфології"¹. Саме за часів радянського соціокультурного міфу склався стійкий стереотип сприйняття української драматургії ХХ століття як дещо примітивного, тематично, формально та стилістично обмеженого літературно-культурного явища. Лише у 90-ті роки вдалося трохи розхитати цей стереотип, однак його відгомін відчувається ще й досі. Тому кожна поважна розвідка літературознавців, мистецтвознавців або ж культурологів, яка спростовує цей "міф кризи" української драми, заслуговує на увагу, вдумливе прочитання і спонукає до міркувань.

Серед неординарних праць, які руйнували стереотип занепаду української драматургії ХХ століття, була і монографія вченого з Івано-Франківська Степана Хороба "Українська драматургія: кризь виміри часу"². Сьогодні продовженням реабілітації української драми-ХХ є нова книга Степана Івановича – "Слово – образ – форма: у пошуках художності", яка теж вийшла у Франківську 2000 року. Ця ґрунтовна і високопрофесійна розвідка репрезентує українську драматургію як явище непересічне, художньо досконале і багато в чому новаторське. Понад 20 років тому Р.Вільямс зауважував, що "культура має два аспекти – відомі поняття та знані шляхи, до яких уже призвичаїлися всі члени цієї культури, а також нові спостереження та нові поняття, які їм пропонуються й випробовуються"³. На тлі багаторічного існування нашої культури у межах могутнього соціального міфу, на фоні її заміфологізовано-го сприйняття нові спостереження, концепції і теорії щодо окремих явищ та імен і щодо культурної ситуації в цілому маємо сприймати як аксіологічні набутки вітчизняної теоретичної думки. До таких набутків, безсумнівно, належить і книга Степана Хороба. Варто зупинитися докладніше на тих літературознавчих постулатах, які дозволяють говорити про дане дослідження як про "антиміф" щодо української драматургії і концепцій її іманентного стану одвічної кризи.

Типологічне зіставлення драматургічних творів Юліуша Словацького і Лесі Українки дослідник вибудовує не лише на рівні драматургічних текстів, хоча компаративний аналіз "Балладини" та "Лісової пісні" є віртуозною літературознавчою розвідкою. Аналітична модель С.І.Хороба значно ширша і глибша за власне текстові порівняння. Він вдається до зіставлення романтичного і неоромантичного типів художнього мислення, винаходить їх міфо-поетичні архетипи: "Тобто мова йде про зіставлення як основних структур образності, так і тих моделей, що творчо побутували у п'єсах цих драматургів як органічно сполучені з ними" (с.4). Від типології творчого задуму обох драматичних творів

¹ Гриценко О. "Своя мудрість": Національні міфології та "громадянська релігія" в Україні. – К.: УЦКД, 1998. – С.6.

² Див.: Хороб С. Українська драматургія: кризь виміри часу. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1999.

³ Williams R. "Communication and Community", in: Resources of Hope. – London, Verso, 1980. – p. 132.

імпресіонізм, символізм тощо (хай і на рівні окремої письменницької постаті, а не цілісної системи), утверджував у національній сценічній літературі нове мистецьке бачення і зображення, цілковито нову, порівняно із попередньою, тенденцію національно-культурного самовизначення” (С. 267).

Попри слухність цього висновку, необхідно зважити на те, що він стосується швидше проблематики творів, аніж їхньої естетичної природи в цілому. Разом з тим, експресіонізм в українській драматургії був цілком органічним явищем, яке не могло бути просто привнесеним ззовні, не могло не житися національним корінням. Однак тут діяли не такі очевидні етіологічні чинники, механізми були складнішими і від того ще цікавішими. І цю генезу варто було б розкрити виразніше.

Тим більше, що ідеологічно автор перебуває на цілком “українській” позиції (якщо доречно тут вживати такий термін), а не на “європейській”. Сам С. Хороб також здійснив спробу розібратися з цим поняттям. З’ясовуючи різницю між термінами “українофільство”, “українство” й “українофобство”, він так визначає зміст першого з перелічених понять: “Українофільство щодо художньої літератури – це високомайстерні національні творіння, що органічно “входять” до координат світового письменства, відтак проступають як самодостатні й самоцінні в свідомості реципієнта” (С.153). З цим непросто погодитися. Високомайстерність якраз не входить до змісту терміна. Українофільською може бути й чиста графоманія. Історія української літератури якраз аналізованого С. Хоробом періоду неодноразово це підтверджувала – зокрема, в тих же народницько-натуралістичних творах, яким протистояли аналізовані дослідником модерністи. Не зовсім виправдано (принаймні не обґрунтовано) виокремлення і – як самостійного стильового напрямку – української релігійно-християнської драми, яку автор називає символістсько-християнською. Ця термінологічна легкість викликає певні сумніви, передусім через те, що вся модерністська драматургія Західної Європи кінця ХІХ – першої половини ХХ ст. – відверто християнська.

Втім, концепція С. Хороба в цілому виражена, сумлінно обґрунтована й системно доведена, її теоретично-методологічна стрункість не викликає сумнівів. А от аналіз конкретних творів (який, по суті, є доведенням наукової гіпотези) подекуди страждає поверховістю або й очевидно допоміжним характером – коли аналіз творів виявляється не метою, а засобом підтвердження чи спростування наперед визначеної тези.

Скажімо, в третьому розділі монографії багато уваги приділено типологічному зіставленню образів Еріка (“Ерік ХІV” А. Стрінберга), Амара (“Пророк” В. Винниченка) і Малахія (“Народний Малахій” М. Куліша); прагнення надати цьому зіставленню системного характеру іноді підводить дослідника – він шукає подібності навіть там, де наявні очевидні принципові антитези. “Попри всю очевидну різницю сюжетів, конфліктів образи-характери Малахія, Амара й Еріка вияскравлюються драматургами не стільки як постаті-індивідуалісти, скільки мученики індивідуалізму” (с.298), – узагальнює автор. Однак з цим важко в усьому погодитися, бо образ Малахія у М. Куліша – це слов’янська антитеза європейському індивідуалізму. Домінантою в пропонованій Малахієм “реформі людини” є не прагнення самовдосконалення, а намір “вдосконалити” інших.

«Золотий вік» українського красного письменства, найпотужніше джерело національної духовності й ментальності, осердя національного міфу, немовби там сховані останки українського бога – тільки знайди їх, і він воскресне з праху, і почнеться відродження всього найкращого...

Тож знайомство з ще одним дослідженням літератури цього періоду – з книжкою Степана Хороба приречене починатися з підозрливості й недовіри. Уже сама назва монографії – з розораними хронологічними межами й категорично-всеохопним підзаголовком – викликає настороженість, адже неоромантизмом, символізмом та експресіонізмом не вичерпуються всі стильові вияви, наявні в драматургії “Золотого віку”, протягом такого тривалого періоду...

Однак з кожною сторінкою розміреним і наполегливим ритмом дослідження, ґрунтовність і впевненість, з якими автор підступає до розгляду кожної теоретичної проблеми й кожного історико-літературного явища, схиляють до того, що вже й “тої” замість “тієї” сприймається просто як діалектний спосіб висловлювання живої людини – й не більше.

Кожен із досліджуваних С. Хоробом модерністських способів естетичного мислення розглядається детально й усебічно – під перехресними поглядами вітчизняних і зарубіжних дослідників, кожен дістає свою етіологію й генезу. Автор осмислив і систематизував величезний – без перебільшення – масив теоретичної літератури, а також практично все, що було написано українськими драматургами неоромантичного, символістського й експресіоністського. І весь цей огро́м творів проаналізовано й зіставлено з творами десятків зарубіжних драматургів-модерністів. Автор досить переконливо доводить, що український драматичний модерн виростав як із традицій європейського модерну, так і з традицій української літератури й фольклору.

Так, коріння неоромантичної драми (головним чином – Лесі Українки) С. Хороб простежує як в європейській неореалістичній драмі (Юліуш Словацький, Генрік Ібсен, Гуго фон Гофмансталь та ін.), так і в українській “драмі ідей” (“Сава Чалий”, “Переяславська ніч” Миколи Костомарова, “Байда, князь Вишневецький”, “Цар Наливай”, “Петро Сагайдачний” Пантелеймона Куліша тощо).

Генезу символізму в українській драматургії (насамперед – Олександра Олеся, Спиридона Черкасенка, Якова Мамонтова, Івана Дніпровського, Івана Кочерги, а також Єлисея Карпенка та Леоніда Мосендза) будує від Моріса Метерлінка, Гергарта Гауптмана, Станіслава Пшибишевського, Станіслава Виспянського, Люціана Риделя та ін., але водночас підкреслює національну архетипність образів-символів, укоріненість творчості українських драматургів в українському фольклорі, в міфопоетичних кодах нації.

Так і експресіонізм – (репрезентований такими постатями, як Микола Куліш та Володимир Винниченко) походить, на думку автора, з творчості Августа Стріндберга, Георга Кайзера, Ернста Толлера, Фріца Унру, Вальтера Газенклевера; однак особливості вітчизняної генези експресіонізму тут притлумлені, не увиразнені. Автор артикулює лише те, що “експресіонізм в українській драматургії, на відміну від західноєвропейської експресіоністської п’єси ... був явищем не тільки естетичним, але й передусім культурно-історичним. Він, як і інші модерністські типи художнього мислення – неоромантизм,

через аналіз глибинних засад міфопоетичних джерел людськості загалом вчений сягає філософського та культурологічного рівня узагальнень, засвідчивши, що контекст і "Балладини", і "Лісової пісні" "виходить за межі, визначені змістовим спрямуванням творів, а будь-яка міфологема в них – це аж ніяк не тло, на якому розгортається сюжет і драматична дія, не ілюстрація конфліктних зіткнень характерів чи наперед окреслених ідей автора, а передусім важливий структуротворчий елемент художнього мислення" (С.7).

Видаються досить цікавими дослідницькі міркування про жанрову своєрідність трагедії-казки "Балладина" і драми-феєрії "Лісова пісня". Жанрові утворення з казковим підґрунтям вимірюються класичним міфопоетичним каноном, з його одвічним лоном "живої одухотвореної природи". Наголошено на умовності драматургічної топоніміки, оскільки "тут не так важливо, де й за яких обставин та в яких умовах відбувається драматична дія, як те, що навіть на рівні топографії та локального колориту легко вловлюється науково-баладна міфологема, котра, входячи в саму структуру романтизму та неоромантизму, тісно споріднює ці типи художнього мислення" (С.9).

Степан Хороб досліджує глибокі етнокультурні корені трансміфологічних образів, через які декодується символічний простір не лише у слов'янських, а і в інших міфологіях народів світу. Йдеться про культ богині-матері (в авторській дослідницькій інтерпретації – про "категоріальний архетип антропоцентризму" як "архетип матриархичності") та міфопоетичні моделі світу, пов'язані з ідеєю "світового древа". Так, дуб у "Лісовій пісні" вчений схильний розглядати як значеннєву вісь всесвіту: "Він наче komponує лісову галявину, озеро, інші дерева в органічну цілість і водночас набуває метафізичного змісту – коріння і крона, життя і смерть, тривкість і конечність, міць і крихкість... Саме дуб є тією струкуротворчою силою, що притягає чи віддаляє ті чи інші події... Леся Українка свідомо робить це дерево конче потрібним атрибутом ритуально-міфологічного дійства, бо саме з ним зв'язані не просто календарно-господарські цикли, зміни пір року, а завперш процеси людського співжиття чи долі конкретної дійової особи" (С.11).

Проте не лише спадщина Юліуша Словацького стає тлом для всебічного осягнення новацій Лесі Українки на драматургічних теренах. С.І.Хороб вводить її творчість до контексту європейської модерної драми і переконливо засвідчує, що повнота цього контексту неможлива без драматичних поем Лесі. Це дає змогу чи не вперше вести мову про світовий рівень її драматургії, про те, що її модерна драма набула вищості над етнографічно-побутовими та національно-романтичними тенденціями і саме тому сягнула великих філософських узагальнень. На прикладі цієї драматургії вчений розмежовує категорії "конфлікт характерів" / "конфлікт світоглядів".

Приваблюють спостереження дослідника над жанровим експериментаторством та жанровим варіюванням у Лесі Українки. На двох протилежних полюсах її жанрового діапазону Степан Хороб розташовує драму-феєрію і драматичну поему, а між ними – такі жанроутворення, як символічна драма, віршована драма, драматична новела, діалог, драматичний етюд.

Одначе можна полемізувати з твердженням дослідника, що "найслабшою в драматургічних творах Лесі Українки є розв'язка (сюжетна і конфліктна)" (С.27).

На нашу думку, Леся як драматург тяжіє до "відкритості" фіналу, задекларованої А.Чеховим, Г.Ібсенем, Б.Шоу, М.Метерлінком. Згадаймо, що саме відкритість фіналу є тією сутнісною ознакою, за якою їх п'єси ідентифікують як "новітню" драму. Точка зору Степана Хороба доречна, якщо розглядати конфлікт як подієву колізію, в якій зовнішні події ізоморфні конфліктові. Якщо ж віддати перевагу запропонованому в рецензованій праці "конфлікту світоглядів", де конфлікт перетворюється на світоглядну парадигму, то варто зазначити, що саме на етапах кульмінації і розв'язки Леся Українка сягає високих узагальнень, а образи її драматичних поем сприймаються як полікультурні символи.

Варто схилити голову перед тим, як Степан Хороб переосмислює міф "трагедії Лесі" – фізично хворої жінки (офіційний міф акцентує саме на її позитивній фізичній хворобі). У сучасному літературознавстві вже йшлося про інерцію сприйняття Лесі Українки в заміфологізованому вигляді: "Саме такої інерції зазнала у нас рецепція Лесі Українки, одного з найцікавіших і найскладніших українських поетів... Пересічний читач якщо й сприймає образ Лесі Українки, то переважно у проекції її Мавки, а не Кассандри, частіше ж, власне, не в літературній творчості, а в біографічній тотожності, мученицькому образі позитивного борця, тобто популярному белетристичному міфіві Лесі Українки"¹. Але не лише пересічним читачем ця емблематична постать національної культури сприймалася у міфологічно спрощеному ракурсі. Пишаючись творчістю Лесі Українки, Олесь Гончар до сторіччя поетеси зауважував: "А понад усе, ніби наперекір фізично кволому тілу, ніби виклик судьбі, таке дуже здоров'я духовне, що кипить у її поезіях, сила мужності, що дозволила тому ж Франкові одразу виділити молоду поетесу над натовпом літературних плаксіїв, назвавши цю хвору дівчину "трохи не самотнім чоловіком на всю новочасну соборну Україну"². Стало ознакою філологічного етикету у будь-якій великій чи локальній розвідці щодо творчості Лесі Українки наголошувати на фізичній хворобі як на найвищому шаблі трагедії авторки. Не лише у літературознавстві і літературній критиці постать Лесі майже ніколи не була образом передусім геніальної поетеси, поза її фізичними стражданнями: перше, що асоціювалося з її ім'ям на емблематичному рівні, – це була її хворобливість. Навіть Леся як літературний образ, як персонаж не позбулася залежності від своєї горезвісної хвороби. Доведемо це посиланнями на дві п'єси про Леся Українку, які належать різним етапам розвитку української драматургії: це драми Юрія Щербака "Сподіватися" (1976) і Неди Нежданої "І все-таки я тебе зраджу..." (90-ті роки ХХ століття). Вони, по суті, тематично і сюжетно споріднені, що дає можливість вести мову про типологію обробки реального біографічного матеріалу та шляхи його "трансплантації" у драматургічний сюжет на прикладах двох різних форм літературного мислення – реалістичного (Ю.Щербак) та необарокового (Н.Неждана). І хоча навіть назви п'єс уже програмують, моделюють їх світоглядні засади і декларують авторські позиції вдумливого свідка Ю.Щербака і відстороненого ляльководи Н.Нежданої, драматурги не уникають заміфологізованого образу своєї головної героїні –

---

¹ Поліщук Я. Туга за читачем і міф автора (До проблеми сприйняття творчості Лесі Українки) // Дивослово. – 1998. – №4. – С.6.

² Гончар О. Наша Леся // Леся Українка: Життя і творчість у документах, фотографіях, ілюстраціях. – К.: Радянська школа, 1986. – С. 9

does not address the varied and extremely complex set of historical circumstances which form the backdrop for the genre in Ukraine, nor does he deal with the biographies of the dramatists and the interplay between life and art. He focuses exclusively on the plays *per se*, their philosophical and ideological contents and the tradition which has spawned them; nevertheless, he is able to provide a succinct yet comprehensive overview of a very neglected part of Ukraine's cultural history.

The monograph is a very valuable addition to the growing body of scholarship on Ukrainian theater and drama; it complements and supplements recently published works in the field, especially Valerian Revutsky's *V orbiti svitovoho teatru* (Kyiv, Kharkiv, New York, 1995), his memoirs *Po obriyu zhyttia* (Kyiv, 1998), and Larysa Onyshkevych's anthology *Blyzniata shche zustrinutsia* (Kyiv, Lviv, 1997).

Stepan Khorob's insights and interpretations provide rewarding reading for both scholars and students. This small and rather unassuming book contains a wealth of facts and ideas which should stimulate other studies of the genre.

(“The Ukrainian Quarterly”.- 2002, Winter, Vol. LVII.- No.4.- P.159-162)

Сергій Іванюк

З ОЧІКУВАННЯМ НА КРАЩЕ

Хороб С. Українська модерна драма кінця XIX – початку XX століття (неоромантизм, символізм, експресіонізм). – Івано-Франківськ: Плай, 2002. – 416 с.

Величезна кількість публікацій, присвячених українській літературі кінця XIX – першої половини XX століття, дає підстави говорити про модну тему, про певний стереотип дискурсу. Справді, вихід в останні роки досліджень В. Агеєвої, І. Бетко, О. Бондарєвої, Р. Гром’яка, Т. Гундорової, Л. Залеської-Онишкевич, М. Ласло-Куцюк, М. Кореневич, Н. Корнієнко, О. Кравченюка, В. Моренця, С. Павличко, В. Панченка, В. Працьовитого, Г. Семенюка, Г. Сиваченко, Л. Скупейка та ін.¹ створює враження про означений період як про такий собі

¹ Див.напр.: Агеєва В. Митець і пуша // СІЧ. – 1999. – № 8. – С11-18.; Бетко І. Біблійні сюжети і мотиви в українській поезії XIX – початку XX століття. – Зелена Гура; Київ, 1999; Бондарєва О. Драматизм міфу і міфологізація драми. – Херсон, 2000; Гром’як Роман. Давнє і сучасне: Вибрані статті з літературознавства – Тернопіль, 1997; Гундорова Т. Проявлення слова. Дискурсія раннього українського модернізму. Постмодерна інтерпретація. – Львів, 1997; Залеська-Онишкевич Л. Елементи неоавангардизму в українській драмі XX ст. // Матеріали I конгресу Міжнародної асоціації українців (Київ, 27 серпня – 3 вересня 1990 р.)... – С. 72-83; Залеська-Онишкевич Л. Модернізм у драмі // Антологія модерної української драми. – Київ; Едмонтон; Торонто, 1988; Ласло-Куцюк М. "Маски" Миколи Куліша // Ласло-Куцюк М. Шукання форми. – Бухарест, 1980; Кореневич М. Експресіонізм у М.Куліша – джерела? // СІЧ. – 1998. – № 117. – С 77-79; Кореневич М. Маска справжня й уявна (Гротесковість драматургії Миколи Куліша) // СІЧ. – 2000. – № 11. – С. 32-37; Корнієнко Н. Лесь Курбас: репетиція майбутнього. – К., 1998; Кравченюк О. Експресіонізм і український революційний театр // Записки НТШ – Т.ССXXXVII. – Львів, 1999. – С. 168- 178; Моренець В. Національні шляхи поетичного модерну першої половини XX ст.: Україна і Польща. – К., 2001; Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі. – К., 1999; Панченко В. Магічний кристал: Сторінки історії українського письменства. – Кіровоград, 1995; Працьовитий В. Національний характер в українській драматургії 20-30 років XX століття. – Львів, 1999; Семенюк Г.Ф. Українська драматургія 20-х років: Монографія. – К., 1993; Сиваченко Г. "Сонячна машина" В.Винниченка в магічному колі експресіонізму // СІЧ. – 1998. – № 1. – С.65-71; Скупейко А. Казка і міф у драмі Лесі Українки "Лісова пісня" // СІЧ. – 2000. – № 8. – С.55.

Leonid Rudnitzky
Munich, Germany

UKRAINIAN RELIGIOUS DRAMA

Khorob Stepan, *Ukrayinska relihiyna drama kintsia XIX - pochalkii XX stolitlia: problematyka, zhanrovo-styl'ova svoyeridnist (Ukrainian Religious Drama from the End of the 19th to the Beginning of the 20th century: Subject Matter [and] Stylistic Peculiarities)*. — Ivano-Frankivsk: The Ministry of Education of Ukraine, The Vasyl Stefanyk Pre-Carpathian University, The Shevchenko Scientific Society and "Play" Publishers, 2001. — 144 pp.

For rather obvious historical reasons drama and theater occupy a second-dary position in the history of Ukrainian culture. This assertion applies even more accurately to Ukrainian religious drama which has its origins in the early pre-Christian days of Kyivan-Rus'; because of adverse circumstances throughout history the genre had few opportunities to develop and flower. A telling example of this is the period of the Soviet occupation of Ukraine when all expressions of religious spirit were censored and suppressed.

Stepan Khorob, the author of numerous studies on modern Ukrainian theater, presents a trenchant, lucid analysis of the phenomenon of modern Ukrainian religious drama, its roots and its elective affinities with the West. He manages to establish a convincing case for the tenuous continuity of the genre by tracing its development throughout the history of Ukraine. He touches on the various theories regarding the origin and stylistic qualities of Ukraine's religious theater, fully embracing none, but judiciously emphasizing selected elements from each, while placing the subject within the general European context.

Khorob's study is divided into two chapters entitled: "The Genesis, Traditions and Tendencies of the Development of Ukrainian Christian Dramaturgy" and "Poetics of the Subject and Composition: Stylistic Peculiarities of Ukrainian Religious Drama." These chapters are preceded by introductory remarks (pp. 3-10) and followed by a conclusion (pp. 122-124). Appended to the work is an index of names (pp. 140-142).

The author deals exclusively with Christian plays, thus the title of the work is strictly speaking a misnomer; its central piece comprises the group of Ukrainian Catholic writers known as "Logos," who contributed substantially to the revival of the genre during the first decades of the twentieth century. One of the more prominent members of the "Logos" group was Hryhor Luznycky (1903-1990) who, drawing heavily on the New Testament, ancient legends and his own Catholic *Weltanschauung*, continued to write plays on religious themes and motifs while living in exile in the United States. Khorob examines his legacy and that of other Christian playwrights, *sine ira et studio*, with the authority and self-assurance of a writer who knows his subject. He buttresses his analyses with the findings of leading scholars in the field (the book contains 149 references), both from Ukraine and abroad, and offers insightful glimpses of the current status of Christian dramaturgy in Ukraine. Khorob

хворої, знесиленої жінки. Обидві драми наче структурує Лесина хвороба: про її причину і наслідки драматурги говорять ще на початку п'єс; творчість поетеси описується як процес, наближений до хворобливого стану (у Ю.Щербак: "Юрба образів не дає мені спати вночі, мучить, як нова недуга, і тоді приходиться демон, лютіший над усі недуги, і наказує мені писати... А потім я знову лежу, як порожня торбина..."¹; у Н.Нежданої: "*Вона істерично сміється, вибігає... За мить Леся повертається, озиряється й слухає, чи не йде хтось, щось пише, виймає кинджал і говорить...*"²); кохання і біль драматургами взагалі ототожнюються, а любовні розчарування героїні перетворюють витончене почуття на хворобу (у Ю.Щербак: "**Леся-1.** Немислимий розлад, думки, що не піддаються словам, дивні нав'язливі ідеї – все це змучило мене страшенно. Моя істерія загострилася, з'явилася непереборна апатія, нездатність до роботи..."³; у Н.Нежданої: "*Леся зупиняється, заносить кинджал над собою, безсило опускає, відкидає геть, переглядає написане, рве, піднімає кинджал, ховає, гасить свічку і йде*"⁴, а через кілька рядків авторка вустами Арлекіна повідомляє нам, що до Лесиною туберкульозу через нерозділене кохання додається істерія⁵). Ю.Щербак немов "протоколює" численні операції, які роблять його героїні, а Н.Неждана на наших очах здійснює метафізичне перетворення, і дорога її героїні з "дороги додому" перевтілюється у "дорогу на цвинтар".

Степан Хороб, по суті, створює і розвиває "антиміф Лесі", оскільки у своєму дослідженні "Слово – образ – форма" наголошує: "Трагедія нашої геніальної поетеси не лише в тому, що вона часто писала знесилена фізично, перемагаючи підступну хворобу. Трагедія її в тому, що вона як самотній художник слова, феноменальний митець, якому немає рівня у світовій драматургії, через брак перекладів не могла дійти до європейського читача та глядача вчасно, як не могла "достукатися" і до українського читача чи глядача головним чином через невідповідність їх до сприйняття естетики театру Лесі Українки" (с.27–28).

Читачів рецензованої академічної студії привабить те, що у книзі йдеться і про медитативні експерименти персонажів Лесі Українки, і про філософсько-історичне підґрунтя українського двоєвір'я, про континіум християнсько-язичницьких вимірів Лесиної творчості. Тут Степан Хороб наслідує кращі традиції літературознавчих робіт, присвячених філософії фактичного двоєвір'я у слов'янській літературній традиції XIX-XX століть. Передусім вартує на згадку віртуозна за формою і вельми глибока змістовно поважна праця Марини Новікової "Пушкінський космос. Язичницька та християнська традиції у творчості Пушкіна"⁶, а також академічне дослідження Тамари Гундорової "Про Явлення Слова. Дискурс раннього українського модернізму. Постмодерна

¹ Щербак Ю. Сподіватися // Щербак Ю. П'єси. - К.: Радянський письменник, 1988. – С.87.

² Неждана Н. І все-таки я тебе зраджу // У чеканні театру. Антологія молоді драматургії / Упоряд. та післямова Н.Мірошниченко. – К.: Смолоскип, 1998. – С.287.

³ Щербак Ю. Сподіватися . – С.125.

⁴ Неждана Н. І все-таки я тебе зраджу . – С.288.

⁵ Там само.– С.288.

⁶ Новикова М. Пушкінський Космос: язическая и християнская традиции в творчестве Пушкина. – М.: Наследие, 1995.

Постановка проблеми відбиття фактичного двоєвір'я як світоглядної специфіки українців у драматургії ХХ століття є актуальною для подальших студій новітньої української драми.

Естетичний світ драматургії Лесі Українки вчений схильний визначити як символістський та неоромантичний. Потрактування Лесі як символіста новаторське у вітчизняному літературознавстві, хоча точка зору автора монографії вбачається переконливою і вмотивовано доведеною. Зокрема, варто наголосити на суто символістському сприйнятті "радості – страждання" у "Лісовій пісні", що, власне, і привернуло увагу С.Хороба. Можна порівняти даний вимір драми-феєрії Лесі Українки з драмою О.Блока "Роза і Хрест", і тоді буде сенс вести мову про спільні та опозиційні символічні іпостасі Мавки та Бертрана.

Характеризуючи неординарність образного світу драм Лесі Українки, автор монографії слушно зауважує, що цей світ витончено балансує на межі декількох вимірів – романтичного й умовно-реалістичного, неоромантичного й символічного. По суті, цей світ описано як осередя хреста, як відцентрове явище синкретичного ґатунку.

Розглядаючи українську драматургію першої половини ХХ століття як суто модерну, автор книги спростовує ще один міф, вкорінений у читацькій свідомості, – міф про вторинність природи українських модерних течій, про домінування в національній свідомості етнографічно-побутового стереотипу сприйняття мистецтва. Модерні властивості етнокультурного мислення Степан Хороб ілюструє численними прикладами.

Там, де йдеться про нову генерацію українських письменників – Володимира Винниченка, Миколу Хвильового, Олександра Олеся, Василя Па-човського, Спиридона Черкасенка, – перед читачами постають нові моделі письменницької свідомості, нові типи художнього мислення, серед яких увагу Степана Хороба зосереджено здебільшого на експресіонізмі. Простежується генеза імпресіоністського світогляду в українській драмі, досліджуються й ідентифікуються як європейські впливи, так і суто національні першоджерела української експресіоністської драми, виокремлюються й аналізуються елементи поетики експресіоністської драми в символістських п'єсах Олександра Олеся, у неонатуралістичних та символістських драмах Спиридона Черкасенка. Найбільш виразно, погоджуємося з автором монографії, експресіонізм як тип художнього мислення проступає в драматургії Миколи Куліша та Володимира Винниченка, драматургії яких приділено чільну увагу.

У дослідженні справедливо зацентовано, що в українській драмі, на відміну від західноєвропейської експресіоністської драматургії (п'єс А.Стріндберга, Г.Кайзера, Е.Толлера, Ф.Унру, В.Газенклевера), експресіонізм був явищем не тільки естетичним, але й передусім культурно-історичним, він разом з іншими модерними напрямками "утверджував у національній сценічній літературі нове мистецьке бачення і зображення, цілковито нову, порівняно із неонародницькою, тенденцію національно-культурного самовизначення" (с.41).

Позитивною ознакою праці Степана Хороба є аналітичні узагальнення щодо літературного процесу ХХ століття, його тенденцій і проблем, на які автор має власну поважну точку зору, здебільшого літературознавчо новаторську. Зокрема, зацікавлює аналіз тих непростих умов, за яких у загальноукраїнському літературно-

художньому процесі відбувалося становлення української експресіоністичної драматургії та експресіоністського мислення. Тут акцентовано дві тенденції: з одного боку, олітературнення естетики і поезики на ґрунті модерної західноєвропейської форми, з другого – переборення домінантної національної традиції етнографічно-побутового театру. Далі автор праці робить вагоме узагальнення: "Перебуваючи у силовому полі модернізму, експресіоністська драма започаткувала такі форми художнього зображення, які теоретично і практично заявляли своє право на естетичні, гедоністичні, психологічні та філософські теми. Водночас в експресіоністській драмі спостерігається властива для більшості модерних типів художнього мислення тенденція до їх схрещення, зрощення, взаємообумовленості" (с.47).

Заслуговують на увагу і розділи книги, присвячені функціонуванню есхатологічного напрямку в українській літературі, зокрема, апокаліптичним та есхатологічним мотивам у новелістиці Василя Стефаника, і концепції української релігійної драми, і міркування про молитву як жанровий різновид української релігійної поезії, і роздуми автора над специфікою українських модерних одноактних п'єс.

Змістовною частиною книги є окремий розділ "Драма в новелі", присвячений дослідженню прози Василя Стефаника крізь призму драматургічних категорій. Подібний ракурс вже відомий літературознавству: скажімо, численні спроби дослідження романістики Ф.Достоевського здійснювалися саме у площині помежових форм художнього мислення – епічної і драматичної. Дослідник наголошує, що у творчості Стефаника ідентифікується не новела-драма, а саме драма в новелі, тому аналіз новелістичного доробку цього письменника здійснено крізь призму основних драматургічних категорій – конфлікту, драматизму і сценічності.

Розділ дослідження, названий "Драма і театр: сценічна інтерпретація", представляє Степана Хороба не лише як літературознавця, але й як цікавого літературного і театрального критика. Зібрані в ньому театральні рецензії різних років свідчать, що сценічні версії інсценізацій і п'єс можна справедливо вважати невід'ємною частиною драматургічно-театрального процесу в Україні. Здебільшого саме цей аспект лишається на узбіччі в інших дослідників сучасної драматургії.

Отже, книга Степана Хороба вартує на гідну високу оцінку читачів і обов'язково стане в нагоді всім, хто цікавиться сценічною літературою і театральним мистецтвом, а також тим, хто далі писатиме історію української драматургії.

**(Наукові записки. Серія :
літературознавство.-
Тернопіль: Тернопільський державний
педагогічний університет ім. В.Гнатюка. –
2002. - Вип. XI. - С. 247-254)**